

A wide canal in a residential area with rowers. The canal is flanked by houses and greenery. Three rowers are visible on the water, moving away from the viewer. The sky is overcast.

Jaarrapport

2017

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 08077009

achmea

BESTUURSVERSLAG	4
VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN	14
GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN DE FINANCIËLE POSITIE (VOOR BESTEMMING VAN HET RESULTAAT)	17
GECONSOLIDEERDE WINST- EN VERLIESREKENING	18
GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT	19
GECONSOLIDEERD MUTATIEOVERZICHT VAN HET TOTAAL EIGEN VERMOGEN	20
GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT	21
ALGEMEEN	23
1. Algemene waarderingsgrondslagen	23
2. Kapitaal- en risicomanagement	31
3. Gebeurtenissen na balansdatum	48
TOELICHTING SIGNIFICANTE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING	49
4. Vastgoedbeleggingen.....	49
5. Beleggingen	50
6. Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen.....	54
7. Reële waarde hiërarchie	57
8. Netto verdiende premies.....	63
9. Beleggingsopbrengsten.....	64
10. Netto lasten uit verzekeringscontracten	65
OVERIGE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING	66
11. Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	66
12. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen.....	66
13. Vorderingen en overlopende activa	67
14. Liquide middelen	68
15. Eigen vermogen toekomend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap.....	68
16. Overige voorzieningen.....	69
17. Financiële verplichtingen.....	69
18. Overige opbrengsten	71
19. Bedrijfskosten.....	71
20. Overige lasten.....	72
21. Vennootschapsbelasting.....	72
22. Netto overig totaalresultaat	73
OVERIGE TOELICHTINGEN	74
23. Hedge accounting.....	74
24. Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen	74
25. Kredietkwaliteit financiële activa.....	75
26. Overdracht van financiële activa en zekerheden.....	76
27. Belangen in dochtermaatschappijen	78
28. Transacties met verbonden partijen.....	78
ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN DE FINANCIËLE POSITIE (VOOR BESTEMMING VAN HET RESULTAAT)	86
ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING	87
ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT	88
ENKELVOUDIG MUTATIEOVERZICHT VAN HET TOTAAL EIGEN VERMOGEN	89
ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT	90
ALGEMEEN	92

Inhoudsopgave

---

1. Waarderingsgrondslagen	92
2. Kapitaal- en risicomanagement	92
3. Gebeurtenissen na balansdatum	92
TOELICHTING SIGNIFICANTE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING	93
4. Dochtermaatschappijen, Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	93
5. Vastgoedbeleggingen	94
6. Beleggingen	95
7. Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen	99
8. Reële waarde hiërarchie	99
9. Netto verdiende premies	102
10. Beleggingsopbrengsten	103
11. Netto lasten uit verzekeringscontracten	104
OVERIGE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING	105
12. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen	105
13. Vorderingen en overlopende activa	106
14. Liquide middelen	106
15. Eigen vermogen	106
16. Overige voorzieningen	106
17. Financiële verplichtingen	107
18. Overige opbrengsten	107
19. Bedrijfskosten	108
20. Overige lasten	108
21. Vennootschapsbelasting	108
22. Netto overig totaalresultaat	109
OVERIGE TOELICHTINGEN	110
23. Hedge accounting	110
24. Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen	110
25. Kredietkwaliteit financiële activa	111
26. Overdracht van financiële activa en zekerheden	112
27. Transacties met verbonden partijen	114
28. Statutaire vestiging	114
29. Voorstel inzake bestemming van het resultaat	114
OVERIGE INFORMATIE	115
Statutaire regeling inzake bestemming van het resultaat	115
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	116

1. ALGEMEEN

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft als doel de uitoefening van het levensverzekeringsbedrijf. De producten die gevoerd worden zijn pensioen- en levensverzekeringen voor collectieve pensioenverzekeringscontracten, individuele levensverzekeringen en (individuele) aanvullingen op pensioenvoorzieningen. Bij deze producten draagt de vennootschap het verzekeringsrisico en komt het beleggingsrisico geheel of gedeeltelijk voor rekening en risico van de polishouder of voor rekening en risico van de vennootschap.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. richt zich op zowel particuliere als zakelijke klanten. Met ons marktaandeel zijn we een belangrijke speler in de Nederlandse markt voor collectieve en individuele levensverzekeringen. Wij staan ten dienste van onze klanten in de grootzakelijke, intermediaire en directe kanalen. Wij beheren 'closed-book' en 'open-book' portefeuilles.

2. ORGANISATIESTRUCTUUR

Juridische structuur

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de Achmea Groep. Achmea B.V. (Achmea) bezit 100% van de aandelen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is gevestigd in Apeldoorn, Nederland. De volgende entiteiten zijn dochters van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Waar geen percentage staat vermeld is sprake van een 100% belang:

- AP&L Beleggingen B.V., Zeist
- Achmea Woninghypotheken B.V., Zeist (96% en 4% via AP&L Beleggingen B.V.)
- Achmea Woninghypotheken II B.V., Zeist (96% en 4% via AP&L Beleggingen B.V.)
- Achmea Vastgoed Beheer B.V., Apeldoorn
- Residex B.V., Zeist
- Achmea Grond C.V., Apeldoorn
- Achmea Ontwikkeling C.V., Apeldoorn
- Woonalliantie Woerden C.V., Apeldoorn (97% en 1% via Achmea Grond C.V.)
- N.V. Interpolis Onroerend Goed, Tilburg (67%)

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft verder belang in de volgende vennootschappen:

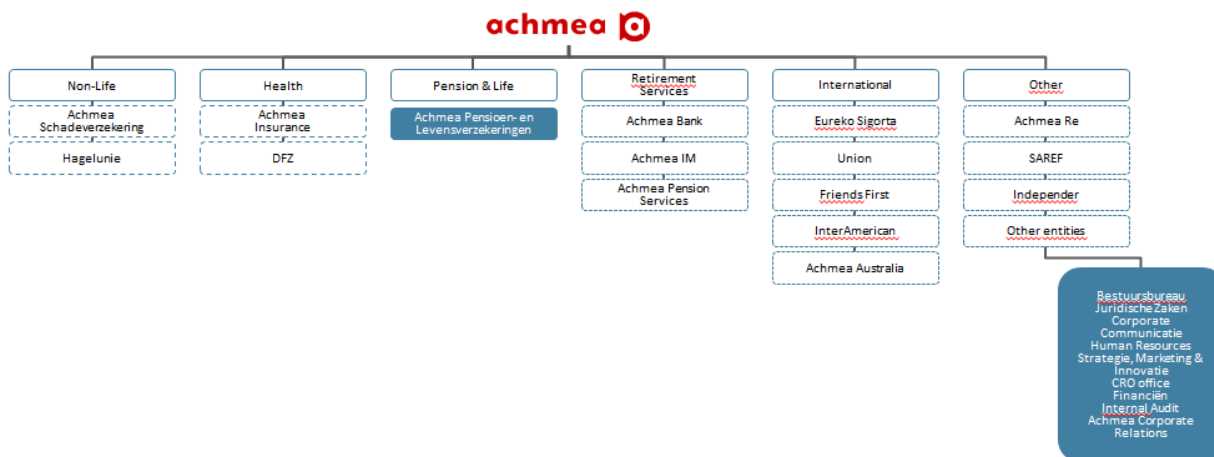
- Sprint Invest B.V., Tilburg (50%)
- Life Sciences Partners B.V., Amsterdam (80%)
- Life Sciences Partners II B.V., Amsterdam (30%)
- Life Sciences Partners III B.V., Amsterdam (7%)
- Nederlandse Investeringsinstelling N.V., Amsterdam (10%)
- Energie Data Maatschappij B.V., Amsterdam (100% via Residex B.V.)
- Achmea Jongen V.O.F., Beuningen (50% via Achmea Ontwikkeling C.V.)
- Verheijen Resins Beheer B.V., Druten (30% via Residex B.V.)
- Stichting Centraal Beheer Vutvoorziening, Apeldoorn (in liquidatie)

Het belang in Sprint Invest B.V. wordt in de jaarrekening verantwoord onder de Geassocieerde deelnemingen en joint ventures. De belangen in de overige vennootschappen worden verantwoord onder de Aandelen en soortgelijke beleggingen, omdat deze worden aangehouden voor beleggingsdoeleinden.

ORGANISATORISCHE STRUCTUUR

In het volgende organogram wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de activiteiten binnen de Achmea Groep zijn ingericht. De activiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en haar dochters maken hier onderdeel van uit.

De primaire activiteiten voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en haar dochters vinden plaats in Pension & Life. Voor de afzet van haar producten wordt gebruik gemaakt van het directe distributie kanaal via Centraal Beheer (onder het label Woonfonds, FBTO en Centraal Beheer) én het intermediaire kanaal via assurantie tussenpersonen (Avéro Achmea), distributie via het bancaire kanaal (Interpolis).

Ondersteunende diensten zoals huisvesting, ICT, financiële administratie en facilitaire dienstverlening worden uitgevoerd door uitvoerende staven en shared service diensten van de Achmea Groep. Dit geldt tevens voor de ondersteunende activiteiten met betrekking tot het personeel. De werknemers die werkzaam zijn voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn in dienst van Achmea Interne Diensten N.V.

3. STRATEGIE

Huidige strategie van Achmea

Onze strategie is gericht op het versterken van onze huidige businessmodellen én op het ontwikkelen van nieuwe producten, diensten en businessmodellen. Achmea ontwikkelt zich van traditionele pure verzekeraar naar een meer op diensten gericht bedrijf. Bij de schadeverzekeringsproducten, verbreden we ons dienstenaanbod, onder meer op het terrein van preventie. Voor een belangrijk deel van onze pensioen- en levensverzekeringen hanteren we een closed book strategie. Wij bieden klanten inzicht en oplossingen rond de onzekerheden in hun leven. Dit is de basis om klanttevredenheid hoog te houden en de continuïteit van onze dienstverlening veilig te stellen. Wij werken daarbij met een korte, middellange en langetermijnplanning. 2017 is het eerste jaar geweest van de driejarige korte termijn planperiode met als motto 'Samen Waarmaken'.

DE 4 PIJLERS VAN DE STRATEGIE VAN ACHMEA

Versterken huidige positie

Kern is het handhaven van onze marktpositie en het realiseren van een solide financieel resultaat. Dat vraagt als eerste van ons dat we onze klanten van dienst zijn met de bestaande activiteiten. Elke dag weer. In één keer goed en processen steeds verder verbeteren. We spelen hier in op de klantpopulatie door demografische ontwikkelingen, stelselwijzigingen, nieuwe wet- en regelgeving en de toenemende digitale klantinteractie. We kunnen hierdoor ook investeren in de verdere ontwikkeling van ons bedrijf.

Digitale klantinteractie

Nieuwe uitdagingen in klantinteractie komen vaak van buiten de sector. Klanten hebben terecht steeds hogere verwachtingen. Wij bieden daarom steeds vaker persoonlijke interactie waarbij switchen van kanaal of apparaat probleemloos mogelijk is. Ook peers zijn het referentiekader voor klanten. Persoonlijk online (robot) advies en geautomatiseerde dienstverlening horen hier bij. Real-time inzicht in data over klanten en de mogelijkheid van online en mobiele interactie zijn hierbij voorwaardelijk.

Bestuursverslag

Bestaande businessmodellen uitbouwen

De nieuwe kansen in ons bedrijfsmodel zijn verbonden aan het beschikbaar komen van nieuwe technologieën en apparaten zoals kunstmatige intelligentie, robotica, wearables en het Internet-of-things. Dat maakt meer efficiency in bedrijfsvoering en klantinteractie mogelijk en biedt nieuwe mogelijkheden om waarde voor klanten te creëren.

Belangrijk is ook dat dit andere bewegingen mogelijk maakt. Zoals de beweging van push naar pull. Klanten hebben daarin het initiatief. Daarbij ligt steeds meer de nadruk op zorgvuldige bedrijfsvoering, vooral in het omgaan met persoonlijke data van onze klanten.

Strategische innovatie.

Partijen van buiten de sector begeven zich op (delen van) de waardeketen, waarbij marktgrenzen vervagen en nieuwe ecosystemen van aanbieders zichtbaar worden. Datahandling, innovatie en partnering bepalen hier het succes. Daar spelen wij op in door als voorloper in de markt (mogelijk op geselecteerde domeinen) met eigen platformen of ecosystemen. Ook kan het zijn dat wij ervoor kiezen als volger te opereren die aansluit bij platformen of ecosystemen van anderen. Wij investeren in toekomstige businessmodellen, die behalve verzekeringen ook diensten omvatten, voor bekende risico's en in nieuwe risicogebieden.

Focus Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is getransformeerd naar een service organisatie met een beperkt open boek. Dat betekent dat we geen Defined Benefits en Defined Contribution pensioenverzekeringen meer verkopen. We faciliteren pensioenklanten om de overstap te maken naar het Centraal Beheer Algemeen Pensioen Fonds. Klanten die niet overstappen, kunnen er op rekenen dat de bestaande contractuele afspraken worden gerespecteerd.

De focus bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ligt op klanttevredenheid en kostenverlaging alsook het flexibiliseren daarvan. De ketenkosten zijn in 2017 substantieel teruggebracht en dalen verder. De solvabiliteit is op een niveau gekomen, waarbij het mogelijk is geworden om dividend uit te keren.

We kiezen ervoor wel actief te blijven in overlijdensrisicoverzekeringen (ORV) en direct ingaande pensioenen resp. direct ingaande lijfrentes (DIP/DIL), ook als bouwstenen van de strategie voor Oudedagsvoorzieningen. In het open boek verwachten we de verkopen van DIP/DIL te behouden. Voor ORV willen we ons marktleiderschap vasthouden.

STRATEGISCHE KEUZES VOOR DE KOMENDE JAREN

We maken aanvullende keuzes om binnen de huidige strategie van Achmea onze doelen te bereiken. De beste klantbediening tegen zo laag mogelijke kosten. We optimaliseren de bedrijfsvoering. We starten nieuwe rationalisatie initiatieven waarmee we het aantal systemen verder terugbrengen. We gaan door met procesoptimalisatie en robotisering. We bereiden ons voor op enkele belangrijke trajecten zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming en IFRS17. Daarnaast zijn balansmanagement en visieontwikkeling voor de periode vanaf 2020 belangrijke aandachtspunten.

We maken waar door betrokken en bevlogen medewerkers. Betrokken bij onze klanten en ons bedrijf en bevlogen om het werk goed te doen. We betrekken medewerkers bij onze rationalisatiekeuzes en begeleiden onze managers middels ons leiderschapsprogramma. Hiermee worden we nog meer klantrelevant en toonaangevend.

4. ONTWIKKELINGEN GEDURENDE HET BOEKJAAR EN RESULTATEN

De belangrijkste ontwikkelingen gedurende 2017 zijn:

- Resultaat voor belasting sterk verbeterd door forse kostenbesparingen en hoger beleggingsresultaat
- Daling bedrijfskosten van 19% door afbouw verkoop- en productkosten alsook vereenvoudigd processen en systemen
- Premieomzet overlijdensrisicoverzekering met 14% belangrijk gegroeid

KENGETALLEN RESULTATEN

(€ MILJOEN)

	2017	2016	Δ
Bruto verdiende premies	1.569	1.794	-13%
Bedrijfskosten	172	212	-19%
Resultaat voor belasting, inclusief minderheidsbelang	295	239	23%

Bestuursverslag

ALGEMEEN

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beheert sinds de oprichting van het Centraal Beheer APF in 2016 voornamelijk een 'closed-book' portefeuille, bestaande uit collectieve pensioencontracten en traditionele spaar- en levensverzekeringen. Daarnaast beheren we een groeiende 'open-book' portefeuille. Voor de closed-book portefeuille richten wij ons op het behouden van een stabiel en hoog resultaat met een positieve kapitaalgeneratie. Hierbij dient de hoge klanttevredenheid te worden behouden.

Binnen de open-book portefeuille bieden we overlijdensrisicoverzekeringen (ORV) en direct ingaande lijfrentes en pensioenen aan. Deze verzekeringsoplossingen zijn onderdeel van onze propositie voor Oudedagsvoorzieningen.

BRUTO VERDIENDE PREMIES

In 2017 zijn de bruto verdiende premies met 13% afgenomen tot €1.569 miljoen (2016: €1.794 miljoen).

De omzet uit de 'closed-book' pensioenportefeuille nam af met circa 20% tot €490 miljoen (2016: €617 miljoen). Dit is een direct gevolg van de overgang naar een 'closed-book' benadering voor deze portefeuille waarbij we geen nieuwe pensioenverzekeringcontracten meer afsluiten of bestaande contracten verlengen. Hierdoor zal in lijn met de strategie de premieomzet uit Pensioenen verder afnemen. De portefeuilleomvang zal echter slechts langzaam aflopen door de lange duratie van de verplichtingen. De omzet uit de 'closed-book' levenportefeuille kwam uit op €831 miljoen (2016: €898 miljoen). Het premieverval ligt met 8,0% op een vergelijkbaar niveau als dezelfde periode vorig jaar. De terugloop van onze portefeuilleomvang door afkoop en natuurlijk verloop, ontwikkelt zich in lijn met onze verwachtingen.

De 'open-book' portefeuille laat een stijging zien in ORV-premies tot €49 miljoen (2016: €43 miljoen) als gevolg van een hogere netto instroom. In aantallen neemt de portefeuille toe tot 323.256 (2016: 287.673). De koopsommen op direct ingaande lijfrentes en pensioenen laten daarentegen een daling zien tot €199 miljoen (2016: €236 miljoen) als gevolg van rendementsmaatregelen en lagere gemiddelde bedragen op direct ingaande pensioenen. In aantallen nemen de direct ingaande lijfrentes en pensioenen toe.

BEDRIJFSKOSTEN

De bedrijfskosten nemen in 2017 sterk af met 19% tot €172 miljoen (2016: €212 miljoen). Deze afname is het gevolg van de overgang naar een 'closed-book' benadering voor de pensioenportefeuille en dientengevolge lagere verkoop- en productkosten. Daarnaast hebben wij de organisatie vereenvoudigd en de systemen gereduceerd waarmee we ook het aantal arbeidsplaatsen hebben kunnen afbouwen. Deze maatregelen leiden versneld tot een structureel lager kostenniveau.

RESULTAAT VOOR BELASTING, INCLUSIEF MINDERHEIDSBELANG

Het resultaat voor belasting is in 2017 belangrijk toegenomen tot €295 miljoen (2016: €239 miljoen) als gevolg van de eerder genoemde kostenbesparingen en hogere beleggingsresultaten.

Het beleggingsresultaat is toegenomen door hogere herwaarderingen op vastgoed, realisaties op aandelen en positieve valutaresultaten als gevolg van een lagere dollarkoers. Deze effecten compenseren ruimschoots de negatieve resultaten op grondstoffenportefeuille in de eerste helft van 2017. Deze portefeuille is volledig afgebouwd in de tweede helft van 2017.

Als onderdeel van het resultaat voor belasting is het technisch resultaat beïnvloed door de vorming van een aanvullende voorziening voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Uit een nadere analyse is gebleken dat niet alle arbeidsongeschikte deelnemers bij ons geregistreerd zijn, waardoor we een aanvullende voorziening voor premievrijstelling hebben getroffen. Deze aanvullende last wordt deels gecompenseerd door een hoger sterfteresultaat.

VERKORTE BALANS

	2017	2016	Δ
Beleggingen	50.090	51.721	-1.631
Overige activa	1.951	2.041	-90
Totaal activa	52.041	53.762	-1.721
Eigen vermogen inclusief aandeel derden	4.033	3.979	54
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringcontracten	45.487	46.839	-1.352
Overige verplichtingen	2.521	2.944	-423
Totaal passiva	52.041	53.762	-1.721

De beleggingen zijn met €1,6 miljard afgenomen door reguliere mutaties bestaande uit herwaardering (als gevolg van koers- en renteontwikkelingen) en aankopen en desinvesteringen, zowel bij de Beleggingen voor eigen rekening als bij de beleggingen voor rekening en risico polishouders.

De Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten zijn afgenomen met €1,4 miljard door herwaardering (als gevolg van koers- en renteontwikkelingen) en doordat de uitkeringen hoger zijn in vergelijking met de premieomzet (als gevolg van de closed book strategie).

Het eigen vermogen inclusief minderheidsbelang is toegenomen door het Totaalresultaat van €255 miljoen en afgenomen door de dividenduitkering van €201 miljoen. Dit laatste is inclusief uitgekeerd dividend aan de houders van minderheidsbelang in N.V. Interpolis Onroerend Goed en Woonalliantie Woerden C.V.

5. KAPITAAL- EN RISICOMANAGEMENT

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de algemene kapitaal- en risicomanagementstructuur van Achmea.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft als financiële dienstverlener te maken met verzekeringsrisico, marktrisico, tegenpartijrisico, liquiditeitsrisico, operationeel risico, compliance risico en strategisch risico. Het ingerichte kapitaal- en risicomanagement raamwerk zorgt ervoor dat Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. risico's tijdig onderkend, weloverwogen beheerst en over voldoende kapitaal beschikt. Indien nodig worden aanpassingen doorgevoerd.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beschikt eind 2017 met een solvabiliteitsratio van 142% over een solide Solvency II kapitaalspositie. De samenstelling van het risicoprofiel en de geïdentificeerde belangrijke risico's zijn in 2017 grotendeels ongewijzigd gebleven.

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de kapitaal- en risicopositie met een nadere toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen bij ons kapitaal- en risicomanagement. In toelichting 2 Kapitaal- en risicomanagement in de jaarrekening is een meer uitgebreide beschrijving van het risicoprofiel en het kapitaal- en risicomanagementbeleid van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. opgenomen.

KAPITAAL- EN LIQUIDITEITSPPOSITIE

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. streeft ernaar om continu voldoende gekapitaliseerd te zijn. Dit is nodig om op korte en lange termijn de belangen van alle stakeholders te waarborgen. Hierbij dient minimaal voldaan te worden aan de kapitaaleisen onder Solvency II en het behalen van onze rating ambities.

ONTWIKKELINGEN IN 2017

Belangrijke ontwikkelingen voor kapitaalmanagement in 2017:

- Het kapitaalbeleid van Achmea is in 2017 herbeoordeeld waarbij aanpassingen zijn doorgevoerd, waaronder de kapitaal- en liquiditeitsnormen op de Groep en binnen de onder toezicht staande entiteiten. Binnen de Groep is voldoende liquiditeit beschikbaar om onder toezicht staande entiteiten te kunnen ondersteunen mocht dit nodig zijn, deels bestaande uit een buffer op groepsniveau.
- Naast het volgen van de kapitaalspositie onder Solvency II is in 2017 gekeken naar de ontwikkeling van de economische solvabiliteit. De Nederlandsche Bank en het Verbond voor Verzekeraars zijn in dit kader tot overeenstemming gekomen over de uitgangspunten rond het vaststellen en bewaken van de economische solvabiliteit. Uitgangspunt daarvoor is de Exit Value waarbij moet worden aangetoond dat Achmea over een langere periode aan het verplichtingen richting polishouders kan voldoen. De economische solvabiliteit wordt verder vormgegeven binnen het kapitaalbeleid van Achmea.
- Achmea heeft de ontwikkeling van een intern model voor marktrisico onder Solvency II afgerond en ter goedkeuring ingediend bij De Nederlandsche Bank. Een intern model geeft een betere reflectie van het risico zoals Achmea dat zelf als best passend bij haar profiel beoordeelt. Het model wordt al gebruikt voor interne sturing. Het streven is om goedkeuring van DNB te krijgen en het intern model voor marktrisico in 2018 in gebruik te nemen.

Bestuursverslag

SOLVENCY II

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. hanteert voor de berekening van het vereiste kapitaal ('Solvency Capital Requirement (SCR)') onder Solvency II de standaardformule van Solvency II.

De solvabiliteitsratio onder Solvency II bedraagt 142% (31 december 2016: 130%).

SOLVABILITEITSRATIO

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Toegestaan Solvency II eigen vermogen	3.194	3.113
Vereist kapitaal	2.255	2.389
Surplus	939	724
Ratio (%)	142%	130%

TOEGESTAAN SOLVENCY II EIGEN VERMOGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Tier 1	2.855	2.754
Tier 3	339	359
Totaal toegestaan Solvency II eigen vermogen	3.194	3.113

De Solvency II ratio van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is met 12%-punt gestegen van 130% eind 2016 naar 142% eind 2017. De stijging van het Toegestaan Solvency II eigen vermogen van €81 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde aannames (inzake kosten, sterfte en verval), een lagere restrictie van latente belastingen alsmede positieve rendementen op beleggingen als gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. Deze stijging wordt deels gecompenseerd door een dividend uitkering.

In toelichting 2 Kapitaal- en risicomanagement in de jaarrekening is een meer uitgebreide beschrijving van de Solvency II uitkomsten opgenomen. Hierbij wordt ook de relatie tussen het IFRS eigen vermogen en het toegestaan eigen vermogen onder Solvency II toegelicht.

SOLVENCY II GEVOELIGHEDEN

De gevoeligheid van de Solvency II solvabiliteitspositie voor diverse veranderingen in de onderliggende aannames is hieronder opgenomen.

SOLVENCY II GEVOELIGHEDEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Equity -20%	-9,0%	-15,3%
Interest -50bp ¹	-9,2%	-
Interest +50bp ¹	-3,3%	-
Property -20%	-8,8%	-8,2%

¹ In 2017 is de sturing op en meting van het renterisico gewijzigd, waardoor een cijfer op basis 50bp per 31 december 2016 geen goede vergelijking geeft met de gevoeligheden per 31 december 2017 en de ontwikkelingen van de rentegevoeligheden gedurende 2017. Tevens geeft het cijfer per 31 december 2016 geen goed beeld van de rentegevoeligheid van de Solvency II cijfers voor de toekomstige perioden. Daarom is voor de rentegevoeligheid geen vergelijkend cijfer over 2016 opgenomen

RATING AGENCIES

Rating agencies hanteren hun eigen methodologie voor het beoordelen van de kredietwaardigheid van een onderneming. Hieronder is de rating opgenomen die door Standard & Poors (S&P) en Fitch aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is toegekend.

RATINGS

	TYPE	S&P	FITCH
Achmea Pensioen- & Levensverzekeringen N.V.	CCR/IFSR ¹	A	A+

¹ CCR: counterparty credit rating, IFSR: Insurer Financial Strength Rating

De outlook van de S&P rating is begin 2017 bijgesteld van 'stable' naar 'negative'

RISICOMANAGEMENT

Het Integrale Risico Management Framework (IRMF) beschrijft het risicomanagement systeem van Achmea waarmee de risico's worden beheerst bij het streven naar de realisatie van de bedrijfsdoelstellingen. Het IRMF helpt Achmea bij het effectief beheersen van haar risico's door het risicomanagement proces toe te passen op verschillende niveaus en binnen specifieke contexten van de Achmea organisatie. In toelichting 2 Kapitaal- en risicomanagement in de jaarrekening staat een uitgebreide beschrijving van het risicoprofiel en het IRMF van Achmea.

Het risicomanagement systeem wordt jaarlijks geëvalueerd. Hierbij worden de gebruikte methoden en technieken en het risicobeleid getoetst aan interne en externe ontwikkelingen en indien nodig aangepast. Daarnaast vindt continue monitoring en waar nodig bijsturing plaats van de risicoposities, waarbij de frequentie afhankelijk is van het soort risico.

ONTWIKKELINGEN IN 2017

Algemene ontwikkelingen:

- In 2017 is de modelrisico governance gherdefinieerd en is de scope verbreed van alleen Solvency II modellen naar alle modellen binnen Achmea. In 2017 is een start gemaakt met de implementatie. Modelrisico betreft het verkeerde gebruik en/of onjuiste uitkomsten van modellen. Modelrisico wordt hierbij net zoals andere risico's benaderd door eerst alle modellen in kaart te brengen, een beoordeling hierop uit te voeren en vervolgens de beheersing in te richten die aansluit op de beoordeling van het modelrisico.

Ontwikkelingen en maatregelen op het gebied van financiële risico's:

- Bij de financiële risico's is in 2017 naast de hiervoor genoemde aanpassingen van de kapitaal- en liquiditeitsnormen extra aandacht uitgegaan naar de beheersing van het rente- en spreadrisico.
- In 2017 heeft Achmea een hedgingstrategie voor Achmea Pensioen en Leven N.V. geïmplementeerd waarmee de rentegevoeligheid voor de solvabiliteitsratio onder Solvency II is verminderd.
- Het marktrisicobudget van de beleggingsportefeuille is gelijk gehouden. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is hierbij doorgedaan met de uitbreiding van de hypotheekportefeuille. Verder is de landenallocatie van de staatsleningenportefeuilles aangepast waarmee de spreiding wordt verbeterd en de spreadgevoeligheid onder Solvency II als gevolg van het gebruik van de Volatility Adjustment verminderd. Verder zijn er kleinere aanpassingen doorgevoerd in de beleggingsmix om het rendement te verbeteren.

Ontwikkelingen en maatregelen op het gebied van de niet-financiële risico's:

- Bij de niet-financiële risico's is in 2017 extra aandacht uitgegaan naar de beheersing van informatiebeveiliging, privacy, en uitbestedingen.
- De aandacht voor informatiebeveiliging blijft onveranderd hoog vanwege cybercriminaliteit en de toenemende digitalisering. De volwassenheid van de informatiebeveiliging wordt periodiek beoordeeld en waar nodig zijn maatregelen genomen. Extra aandacht gaat hierbij uit naar het bijhouden van de snelle ontwikkelingen op dit gebied en het vergroten van het bewustzijn dat toegang vaak wordt verkregen door fouten in menselijk handelen.
- In 2017 is er veel aandacht besteed aan privacy. Achmea bereidt zich voor op de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die op 25 mei 2018 zal ingaan. Hiermee gelden aangescherpte privacy vereisten voor Achmea gericht op de verwerking, opslag en beveiliging van persoonsgegevens. Het niet compliant zijn met deze regels kan leiden tot een verhoogd reputatierisico en hoge boetes vanuit toezicht.
- Alle externe belangrijke uitbestedingen zijn opnieuw beoordeeld aan de eisen van het uitbestedingenbeleid van Achmea, waarbij extra aandacht is uitgegaan naar uitbestedingen en inkoopcontracten met een cloud component en persoonsgegevens. Voor het registeren van alle uitbestedingen is een centrale contractadministratie ingericht.
- Voor de interne beheersing wordt een Internal Control Framework gebruikt dat is gebaseerd op het COSO-model en gebruik maakt van Key Risks en Key Controls (KR/KC's). Het control framework van Achmea is in de afgelopen jaren gegroeid tot een volwassen framework dat toeziet op het beheersen van risico's. Elk jaar worden op basis van een risicoanalyse de KR/KC's in het CFW herijkt en aangescherpt waar nodig.

6. CORPORATE GOVERNANCE

INLEIDING

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de Achmea Groep waarvan Achmea B.V. ('Achmea') de (ultieme) moedermaatschappij is. Achmea is een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. De statutaire zetel en het hoofdkantoor zijn gevestigd in Zeist, Nederland. Achmea houdt zich aan een aantal relevante governance codes: de Gedragscode Verzekeraars en de Nederlandse Corporate Governance Code.

NALEVING CODE VERZEKERAARS EN CORPORATE GOVERNANCE CODE

Naleving Gedragscode Verzekeraars

In de Gedragscode Verzekeraars zijn enkele onderscheidende principes opgenomen over het zorgvuldig behandelen van klanten en permanente educatie van bestuurders en interne toezichthouders. Deze Gedragscode (actuele versie 2015) overkoepelt bestaande en nieuwe zelfregulering van de branche met algemene bepalingen, zoals kernwaarden en gedragsregels. Verzekeraars geven op basis van de gedragscode vanuit hun eigen bedrijfsvisie nader invulling aan hun maatschappelijke rol. Achmea geeft daar invulling aan door middel van onder andere de identiteit en de strategiekaart en heeft dat verankerd in haar processen en de Achmea gedragscode.

Naleving Nederlands Corporate Governance Code

Sinds 1 januari 2004 zijn beursgenoteerde ondernemingen in Nederland verplicht te rapporteren over de naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code, volgens het principe “pas toe of leg uit”.

Het doel van de Code is het met of in relatie tot wet- en regelgeving bewerkstelligen van een deugdelijk en transparant stelsel van checks and balances binnen Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen en het daartoe reguleren van de verhoudingen tussen het bestuur, de Raad van Commissarissen en de algemene vergadering/aandeelhouders. Naleving van de Code draagt bij aan het vertrouwen in goed en verantwoord bestuur van vennootschappen en hun inbedding in de maatschappij. De Code is voor het eerst vastgesteld in 2003 en gewijzigd in 2008. Voortschrijdende ontwikkelingen, de tijdgeest en overlap met wetgeving zijn aanleiding geweest om de Code eind 2016 aan te passen.

Achmea, en al haar verzekeringsdochters, zijn geen beursgenoteerde onderneming, maar wij hebben de meerderheid van de principes van de corporate governance code vrijwillig overgenomen en verankerd in ons ondernemingsbestuur. Waar op ons van toepassing, leven wij de principes en best practice-bepalingen nagenoeg volledig na.

Corporate governance wordt in belangrijke mate op groepsniveau bepaald en vormgegeven door het opzetten en inrichten van een groepsbrede governance structuur alsook het bepalen van groepsbreed beleid. Voor verdere details wordt verwezen naar het Achmea jaarrapport 2017 op de Achmea website www.achmea.nl.

Corporate governance voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is daardoor in belangrijke mate onderworpen aan de werkingssfeer van de corporate governance van Achmea. Waar relevant zijn specifieke aandachtspunten die van belang zijn voor de invulling van corporate governance voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. hieronder nader toegelicht.

CORPORATE GOVERNANCE OP HET NIVEAU VAN ACHMEA PENSIOEN- EN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Verantwoordelijkheden en rol in de Corporate Governance

De statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. bestaat uit de heren F.J. van der Ent en A.M.P.J. Heuvelmans.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft ook een Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het toezicht op en de advisering van de statutaire directie. Het reglement van de Raad van Commissarissen past bij deze taakstelling. Daarin is ook vastgelegd dat de Raad van Commissarissen goedkeuring dient te verlenen aan de jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en aan de aanpassing van het reglement van de Raad van Commissarissen. Ook het uitkeren van dividenden uit Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft goedkeuring nodig van de Raad van Commissarissen.

Samenstelling en diversiteit

De Nederlandse Corporate Governance Code en de Wet bestuur en toezicht (in werking getreden op 1 januari 2013) zijn van toepassing op de rapportage van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft momenteel twee bestuurders en vier commissarissen. De leden van de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn tevens lid van de Raad van Commissarissen van Achmea B.V. óf lid van de Raad van Bestuur van Achmea.

De Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. bestaat uit de heer R. Wijmenga (voorzitter), mevrouw P.H.M. Hofsté, mevrouw M. Lückcrath-Rovers en, met ingang van 1 januari 2018, mevrouw B.E.M. Tetteroo.

Niettegenstaande de eigen toezichhoudende taken van de Raad van Commissarissen, functioneert deze Raad van Commissarissen binnen het geheel van het Groepstoezicht van de Raad van Commissarissen van Achmea B.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. erkent het belang en de voordelen van diversiteit. Het totaal van de leden van de statutaire bestuurders en de Raad van Commissarissen bestaat thans uit een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen. Voor 31 december 2017 was een evenwichtige verdeling lastig gezien de omvang van de beide organen.

Onafhankelijkheid

Alle commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. vervullen hun taken zonder last en ruggespraak. Mevrouw Hofsté voldoet niet aan het onafhankelijkheidscriterium zoals uit de Corporate Governance Code volgt, omdat zij commissaris is van Rabobank, een partij die meer dan 10% van de aandelen van Achmea B.V. bezit. Mevrouw Hofsté is echter niet voorgedragen door Rabobank als aandeelhouder van Achmea B.V. Daarnaast is mevrouw Tetteroo per 1 januari 2018 commissaris geworden van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. vanuit haar rol als lid van de Raad van Bestuur van Achmea B.V., de enige aandeelhouder.

De commissarissen worden door de Algemene Vergadering van de vennootschap benoemd op basis van hun deskundigheid en onafhankelijkheid en zij nemen deel aan de vergaderingen zonder verwijzing naar of vooroverleg met de partijen die hen hebben voorgedragen of waar zij commissaris dan wel bestuurder zijn. In voorkomende gevallen onthouden zij zich van deelname aan beraadslaging dan wel besluitvorming. Verder kunnen alle leden van de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. commissaris zijn bij de maatschappijen die behoren tot de Achmea Groep.

Commissies Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft gezien haar omvang en de positie binnen de groepsstructuur geen subcommissies. De drie subcommissies van de Raad van Commissarissen van Achmea B.V. zijn het Audit & Risk Committee, de Remuneratie Commissie en de Selectie & Benoemingscommissie. Het Audit & Risk Committee van Achmea vervult een voorbereidende rol bij de besluitvorming van de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Permanente educatie

De statutaire directie houdt het kennisniveau up-to-date door op maat gemaakte programma's en workshops op het gebied van finance, corporate governance, risk management, compliance en audit.

Algemene Gedragscode Achmea

Achmea wil voorop lopen op het gebied van eigen gedragsregels en in het anticiperen op de huidige en nieuwe regelgeving. Er wordt actieve controle uitgeoefend om de integriteit te bevorderen en om integriteitsovertredingen en fraude te voorkomen. Dit moet ervoor zorgen dat het vertrouwen wordt bevorderd en dat de schadelast beperkt wordt. Achmea heeft daarom een eigen gedragscode voor ethisch gedrag in overeenstemming met de waarden en normen van Achmea, de Algemene Gedragscode Achmea.

Het vastleggen van de taken en verantwoordelijkheden op het gebied van fraude, het risicobeheer en de controles moeten beperking van fraude opleveren. Mocht desalniettemin een schending van integriteit of fraude optreden dan kan dit vertrouwelijk worden gemeld. Een klokkenluidersregeling is beschreven op www.achmea.nl.

De ethische commissie van Achmea adviseert de Raad van Bestuur van Achmea B.V. en entiteiten van de Groep, waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. over ethische dilemma's. Zij doet dit door het beoordelen van ethische en maatschappelijke kwesties, alsook praktische situaties. Dit maakt het mogelijk om 'morele jurisprudentie' te ontwikkelen en om ethische en morele richtlijnen te formuleren voor Achmea. De ethische commissie wordt voorgezeten door Henk Timmer (lid van de Raad van Bestuur van Achmea B.V.) en bestaat uit medewerkers van de verschillende business units en uit externe leden.

De Algemene Gedragscode Achmea is beschikbaar op www.achmea.nl.

STANDGEGEVENS VAN DE VENNOOTSCHAP

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is een naamloze vennootschap, statutair gevestigd in Apeldoorn, en houdt kantoor aan de Laan van Malkenschoten 20 te Apeldoorn. De vennootschap heeft ten doel de uitoefening van het levensverzekeringsbedrijf in de zin van de Wet op het Financieel Toezicht.

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van de vennootschap bedraagt €458.540 en bestaat uit aandelen van €454,- nominaal, waarvan 1.003 aandelen geplaatst en volgestort (geplaatst aandelenkapitaal €455.362). De aandelen luiden op naam. Achmea

Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de Achmea Groep. Achmea B.V. houdt 100% van de aandelen in het kapitaal van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

7. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum bekend die tot vermelding in het bestuursverslag moeten leiden.

Zeist, 10 april 2018

De statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

F.J. van der Ent

A.M.P.J. Heuvelmans

Inleiding

De Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. (RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.) zijn in 2012 benoemd. In dat jaar zijn de taken en bevoegdheden van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in relatie tot die van de RvC van Achmea B.V. vastgelegd in het Reglement van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. In 2015 is dit reglement vernieuwd en vastgesteld door de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. In dat reglement is beschreven wat de rol is van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. binnen de governance van de groep.

Rol van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. binnen de governance van de groep

Achmea B.V. is een structuurvennootschap waardoor de rol van de Achmea RvC groter is dan die van de RvC van de onderliggende statutaire entiteiten of groepsvennootschappen. Vanuit het groepstoezicht heeft de Achmea RvC tevens een toezichtsverantwoordelijkheid t.a.v. van de groepsvennootschappen als onderdeel van de groep. De RvC van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft een algemene toezichthoudende taak voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en staat de directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. met raad terzijde. Het toezicht van de RvC van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. richt zich m.n. op:

- De continuïteit en (financiële) soliditeit (liquiditeit, solvabiliteit en kapitaal) van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.;
- De risico's verbonden aan de ondernemingsactiviteiten binnen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in relatie tot de collectieve belangen van de klanten en polishouders;
- Interne risicobeheersings- en controlesystemen binnen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.;

De Remuneratiecommissie (Remco) en de Audit & Risk Committee (ARC) van de groeps-RvC fungeren tevens als Remco en ARC van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Samenstelling

In 2017 had de RvC drie leden. De leden van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn tevens lid van de RvC van Achmea B.V. óf lid van de RvB. De RvC bestond in 2017 uit de heer R.Th. Wijmenga (voorzitter), mevrouw M. Lückcrath – Rovers en mevrouw P.H.M. Hofsté. Per 1 januari 2018 is mevrouw B.E.M. Tetteroo benoemd als vierde lid van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De RvC van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. functioneert nadrukkelijk binnen het geheel van het Groepstoezicht van de RvC van Achmea B.V. Men heeft daarbinnen een eigen verantwoordelijkheid zoals hierboven omschreven en vastgelegd in het reglement.

De statutaire directie

De statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. bestond in 2017 uit de heer F.J. van der Ent, voorzitter van divisie Pensioen en Leven, en de heer A.M.P.J. Heuvelmans, financieel directeur van divisie Pensioen en Leven.

Bijeenkomsten van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

De RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is in 2017 vijf keer in vergadering bij elkaar gekomen, waarvan vier reguliere vergaderingen en één extra vergadering. De vergaderingen werden bijgewoond door de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en een vertegenwoordiger vanuit de RvB van Achmea B.V.

De onderwerpen op de agenda waren o.a. de financiële rapportages, risicorapportages, de voortgang Rolling Forecast (RF) en actualiteiten binnen de divisie. Aandacht is besteed aan de solvabiliteit en de gevoeligheid daarvan bij wijzigende parameters zoals rente, sterfte en kosten. Jaarlijks bespreekt de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen de performance van de beleggingen. Naast deze reguliere onderwerpen sprak de RvC in 2017 over de volgende twee onderwerpen.

Op 21 februari 2017 vergaderde de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. om haar standpunt te bepalen over de wijzigingen in de hedgestrategie. Gezien het niveau van de solvabiliteit sprak de directie haar voorkeur uit voor een minder volatiele Solvency II ratio. De directie was van mening dat het implementeren van de kapitaal hedge noodzakelijk was, ook in de context van

het geldende kapitaalbeleid. De RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft het besluit om hedge 2 te implementeren ondersteund.

Op 8 november 2017 vergaderde de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen over het voorstel van de directie om €187 miljoen aan Achmea B.V. uit te keren. Het verzoek ging vergezeld van een prudentiële en juridische beoordeling van de kapitaaluitkering, een tussentijdse vermogensopstelling per 31 augustus 2017, de visie van de actuariële functiehouders van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op de kapitaaluitkering, het (voorgenomen) besluit van het bestuur en een aan het Audit & Risk Committee aangeboden notitie over dit onderwerp. De RvC van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. stelde vast dat de geldende governance was doorlopen, dat alle afwegingen zorgvuldig waren gemaakt en dat met alle eisen vanuit het kapitaalbeleid rekening was gehouden. Mede gebaseerd op het positieve advies van het Audit & Risk Committee en de analyses van de Actuarial Function Holder stemde de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in met het voorstel tot het uitkeren van €187 miljoen aan Achmea B.V.

Contacten met de (externe) accountant

De externe accountant van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is dezelfde als van Achmea groep. Contact met de externe accountant verloopt grotendeels via het Audit & Risk Committee. Bij de bespreking van het jaarverslag en jaarrekening over 2016 is de externe accountant in de RvC vergadering geweest om de bevindingen van de accountant toe te lichten. Hieruit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.

Actuarial Function Holder

De RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. besprak het Rapport van de Actuarial Function Holder met de Actuarial Function Holder wiens werkzaamheden die van de certificerende actuaris vervangen.

Permanente educatie

De leden van de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. hebben tevens zitting in de RvC van Achmea B.V. De voorzitter van de RvC van Achmea B.V. ziet toe op de aanwezigheid van een programma van permanente educatie voor leden van die RvC. Dit programma heeft tot doel de deskundigheid van commissarissen op peil te houden en waar nodig te verbreden. Ieder lid neemt deel aan het programma opgesteld voor de RvC van Achmea B.V. en voldoet daardoor aan de eisen van permanente educatie.

Tenslotte

Terugkijkend op 2017 wil de RvC Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de medewerkers en het management van Achmea Pensioen en Leven N.V. danken voor hun inzet. In het verslagjaar 2017 zijn grote inspanningen verricht om verder invulling te geven aan de kwaliteit en waarden van Achmea. Grote voortgang is geboekt bij het beheersen van kosten en het vormgeven en uitdragen van het toekomstperspectief van de organisatie. Door de kapitaalhedging is de rentegevoeligheid van de solvabiliteit belangrijk verminderd. De solvabiliteit van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is aanzienlijk verbeterd. Wij vertrouwen erop dat ook in 2018 het overleg met de bestuurders van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op dezelfde constructieve wijze zal worden voortgezet als in 2017.

Zeist, 10 april 2018

R.Th. Wijmenga,
Voorzitter

P.H.M. Hofsté

M. Lückcrath-Rovers

B.E.M. Tetteroo

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN DE FINANCIËLE POSITIE (VOOR BESTEMMING VAN HET RESULTAAT)

(€MILJOEN)

	TOELICHTING	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Activa			
Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	11		56
Vastgoedbeleggingen	4	1.061	1.049
Beleggingen	5	49.029	50.616
Latente belastingvorderingen	12	787	855
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen	6	207	272
Vorderingen en overlopende activa	13	273	302
Liquide middelen	14	684	612
Totaal activa		52.041	53.762
Eigen vermogen			
Eigen vermogen toekomend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap	15	3.961	3.899
Minderheidsbelang		72	80
Totaal eigen vermogen		4.033	3.979
Verplichtingen			
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	6	45.487	46.839
Overige voorzieningen	16	4	8
Financiële verplichtingen	17	2.205	1.954
Derivaten	5	155	728
Te betalen vennootschapsbelasting		157	254
Totaal verplichtingen		48.008	49.783
Totaal eigen vermogen en verplichtingen		52.041	53.762

GECONSOLIDEERDE WINST- EN VERLIESREKENING

		(€ MILJOEN)	
	TOELICHTING	2017	2016
Bruto verdiende premies		1.569	1.794
Herverzekeringspremies		-32	-43
Netto verdiende premies	8	1.537	1.751
Opbrengsten uit geassocieerde deelnemingen		4	1
Beleggingsopbrengsten	9	1.494	3.249
Overige opbrengsten	18	15	18
Totale baten		3.050	5.019
Netto lasten uit verzekeringscontracten	10	2.508	4.495
Rente en vergelijkbare lasten		9	5
Bedrijfskosten	19	172	212
Overige lasten	20	66	68
Totale lasten		2.755	4.780
Resultaat voor belasting		295	239
Vennootschapsbelasting	21	73	49
Nettoresultaat		222	190
Nettoresultaat toekomend aan:			
Houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap		216	186
Minderheidsbelang		6	4

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT

	TOELICHTING	(€ MILJOEN)	
		2017	2016
Posten die niet worden gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening			
Posten die kunnen worden gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening			
Ongerealiseerde waardeveranderingen bij financiële instrumenten geclassificeerd als 'Beschikbaar voor verkoop' ¹		-74	741
Aandeel in overig totaal resultaat van Geassocieerde deelnemingen en joint ventures ¹		3	2
Ottrekking uit en toevoeging aan voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van ongerealiseerde beleggingsopbrengsten ¹		181	-672
Reclassificatie naar de Winst- en verliesrekening als Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van gerealiseerde beleggingsopbrengsten ¹		62	344
Waardeveranderingen uit financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop ¹		-147	-385
Bijzondere waardeverminderingen financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop ¹		8	9
		33	39
Netto overig totaalresultaat	22	33	39
Nettoresultaat		222	190
Totaalresultaat		255	229
Totaalresultaat toekomend aan:			
Houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap		249	225
Minderheidsbelang		6	4

^{1.} Verantwoord als onderdeel van de Herwaarderingsreserve

GECONSOLIDEERD MUTATIEOVERZICHT VAN HET TOTAAL EIGEN VERMOGEN

(€ MILJOEN)

	AANDELEN KAPITAAL / AGIO	HERWAAR- DERINGS- RESERVE	OVERIGE RESERVES	RESULTAAT OVER HET BOEKJAAR	SUB TOTAAL EIGEN VERMOGEN ¹	MINDERHEIDS- BELANG	TOTAAL EIGEN VER- MOGEN
Balans per 1 januari 2016	1.836	436	1.298	104	3.674	79	3.753
Netto overig totaalresultaat		39			39		39
Nettoresultaat				186	186	4	190
Totaalresultaat		39		186	225	4	229
Bestemming van reserves		17	87	-104			
Dividend- en couponbetalingen						-3	-3
Balans per 31 december 2016	1.836	492	1.385	186	3.899	80	3.979
Netto overig totaalresultaat		33			33		33
Nettoresultaat				216	216	6	222
Totaalresultaat		33		216	249	6	255
Bestemming van reserves		26	160	-186			
Dividend- en couponbetalingen			-187		-187	-14	-201
Balans per 31 december 2017	1.836	551	1.358	216	3.961	72	4.033

¹ Het Subtotaal eigen vermogen betreft het Eigen vermogen toekomend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap.

De verdeling van het aandelenkapitaal/agio is opgenomen in Toelichting 15 Eigen vermogen toekomend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap.

In december 2017 heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ten laste van de overige reserves een bedrag van €187 miljoen uitgekeerd aan de aandeelhouder van de vennootschap. Daarnaast hebben de houders van het minderheidsbelang in N.V. Interpolis Onroerend Goed en Woonalliantie Woerden C.V. €14 miljoen ontvangen.

De resultaatbestemming is opgenomen in de enkelvoudige jaarrekening 2017 van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., Toelichting 29 Voorstel inzake bestemming van het resultaat.

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

	(EMILJOEN)	
	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat voor belasting	295	239
<i>Aanpassingen voor items zonder kasstromen en herrubriceringen:</i>		
Ongerealiseerde waardeveranderingen op Beleggingen, inclusief resultaten vreemde valuta en mutatie voorziening voor oninbaarheid ¹	-1.002	-827
Afschrijving van Overlopende acquisitiekosten opgenomen onder Vorderingen en overlopende activa, inclusief resultaten vreemde valuta	14	16
Opbrengsten uit Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	-4	-1
(Opgelopen) Rentelasten	9	5
Doorbelaste financieringslasten	52	52
	-636	-516
<i>Mutaties in operationele activa en verplichtingen:</i>		
Mutaties in Vorderingen en overlopende activa (exclusief overlopende acquisitiekosten) en Overige schulden opgenomen onder Financiële verplichtingen	299	910
Mutaties in Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten na aftrek aandeel herverzekeraars	-442	-847
Mutaties in Overige voorzieningen	-4	-1
	-147	62
<i>Operationele kasstromen niet begrepen in het resultaat voor belasting:</i>		
Aankopen van Vastgoedbeleggingen	-4	-8
Aankopen van Beleggingen ¹	-20.435	-23.134
Desinvesteringen van Vastgoedbeleggingen	58	19
Desinvesteringen van Beleggingen	21.581	24.200
Geactiveerde Overlopende acquisitiekosten opgenomen onder vorderingen en overlopende activa	1	1
Betaalde vennootschapsbelasting	-108	-181
Overige mutaties	-14	-133
	1.079	764
Totaal Kasstroom uit operationele activiteiten	296	310

Geconsolideerde jaarrekening

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT (VERVOLG)

(EMILJOEN)

	2017	2016
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Desinvesteringen van Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	63	
	63	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Financieringslasten van eigen vermogen	-52	-52
Dividenden en couponbetalingen	-187	
Betaalde rente	-9	-4
Mutaties in Financiële verplichtingen	-4	-4
Mutaties in minderheidsbelangen	-14	-3
	-266	-63
Netto kasstroom	93	247
Netto liquide middelen per 1 januari	591	344
Netto liquide middelen per 31 december	684	591
Liquide middelen omvatten de volgende posten:		
Kas- en banksaldi	14	612
Schulden aan kredietinstellingen	17	-21
Liquide middelen per 31 december	684	591

^{1.} De indeling van het geconsolideerd kasstroomoverzicht is consistent gemaakt met de nieuwe indeling van de Balans, zoals beschreven in Toelichting 1E onder Wijzigingen in presentatie.

^{2.} In lijn met de groepsrapportages worden de rentebijbeschrijvingen bij spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten gepresenteerd onder Ongerealiseerde waardeveranderingen op Beleggingen. Om deze reden zijn bij de vergelijkende cijfers €367 miljoen gereclassificeerd van Aankopen van Beleggingen naar Ongerealiseerde waardeveranderingen op Beleggingen.

In de kasstromen uit operationele activiteiten over 2017 zijn ontvangen rente van €643 miljoen (2016: €648 miljoen), ontvangen dividenden van €57 miljoen (2016: €65 miljoen) en betaalde rente van €9 miljoen (2016: €5 miljoen) inbegrepen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

ALGEMEEN

ALGEMENE INFORMATIE

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht en statutair gevestigd in Apeldoorn. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is gevestigd aan de Laan van Malkenschoten 20 in Apeldoorn.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is als financiële dienstverlener actief als verzekeraar op het gebied van pensioen- en levensverzekeringen.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de Achmea Groep. Achmea B.V. bezit 100% van de aandelen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Onderlinge verhoudingen met maatschappijen van de Achmea Groep zijn opgenomen onder de beleggingen, de vorderingen en overlopende activa en de financiële verplichtingen. Nadere toelichting wordt gegeven in Toelichting 28 'Transacties met verbonden partijen'.

1. ALGEMENE WAARDERINGSGRONDSLAGEN

A. GOEDKEURING JAARREKENING

De geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. voor het jaar eindigend op 31 december 2017 is goedgekeurd voor publicatie in overeenstemming met een besluit van de bestuurders op 10 april 2018. Op dezelfde datum adviseerde de Raad van Commissarissen de algemene vergadering om de jaarrekening vast te stellen. De bestuurders kunnen besluiten om de jaarrekening te wijzigen zolang deze nog niet is vastgesteld door de algemene vergadering. De algemene vergadering kan besluiten om de jaarrekening niet vast te stellen, maar mag deze niet wijzigen.

B. BASIS VOOR DE PRESENTATIE

De geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals van kracht per 31 december 2017 en aangenomen door de Europese Unie (hierna te noemen: EU en EU-IFRS). De geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. voldoet aan de wettelijke bepalingen zoals opgenomen in artikel 2:362 lid 9 BW. Alle bedragen in de geconsolideerde jaarrekening zijn in miljoenen euro's, tenzij anderszins vermeld. De activa en passiva in de balans zijn ingedeeld naar liquiditeit.

In de primaire geconsolideerde overzichten zijn posten van een vergelijkbare aard samengevoegd. In de toelichting worden deze verder uitgelicht indien deze van relatieve betekenis zijn voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Relatieve betekenis is hierbij beoordeeld op basis van zowel kwantitatieve als kwalitatieve criteria. De kwantitatieve criteria zijn gericht op de totalen voor de betreffende categorie in de primaire overzichten en de relatieve betekenis van de post hierin. Indien de post kwantitatief van betekenis is wordt deze verder toegelicht (conform de vereiste IFRS toelichtingen). Indien de post kwantitatief van niet relatieve betekenis is, heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op basis van kwalitatieve criteria, waaronder specifiek belang voor een gebruiker van de jaarrekening, vastgesteld of toelichtingen noodzakelijk zijn. Indien een post kwalitatief van betekenis is, wordt deze verder toegelicht conform de vereiste IFRS toelichtingen. Indien een post zowel kwalitatief als kwantitatief geen relatieve betekenis heeft, is de toelichting in overeenstemming met de uitgangspunten ten aanzien van het disclosure initiative van de IASB en gerelateerde materialiteit uitgangspunten, zoveel mogelijk beperkt.

Daarnaast heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de toelichtingen gesplitst in het hoofdstuk 'significante onderdelen Geconsolideerd overzicht van de financiële positie en Geconsolideerde Winst- en verliesrekening en Overige toelichtingen. De toelichtingen die betrekking hebben op de kernactiviteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn opgenomen in 'significante onderdelen Balans en Winst- en verliesrekening' en de resterende toelichtingen die wel voldoen aan de criteria voor kwantitatieve en kwalitatieve relatieve betekenis in het hoofdstuk Overige toelichtingen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Indien in deze geconsolideerde jaarrekening de definitie balans wordt genoemd, wordt hiermee het overzicht van de financiële positie bedoeld

C. EERSTE TOEPASSING VAN WAARDERINGSGRONDSLAGEN

In 2017 zijn de volgende nieuwe standaarden, wijzigingen of interpretaties door de International Accounting Standard Board (IASB) van kracht geworden:

- Amendments to IAS 7: Disclosure initiative (initiatief gericht op het verbeteren van de effectiviteit van de toelichtingen in de financiële verslagen). Voor de geconsolideerde jaarrekening heeft deze amendement hebben geen impact op de toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.
- Amendments to IAS 12: Recognition of Deferred Tax Assets for Unrealised Losses (verduidelijking van de vereisten voor het opnemen van actieve belastinglatenties voor ongerealiseerde verliezen op vastrentende waarden die worden gewaardeerd op reële waarde).

Deze wijzigingen hebben geen impact op het Totaal eigen vermogen en Nettoresultaat van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

D. WIJZIGINGEN IN STANDAARDEN EN AANPASSINGEN MET EEN TOEKOMSTIGE TOEPASSINGSDATUM

De volgende standaarden en interpretaties met een toekomstige toepassingsdatum zijn gepubliceerd in 2017 of in eerdere jaren en zijn niet door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. toegepast bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening 2017. Deze betreffen:

Amendments to IFRS 4 Insurance Contracts

De aanpassingen zijn gericht op het adresseren van problemen die veroorzaakt worden door de verschillende effectieve data van de nieuwe standaard voor financiële instrumenten, IFRS 9 en de nieuwe standaard voor verzekeringscontracten (IFRS 17). Door deze verschillende effectieve data ontstaat mogelijk een tijdelijke verslaggevingsvolatiliteit van resultaten vanwege het ontbreken van consistentie tussen de waardering van de beleggingen en verzekeringsverplichtingen. De aanpassingen introduceren twee oplossingen: de overlay en deferral benadering. De overlay benadering geeft alle ondernemingen die verzekeringscontracten uitgeven de mogelijkheid om de volatiliteit in de Winst- en verliesrekening die ontstaat als gevolg van de invoering van IFRS 9 te verwerken in het Netto overig totaalresultaat en niet te presenteren als onderdeel van het resultaat. De deferral benadering geeft een onderneming waarvan de activiteiten voornamelijk betrekking hebben op verzekeringen een optionele tijdelijke vrijstelling van de toepassing van IFRS 9. Beide benaderingen mogen, indien voldaan is aan de vereisten, worden toegepast tot 2021. De standaard treedt in werking voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2018.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt gebruik van de mogelijkheid tot tijdelijk uitstel van IFRS 9 zoals genoemd in deze aanpassing, hetgeen als consequentie heeft dat in de jaarrekening vanaf 2018 aanvullende toelichtingen worden opgenomen.

IFRS 9 Financial Instruments

IFRS 9 kent een gewijzigd model voor de classificatie van financiële activa. Dit model wordt ingegeven door de kasstroomeigenschappen van een actief en het bedrijfsmodel waarbinnen een actief wordt gehouden. Ten aanzien van financiële verplichtingen zijn de wijzigingen als gevolg van IFRS 9 beperkt en wordt voor het merendeel van de financiële instrumenten de huidige geamortiseerde kostprijs waardering behouden. Als onderdeel van IFRS 9 heeft de IASB voor het bepalen van bijzondere waardeverminderingen een model voor verwachte verliezen geïntroduceerd. Bij dit model moet bij eerste opname van een financieel instrument al rekening worden gehouden met verwachte kredietverliezen. In het geval van een significante verslechtering van de kredietkwaliteit van het financieel instrument zal er rekening gehouden moeten worden met verwachte kredietverliezen over de gehele looptijd. Tenslotte introduceert IFRS 9 een model voor hedge accounting dat de boekhoudkundige verwerking in lijn brengt met risicobeheeractiviteiten. De standaard treedt in werking voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2018, waarbij een eerdere toepassing is toegestaan.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt momenteel het effect van deze standaard, waarbij rekening wordt gehouden met de interactie met de huidige standaard voor verzekeringscontracten (en de voorgestelde wijzigingen daarin) en ook de toekomstige standaard voor de verslaggeving van verzekeringscontracten.

IFRS 15 Revenue from contracts with customers

De standaard vervangt IAS 18 Revenue, IAS 11 Construction contracts en gerelateerde interpretaties. Het kernprincipe van de nieuwe standaard is dat ondernemingen opbrengsten verantwoordt met betrekking tot de overdracht van goederen of levering van diensten aan klanten ter hoogte van de vergoeding (dat wil zeggen de betaling) waartoe de onderneming naar verwachting gerechtigd is in ruil voor die goederen of diensten. De nieuwe standaard vereist uitgebreide toelichting voor opbrengsten, geeft accounting grondslagen voor transacties die eerder niet uitgebreid aan bod waren gekomen (bijvoorbeeld opbrengsten uit diensten en wijzigingen in contracten) en geeft grondslagen voor overeenkomsten die uit meerdere elementen bestaan.

IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers treedt in werking voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2018, waarbij een eerdere toepassing is toegestaan. In 2016 heeft de IASB aanpassingen doorgevoerd die een aantal eisen in de standaard met betrekking tot de wijze waarop de beginselen in de standaard moeten worden toegepast verduidelijken. Daarnaast is een aantal aanpassingen gedaan om de eerste toepassing van de standaard te vergemakkelijken.

Aangezien Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. primair een verzekeringsmaatschappij is, heeft deze standaard geen materieel effect op het Nettoresultaat en het Totaal eigen vermogen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

IFRS 17 Insurance contracts

IFRS 17 geeft uniforme grondslagen voor de opname, waardering, presentatie en toelichting van verzekeringscontracten. Het doel van de standaard is ervoor te zorgen dat de jaarrekening van een verzekeraar het effect van contracten binnen het toepassingsgebied van IFRS 17 op de financiële positie, prestaties en kasstromen getrouw wordt weergegeven en dat de vergelijkbaarheid met andere entiteiten wordt vergroot. De standaard treedt in werking voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2021, waarbij een eerdere toepassing is toegestaan. Deze standaard is in mei 2017 gepubliceerd door de IASB. Per 31 december 2017 is deze standaard nog niet goedgekeurd door de EU.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt momenteel het effect van deze standaard, waarbij rekening wordt gehouden met de interactie met de toekomstige standaard voor financiële instrumenten (IFRS 9).

Amendments to IAS 40: Transfers of investment property

De aanpassingen verduidelijken dat een onderneming een reclassificatie van een vastgoedobject van en naar beleggingsvastgoed alleen mag doen als er sprake is van een verandering in gebruik en indien het vastgoedobject niet langer voldoet of juist voldoet aan de definitie van beleggingsvastgoed. Een wijziging in de intentie van het management is onvoldoende bewijs voor een dergelijke wijziging. De aanpassingen treden in werking voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2018. Per 31 december 2017 zijn deze aanpassingen nog niet goedgekeurd door de EU.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. classificeert haar vastgoed reeds conform de aanpassing (verduidelijking) in IAS 40. De aanpassing heeft daarom geen effect op het Nettoresultaat en het Totaal eigen vermogen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Behalve bovengenoemde (wijzigingen in) standaarden met een toekomstige toepassingsdatum, zijn er in 2017 of in eerdere jaren (wijzigingen in) standaarden gepubliceerd die niet door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. toegepast zijn bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening 2017. Omdat deze wijzigingen in de standaarden geen impact hebben op het Totaal eigen vermogen, het Nettoresultaat of geen of beperkte impact hebben op de presentatie en toelichting van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden deze niet verder toegelicht. Het betreft de volgende wijzigingen (die nog moeten worden goedgekeurd door de EU):

- Annual improvements to IFRSs 2014-2016 cycle: jaarlijkse verbeteringen bestaande uit een aantal wijzigingen met beperkte impact (amendments, onderdeel ingangsdatum 1 januari 2017 en onderdelen ingangsdatum 1 januari 2018)
- IFRS 2 Classification and measurement of share-based payment transactions (amendments, ingangsdatum 1 januari 2018)
- IFRIC Interpretation 22 Foreign currency transactions and advance consideration (ingangsdatum 1 januari 2018)
- IFRIC Interpretation 23 Uncertainty over income tax treatment (ingangsdatum 1 januari 2019)
- IFRS 9 Prepayment features with negative compensation (amendments, ingangsdatum 1 januari 2019)
- IAS 28 Long-term interest in associates and joint ventures (amendments, ingangsdatum 1 januari 2019)
- Annual Improvements to the IFRS Standards 2015-2017 Cycle (amendments, ingangsdatum 1 januari 2019)
- IFRS 16 Leases (ingangsdatum 1 januari 2019)

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

E. AANPASSINGEN MET BETREKKING TOT WAARDERINGSGRONDSLAGEN, CORRECTIES OVER EERDERE PERIODES EN WIJZIGINGEN IN PRESENTATIE

Wijzigingen in waarderingsgrondslagen

De waarderingsgrondslagen zijn ten opzichte van voorgaand jaar niet gewijzigd.

Wijzigingen in presentatie

De indeling van de geconsolideerde jaarrekening 2017 (incl. vergelijkende cijfers) is aangepast ten opzichte van voorgaande jaren. Het doel van deze wijziging is de geconsolideerde jaarrekening beter leesbaar te maken en waar mogelijk vereenvoudigingen door te voeren, mede gebaseerd op het Disclosure Initiative van de IASB. De belangrijkste aanpassingen zijn als volgt:

- Tot 2016 werd de geconsolideerde jaarrekening opgesteld overeenkomstig Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Dit betekende dat het model van het overzicht van de geconsolideerde financiële positie en de geconsolideerde winst- en verliesrekening was bepaald door Model N en O van het Besluit Modellen Jaarrekening. Vanaf 2017 past Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een model van de balans en winst- en verliesrekening toe, dat meer overeenkomt met de IFRS-vereisten. Vanaf 2017 luidt de geconsolideerde jaarrekening in miljoenen euro.
- Het overzicht van de geconsolideerde financiële positie, geconsolideerde winst- en verliesrekening en het geconsolideerde kasstroomoverzicht zijn gecompriemd. Nadere uitsplitsing van verschillende posten is opgenomen in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. (zie hoofdstuk B. Basis voor presentatie), de volgende samenvoegingen ten opzichte van voorgaande jaren hebben plaatsgevonden in de primaire geconsolideerde overzichten:
  - Beleggingen was voorheen Beleggingen, Afgeleide financiële instrumenten en Beleggingen voor rekening en risico van polishouders;
  - Vorderingen en overlopende activa was voorheen Overlopende acquisitiekosten en Vorderingen en overlopende activa;
  - Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten was voorheen Verzekeringsverplichtingen, Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen;
  - Financiële verplichtingen was voorheen Schulden en overlopende passiva;
  - In het overzicht van de geconsolideerde winst- en verliesrekening wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen de Technische en Niet-technische rekening van het verzekeringsbedrijf;
  - Beleggingsopbrengsten was voorheen Opbrengsten uit beleggingen, Niet-gerealiseerde winst op beleggingen, Waardeverandering van beleggingen, Beheerskosten, Gerealiseerd verlies op beleggingen en Niet gerealiseerd verlies op beleggingen;
  - Overige opbrengsten was voorheen Andere baten;
  - Overige technische baten eigen rekening bestond voorheen enkel uit Ontvangen provisies van herverzekeraars. Ontvangen provisies van herverzekeraars worden gepresenteerd onder de Bedrijfskosten;
  - Netto lasten uit verzekeringscontracten was voorheen Uitkeringen eigen rekening, Wijzigingen technische voorzieningen eigen rekening en Winstdeling en kortingen voor polishouders;
  - Overige lasten was voorheen Overige technische lasten eigen rekening en Andere lasten.
- Bij de indeling van de toelichting is de significantie van de toelichting voor de geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in aanmerking genomen. In de toelichting is daarvoor een uitsplitsing gemaakt naar significante onderdelen en overige toelichtingen (zie hoofdstuk B. Basis voor presentatie);
- Belangrijke gehanteerde aannames en schattingen en de waarderingsgrondslagen die betrekking hebben op een specifieke post zijn bij de toelichting van die specifieke post opgenomen.

Bovengenoemde wijzigingen hebben geen impact op het Nettoresultaat, Totaal eigen vermogen en Resultaat per aandeel.

F. SCHATTINGSWIJZIGINGEN

Bij het opstellen van deze geconsolideerde jaarrekening zijn de belangrijkste aannames van het management bij het toepassen van de waarderingsgrondslagen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de belangrijkste bronnen voor onzekerheid dezelfde als die werden toegepast op de geconsolideerde jaarrekening 2016, met uitzondering van de volgende wijzigingen:

- Voor bepaalde geblokkeerde spaarrekeningen en deposito's gekoppeld aan spaarhypotheken is de wijze waarop de tegenpartijkredietopslag in de disconteringscurve voor het bepalen van de reële waarde in 2017 gewijzigd. Vanaf 2017 wordt deze gebaseerd op het risico op oninbaarheid van gelijksoortige financiële instrumenten die door de betreffende partij, waar de

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

---

spaarrekening wordt aangehouden, zijn uitgegeven. Tot en met 2016 werd de tegenpartijkredietopslag afgeleid van marktnoteringen van een beperkt aantal genoteerde instrumenten, waarmee het kredietrisico kon worden gemitigeerd. De uitgifte van nieuwe instrumenten door de betreffende tegenpartij in 2017 heeft geleid tot verbeterde inzichten om het risico op oninbaarheid te bepalen. Deze passen beter bij het risicoprofiel van de spaarrekeningen. Als randvoorwaarde geldt dat de tegenpartijkredietopslag altijd groter of gelijk is aan nihil. Deze schattingswijziging had op het moment van overgang in 2017 een positieve impact van €17 miljoen op de Beleggingen en een even grote impact op Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en derhalve geen impact op het Nettoresultaat en het Totaal eigen vermogen.

G. CONSOLIDATIE

Basis voor de consolidatie

Alle dochtermaatschappijen en geassocieerde deelnemingen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op basis van de hierna genoemde uitgangspunten.

Dochtermaatschappijen

Dochtermaatschappijen zijn entiteiten waarover Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. control heeft. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft control over een entiteit wanneer Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. onderhevig is aan of recht heeft op variabele opbrengsten op grond van haar betrokkenheid bij de entiteit en deze opbrengsten kan beïnvloeden door de overheersende zeggenschap die zij over de entiteit heeft. De beoordeling van control is gebaseerd op de economische realiteit van de relatie tussen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de entiteit en houdt rekening met bestaande en potentiële praktisch uitvoerbare ('substantive rights') stemrechten. Hierbij moet Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de praktische mogelijkheid hebben om haar recht uit te oefenen. Belangen van derden in deze entiteiten worden gepresenteerd als Minderheidsbelang onder het Totaal eigen vermogen.

Door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beheerde beleggingsfondsen, waarin Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een belang heeft, worden geconsolideerd in de geconsolideerde jaarrekening als Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. control heeft. Bij de beoordeling of er sprake is van control wordt rekening gehouden met alle belangen die Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft in het beleggingsfonds, ongeacht of het financiële risico met betrekking tot de beleggingen wordt gedragen door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. of de polishouders. Uitzondering hierop is wanneer het fonds voldoet aan de definitie van een 'silo' (dat wil zeggen, er is sprake van afgescheiden activa, verplichtingen en/of vermogen binnen de desbetreffende entiteit) of wanneer, onder strikte voorwaarden en omstandigheden, er een direct verband kan worden verondersteld tussen de polishouder en het fonds. Bij consolidatie van een beleggingsfonds wordt een verplichting opgenomen voor zover Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. wettelijk verplicht is om participaties van derden terug te kopen. De verplichting is in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen onder Financiële verplichtingen. Waar dit niet het geval is, zijn de overige participaties van derden opgenomen als Minderheidsbelangen. De activa die zijn toegewezen aan participaties van derden zijn opgenomen als Beleggingen – *Beleggingen eigen rekening*, terwijl participaties die door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden gehouden namens polishouders zijn in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen als Beleggingen - *Beleggingen voor rekening en risico van polishouders*.

Joint ventures

Entiteiten waarover Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en andere entiteiten gezamenlijk control hebben op basis van contractuele afspraken, worden beschouwd als joint ventures. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. verantwoordt joint ventures op basis van de equity-methode.

Geassocieerde deelnemingen

Entiteiten waarover Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. invloed van betekenis uitoefent worden verantwoord op basis van de equity-methode. In de regel wordt uitgegaan van invloed van betekenis wanneer de deelneming in het gewone aandelenkapitaal of stemrechten (met inbegrip van potentiële stemrechten) tussen de 20% en 50% is.

Inter-company transacties

Transacties tussen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en haar dochters zijn in de geconsolideerde jaarrekening geëlimineerd. Winsten en verliezen op grond van transacties met geassocieerde deelnemingen en joint ventures zijn geëlimineerd naar rato van de omvang van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s belang in de geassocieerde deelneming of joint venture.

Bedrijfscombinaties van entiteiten onder gemeenschappelijke leiding

Voor de verslaglegging van bedrijfscombinaties van entiteiten of business onder gemeenschappelijke leiding hanteert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de 'pooling of interest'-methode in geval van een (juridische) fusie en 'carry over' methode (overdracht gebaseerd op de boekwaarde) in geval van een overname. Dergelijke transacties hebben geen effect op het Nettoresultaat en het Totaal eigen vermogen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

H. VERSLAGGEVINGSRAAMWERK

In deze paragraaf zijn de algemene waarderingsgrondslagen opgenomen. Alle activa en verplichtingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, tenzij een andere grondslag wordt genoemd in de waarderingsgrondslagen. De specifieke waarderingsgrondslagen die van toepassing zijn op een bepaalde post in de geconsolideerde jaarrekening zijn opgenomen bij de toelichting van de betreffende post.

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het geconsolideerde kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode met een onderverdeling naar kasstromen uit operationele activiteiten, investeringsactiviteiten en financieringsactiviteiten. Liquide middelen bestaan uit kas- en banksaldi en schulden aan kredietinstellingen. Rekening courantschulden, die direct opeisbaar zijn en een integraal onderdeel vormen van het kasbeheer van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., zijn opgenomen als een onderdeel van de Liquide middelen. In de totale kasstroom uit operationele activiteiten is het Resultaat vóór belasting gecorrigeerd voor posten in de Winst- en verliesrekening en mutaties in de operationele activa en verplichtingen die niet daadwerkelijk leiden tot kasstromen in het boekjaar. Vanwege de aard van de operationele activiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn kasstromen met betrekking tot Vastgoedbeleggingen, Beleggingen, Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en Financiële verplichtingen opgenomen als onderdeel van de Totale kasstroom uit operationele activiteiten.

Valutakoersverschillen

De geconsolideerde jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta en de presentatievaluta van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De posten in de jaarrekeningen van dochtermaatschappijen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden gewaardeerd in de valuta van de economische omgeving waarin deze dochtermaatschappij voornamelijk actief is (de functionele valuta). Bij de consolidatie worden de activa en de verplichtingen van buitenlandse dochtermaatschappijen met een functionele valuta anders dan de euro, omgerekend naar euro's tegen de wisselkoers aan het einde van het boekjaar.

De baten en lasten van deze dochtermaatschappijen worden omgerekend tegen de gewogen gemiddelde koers in het boekjaar. Omrekeningsverschillen die voortvloeien uit de toepassing van wisselkoersen per einde van het boekjaar op de beginbalans van de netto activa en goodwill van niet in euro's rapporterende dochtermaatschappijen, evenals winsten en verliezen in het verslagjaar, worden in het Totaal eigen vermogen verwerkt als Netto overig totaalresultaat.

De netto vermogenswaarde van geassocieerde deelnemingen en joint ventures met een functionele valuta anders dan de euro, wordt omgerekend naar euro's tegen de wisselkoers aan het einde van het boekjaar. De resultaten van geassocieerde deelnemingen en joint ventures worden omgerekend tegen de gewogen gemiddelde koers in het boekjaar. Omrekeningsverschillen die voortvloeien uit de toepassing van wisselkoersen per balansdatum op de netto vermogenswaarde aan het begin van het boekjaar (inclusief goodwill) van geassocieerde deelnemingen en joint ventures evenals winsten en verliezen in het verslagjaar worden direct verwerkt in het Totaal eigen vermogen onder Netto overig totaalresultaat.

Transacties in valuta anders dan de functionele valuta worden omgerekend naar de functionele valuta tegen de op de transactiedatum geldende wisselkoersen. Valutakoersverschillen die voortvloeien uit de afwikkeling van transacties in vreemde valuta's en uit de omrekening op balansdatum van monetaire activa en verplichtingen in andere valuta's dan de functionele valuta worden opgenomen in het Nettoresultaat. Uitzondering hierop zijn valutakoersverschillen die zijn verwerkt in het Totaal eigen vermogen als onderdeel van kwalificerende cashflow hedges of een kwalificerende netto-investering in een buitenlandse entiteit. Zie de specifieke waarderingsgrondslagen per post voor meer details over de verantwoording van valutakoersverschillen voor specifieke activa en verplichtingen.

Opname in de balans van financiële instrumenten

Op het moment dat Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. contractpartij wordt bij een financieel instrument (dat wil zeggen op de transactiedatum), neemt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. het instrument op in de balans tegen de reële waarde inclusief transactiekosten (tenzij het financiële instrument is geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening').

Niet langer in de balans opnemen van financiële instrumenten

Een financieel actief (of een deel van een financieel actief) wordt niet langer in de balans opgenomen wanneer de contractuele rechten op het ontvangen van kasstromen uit het financiële actief zijn vervallen of wanneer Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. nagenoeg alle economische risico's en voordelen van het actief heeft overgedragen.

Tevens wordt een actief niet langer in de balans opgenomen indien Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. geen beschikkingsmacht meer heeft over het actief, ook in het geval dat Achmea de verbonden economische risico's en voordelen van een actief niet overdraagt of behoudt.

In het geval van overdrachten waarbij de beschikkingsmacht over bepaalde activa blijft, zullen deze activa in de balans van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. opgenomen blijven tot het belang waarvoor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. betrokken blijft. Het belang waarvoor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. betrokken blijft wordt bepaald door de mate waarin Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. blootstaat aan veranderingen in de waarde van het actief. Een financiële verplichting (of een deel van een financiële verplichting) wordt niet langer in de balans opgenomen wanneer deze is afgewikkeld dat wil zeggen wanneer de contractuele verplichting is nagekomen, ontbonden of vervallen. Bij realisatie wordt het verschil tussen de verkoopopbrengst en de boekwaarde opgenomen in de Winst- en verliesrekening als een gerealiseerde winst of verlies. De cumulatieve ongerealiseerde winsten en verliezen die tot dat moment werden opgenomen in het Totaal Eigen vermogen, worden dan overgeboekt van het Totaal Eigen vermogen naar de Winst- en verliesrekening. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. hanteert de gemiddelde kostprijsmethode bij het niet langer in de balans op te nemen financieel actief en passief.

Salderen van financiële activa en verplichtingen

Financiële activa en verplichtingen worden gesaldeerd en tegen het nettobedrag in de balans verantwoord, wanneer Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.:

- een direct afdwingbaar juridisch recht heeft om de opgenomen bedragen te salderen; en
- voornemens is om hetzij op netto basis te verrekenen hetzij de realisatie van het actief en de verrekening van de verplichting gelijktijdig te laten plaatsvinden.

Bijzondere waardevermindering

Er is sprake van een bijzondere waardevermindering indien de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde. De realiseerbare waarde is de hoogste van de reële waarde van een actief minus de verkoopkosten en de bedrijfswaarde. Op elk rapportagemoment beoordeelt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. of er aanwijzingen zijn voor een mogelijke bijzondere waardevermindering van een actief en of het noodzakelijk is een bijzondere waardevermindering op te nemen.

Bijzondere waardeverminderingen van Beleggingen worden in de Winst- en verliesrekening opgenomen onder Beleggingsopbrengsten - *Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen*. Alle overige bijzondere waardeverminderingen worden in de Winst- en verliesrekening opgenomen onder Overige lasten. Bijzondere waardeverminderingen op een actief die in voorgaande jaren zijn verantwoord, worden teruggenomen indien objectief kan worden vastgesteld dat de oorzaak voor bijzondere waardevermindering is verdwenen of niet langer bestaat. Indien dit het geval is, wordt de boekwaarde van het actief verhoogd tot de realiseerbare waarde. Deze verhoging van de balanswaarde in verband met de terugname, mag niet leiden tot een hogere balanswaarde van het actief dan voor het moment van de bijzondere waardevermindering. De verhoging als gevolg van de terugname van een bijzondere waardevermindering wordt verantwoord in de Winst- en verliesrekening (onder Beleggingsopbrengsten - *Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen* voor vastrentende beleggingen en onder Overige lasten voor de overige terugnames). Bijzondere waardeverminderingen op aandelen geclassificeerd als 'Beschikbaar voor verkoop' worden niet teruggenomen via de Winst- en verliesrekening. Nadien optredende veranderingen in de reële waarde worden opgenomen in de Herwaarderingsreserve (onderdeel van het Totaal Eigen vermogen). Voor meer details met betrekking tot de specifieke waarderingsgrondslagen voor bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar de waarderingsgrondslagen zoals opgenomen bij de toelichtingen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

I. BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN VOOR WAARDERING

Voor de waardering van bepaalde posten in de jaarrekening maakt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik van aannames en schattingen met betrekking tot toekomstige resultaten of overige ontwikkelingen, inclusief de waarschijnlijkheid, het realisatiemoment of bedragen van toekomstige transacties of gebeurtenissen. Inherent aan schattingen is dat de feitelijke resultaten materieel kunnen afwijken. Belangrijke schattingen die betrekking hebben op een bepaalde balanspost zijn ook opgenomen bij de toelichting op de betreffende balanspost. Hieronder is een belangrijke schatting opgenomen die niet bij een specifieke balanspost is toegelicht.

Beoordeling van control

Bij het maken van de beoordeling of Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. overheersende zeggenschap heeft over een entiteit analyseert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. of zij control heeft over de entiteit. De uitkomst van deze analyse hangt af van het doel en de inrichting van de entiteit, wat de relevante activiteiten zijn (die bepalend zijn voor het resultaat van de entiteit), hoe beslissingen worden genomen en of Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in staat is de relevante activiteiten direct te sturen. Voor het uitvoeren van deze beoordeling definieert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de meest relevante activiteit als de mogelijkheid om het strategische beleid van de entiteit te bepalen. De uitkomst van de analyse is ook afhankelijk van of Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is blootgesteld aan variabele opbrengsten op grond van haar betrokkenheid bij de entiteit en of Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. haar macht over de entiteit kan gebruiken om invloed uit te oefenen op de opbrengsten. Als een entiteit activiteiten uitvoert ten behoeve van het algemeen belang en niet alleen ten behoeve van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en/of haar klanten wordt verondersteld dat Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. geen macht over de entiteit kan gebruiken om invloed uit te oefenen op de opbrengsten. Andere aannames kunnen leiden tot een verschillende uitkomst van de beoordeling van control.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

2. KAPITAAL- EN RISICOMANAGEMENT

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt onderdeel uit van de Achmea Groep en valt onder de werkingssfeer van de algemene kapitaal- en risicomanagementstructuur binnen Achmea Groep. In de volgende paragrafen zetten we Achmea Groeps benadering van kapitaal- en risicomanagement uiteen. Waar nodig, worden specifieke punten inzake risico en risicobeheersing die van toepassing zijn op Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. nader toegelicht.

Effectief kapitaal- en risicomanagement is essentieel voor de continuïteit van Achmea Groep en voor het in stand houden van een duurzame relatie met onze klanten en andere stakeholders.

- Kapitaalmanagement zorgt er voor dat Achmea en al haar onder toezicht staande entiteiten, waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., voldoende kapitaal hebben om op de korte en lange termijn de belangen van alle belanghebbenden te waarborgen.
- Risicomanagement betreft het identificeren en beoordelen van risico's, het vaststellen en implementeren van maatregelen en de bewaking en rapportage van risico's. Uitgangspunt hierbij is niet zozeer het voorkomen van risico's, maar juist het nemen van afgewogen besluiten over de te nemen risico's bij het behalen van de bedrijfsdoelstellingen. Dit betreft zowel de doelstellingen voor Achmea als groep als de doelstellingen voor afzonderlijke entiteiten, waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Kapitaal- en risicomanagement vullen elkaar aan en vragen om een geïntegreerde aanpak. Zo wordt het risicoprofiel gekwantificeerd met een door het college van toezichthouders goedgekeurd partieel intern model dat ook wordt gebruikt voor de berekening van het vereiste kapitaal. Met betrekking tot de risico's heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. haar risicobereidheid bepaald en uitgangspunten ten aanzien van kapitaal nemen daarbij een belangrijke plaats in. Jaarlijks wordt de risico- en de solvabiliteitspositie in onderlinge samenhang beoordeeld.

In deze toelichting wordt het kapitaal- en risicomanagement binnen Achmea toegelicht. Eerst wordt inzicht gegeven in de kapitaalspositie en het risicoprofiel van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., waarna meer toelichting is opgenomen over het risicomanagement systeem waarmee de risico's worden beheerst en het kapitaalmanagement.

A) KAPITAALSPOSITIE

Kapitaalmanagement bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is gebaseerd op het wettelijke kader, economische grondslagen en uitgangspunten van rating bureaus. Het wettelijke kader wordt bepaald door IFRS en Solvency.

Per 31 december 2017 is Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. voldoende gekapitaliseerd volgens de wettelijke vereisten.

Solvency II is het solvabiliteitsregime voor verzekeraars dat vanaf 1 januari 2016 in de Europese Unie van kracht is.

SOLVABILITEITSRATIO

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Toegestaan Solvency II eigen vermogen	3.194	3.113
Vereist kapitaal	2.255	2.389
Surplus	939	724
Ratio (%)	142%	130%

Voor de berekening van het vereiste kapitaal ('Solvency Capital Requirement' (SCR)) onder Solvency II hanteert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. als risicomodel het standaard model.

De Solvency II ratio is met 12%-punt gestegen tot 142% (31 december 2016: 130%). De stijging van het Toegestaan Solvency II eigen vermogen van €81 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde aannames (inzake kosten, sterfte en verval), een lagere restrictie van latente belastingen alsmede positieve rendementen op beleggingen als gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. Deze stijging wordt deels gecompenseerd door een dividenduitkering.

Het Vereist kapitaal is voornamelijk gedaald door een afname van het markt- en levenrisico. Het markt- en levenrisico is afgenomen doordat in 2017 een aangepaste hedgingstrategie is geïmplementeerd om de volatiliteit van de solvabiliteitsratio te beperken waarmee het renterisico is afgenomen. Het levenrisico is door meerdere effecten afgenomen die voornamelijk impact hebben op het langlevens-, kosten- en vervalrisico. Door gestegen rentes neemt de impact van rentegevoelige schokken bij langlevens- en kosten af. Daarnaast zijn

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

de kostenaannames verfijnd en zijn de ervaringssterfte en vervalaanname geactualiseerd, wat heeft geleid tot een lagere best estimate van de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en daarmee lagere kapitaalvereiste. Het tegenpartijrisico neemt toe door uitbreiding van de hypotheekportefeuille, maar ook door uitbreiding van de portefeuille derivaten samenhangend met de kapitaalhedging en start van het security lending programma.

Een kwantitatieve toelichting van de SCR is te vinden in de paragraaf over het risicoprofiel.

In onderstaande tabel is de opbouw van het toegestaan Solvency II eigen vermogen (Eligible Own Funds) opgenomen. Dit bestaat uit het aanwezige eigen vermogen (op economische grondslagen) en de achtergestelde leningen die kunnen worden gekwalificeerd als eigen vermogen. Dit vermogen dient als buffer om risico's en financiële verliezen op te kunnen vangen.

TOEGESTAAN SOLVENCY II EIGEN VERMOGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Tier 1	2.855	2.754
Tier 3	339	359
Totaal toegestaan Solvency II eigen vermogen	3.194	3.113

De opbouw van het eigen vermogen onder de Solvency II regelgeving is niet gelijk aan het eigen vermogen van IFRS. Onder Solvency II is sprake van waarderingsverschillen en restricties. De opbouw van het toegestaan Solvency II eigen vermogen en de aansluiting met het IFRS eigen vermogen is in de volgende tabel weergegeven.

AANSLUITING TUSSEN HET IFRS EIGEN VERMOGEN EN TOEGESTAAN SOLVENCY II EIGEN VERMOGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
IFRS eigen vermogen	3.961	3.899
Solvency II herwaarderingen	-140	-113
Beschikbaar Solvency II eigen vermogen	3.821	3.786
Overige restricties ¹	-627	-673
Toegestaan Solvency II eigen vermogen na aanpassingen	3.194	3.113

¹ Overige restricties houden verband met het verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen dat gemaximeerd is op 15% van het Vereist kapitaal.

B) HET RISICOPROFIEL

Het risicoprofiel van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. als financiële dienstverlener bestaat uit de volgende hoofd risico's:

- Verzekeringsrisico: Door het productenaanbod als verzekeraar loopt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. levensrisico's.
- Marktrisico: Als financiële dienstverlener loopt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. marktrisico, vanwege haar beleggingsportefeuille, minimumgaranties en winstdeling (levensverzekeringen en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen) en bankproducten (hypotheek).
- Tegenpartijrisico: Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt tegenpartijrisico op het gebied van beleggingen, hypothecaire leningen, treasury, herverzekering, tussenpersonen en polishouders.
- Liquiditeitsrisico: Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt liquiditeitsrisico door de verzekeringsactiviteiten.
- Operationeel risico: Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt het risico van verlies ten gevolge van ontoereikende of falende interne processen, medewerkers of systemen, of van externe gebeurtenissen.
- Compliance risico: Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt het risico op het niet naleven van wet- en regelgeving wat kan leiden tot juridische of bestuurlijke sancties met als gevolg substantiële financiële verliezen of reputatieschade. Compliance risico is een bijzondere verschijningsvorm van operationeel risico en wordt in de praktijk expliciet onderscheiden en vraagt haar eigen specifieke beheersing.

Daarnaast loopt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. strategische risico's. Dit betreffen specifieke risico's die betrekking hebben op het risicoprofiel op de lange termijn.

Een beschrijving van het algemene risicoprofiel van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. volgt hierna aan de hand van de SCR (Solvency Capital Requirement) uitkomsten en een overzicht van de geïdentificeerde belangrijke risico's.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Solvency Capital Requirement

In onderstaande tabel zijn de SCR uitkomsten onder Solvency II opgenomen, zoals berekend met de standaardformule.

SOLVENCY CAPITAL REQUIREMENT	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Marktrisico	1.167	1.404
Tegenpartijrisico	499	400
Levensrisico	1.721	1.822
Diversificatie	-877	-910
Basic Solvency Capital Requirement	2.510	2.716
Verliescompensatievermogen uitgestelde belastingen	-399	-481
Operationeel risico	144	154
Solvency Capital Requirement (geconsolideerde benadering)	2.255	2.389

Een groot deel van de SCR komt direct voort uit het productenaanbod en wordt gevormd door het verzekeringsrisico dat bestaat uit het levensrisico. De totale omvang hiervan is in 2017 na diversificatie licht afgenomen. Als financiële dienstverlener is Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ook blootgesteld aan marktrisico, vanwege haar beleggingsportefeuille, levens- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen met minimumgaranties en winstdeling. Het marktrisico is in 2017 gedaald. Verder bestaat het risicoprofiel volgens de SCR uit het tegenpartijrisico (onder andere beleggingen in hypotheek) en het operationeel risico. Meer informatie over de samenstelling van het risicoprofiel van het verzekeringsrisico en het marktrisico is opgenomen in de betreffende paragrafen over deze risico's.

In overeenstemming met de Solvency II regelgeving is bij de berekening van de Solvency Capital Requirement rekening gehouden met het verliescompensatievermogen. Dit omvat 1. Het verliescompensatievermogen van de technische voorzieningen (LACTP) en 2. het verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen (LACDT). Een deel van de verliezen kan namelijk opgevangen worden door deze posten.

Belangrijkste risico's

Onderstaand zijn belangrijke specifieke risico's beschreven, waarbij geen sprake is van een specifieke rangschikking. Deze risico's worden jaarlijks geïdentificeerd en beoordeeld op de genomen maatregelen. Deze risico's kenmerken zich door hun specifieke karakter die bij het optreden zonder genomen beheersingsmaatregelen een grote impact kunnen hebben.

Belangrijke risico's met een mogelijke impact op de langere termijn, de strategische risico's, zijn:

- Blijvend lage rentestand
Als de rentestand lang op een laag niveau zal blijven heeft dit impact door lagere beleggingsopbrengsten. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar de waardering van de technische voorzieningen onder Solvency II en de toereikendheidstoets onder IFRS, omdat het met een blijvende lage rentestand niet mogelijk is om zonder risico de rente in de waarderingscurve na 20 jaar (door het gebruik van de Ultimate Forward Rate) te verdienen.
- Concurrerende kosten
Als grote financiële dienstverlener heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. schaalvoordelen, maar bestaat er ook het nadeel van een omvangrijke organisatie waarbij veranderingen een grotere inspanning vergen dan bij marktpartijen die dit 'vertrekpunt' niet kennen en derhalve kunnen werken vanuit een lagere kostenbasis, zeker ten aanzien van aan de dienstverlening gerelateerde activiteiten.
- Distributiepartners
Voor de verkoop van de producten maakt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik van verschillende distributiepartners zoals Rabobank. Het is hierbij belangrijk om de wederzijdse verwachtingen blijvend op elkaar af te stemmen zodat de ontwikkelde producten en diensten aansluiten bij de gewenste verkoop door de distributiepartners.
- Competenties en talenten
Specifieke competenties en talenten zijn belangrijk voor het realiseren van de bedrijfsdoelstellingen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Hierbij gaat extra aandacht uit naar ondernemerschap, innovatie, agility, benodigde expertise en passende beloning.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. volgt deze risico's nauwlettend als onderdeel van de periodieke bewaking van het risicoprofiel en het jaarlijkse risico- en solvabiliteitsbeoordelingsrapport (Own Risk and Solvency Assessment).

Belangrijke risico's met een mogelijke impact op de korte termijn zijn:

- Schokken op de financiële markten
Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft als financiële dienstverlener, vanwege haar beleggingsportefeuille, producten met minimum garanties en winstdelingsbepalingen een grote blootstelling naar de financiële markten. Grote financiële schokken waaronder forse bewegingen in de rente en/of credit spread en daling van de aandelenmarkten zijn in het verleden opgetreden en kunnen weer optreden. Dit marktrisico wordt actief beheerd door een gespreide beleggingsportefeuille en een actief beheer op de verschillende financiële posities.
- Langlevenrisico
Belangrijke verzekeringsrisico's waar Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. aan is blootgesteld zijn het langlevensrisico. Door een onverwachte verdere stijging van de levensverwachting door bijvoorbeeld doorbraken in de medische wetenschap kan het uitkeringspatroon van de leven- en pensioenactiviteiten sterk veranderen.
- Operationele en compliance risico's
Belangrijke onderkende operationele en compliance risico's zijn informatiebeveiliging en cybercriminaliteit, aansprakelijkheidsclaims en het reputatierisico. De risico's voor cybercriminaliteit zijn hoog, als gevolg van malware en ransomware aanvallen waarbij gebruik wordt gemaakt van veranderende technieken. Risico's rond de beveiliging van websites en privacygevoelige informatie blijven tevens hoog als gevolg van een wijzigende IT-omgeving en veranderende hacktechnieken. Het risico van onverantwoord omgaan met big data neemt toe in een wereld waarin data een steeds belangrijkere rol spelen. De reputatie van verzekeraars als onderdeel van de financiële sector staat nog steeds onder druk. Alles dat een verzekeraar doet, wordt beoordeeld in een maatschappelijke context.

Deze belangrijke risico's met een mogelijke impact op korte termijn worden beheerst als onderdeel van het reguliere risicomangement beleid zoals beschreven in de volgende paragraaf.

C) HET RISICOMANAGEMENT SYSTEEM

Het risicomangement systeem van Achmea beschrijft hoe op Achmea niveau en per hoofd risico de risico's worden beheerst. Kapitaalmanagement maakt hier een integraal onderdeel van uit. Achtereenvolgens worden in deze paragraaf eerst de belangrijke onderdelen van het risicomangement systeem beschreven waarna achtereenvolgens per hoofd risico het risicoprofiel en de beheersmaatregelen verder worden toegelicht.

Voor een adequaat risicomangement systeem binnen Achmea is het belangrijk dat er begrip en duidelijkheid is over de belangrijkste uitgangspunten ten aanzien van risicomangement in de organisatie en dat er uniform en integraal naar wordt gehandeld. In de risicostrategie van Achmea zijn hiervoor de belangrijkste uitgangspunten vastgelegd:

- Uitgangspunten ten aanzien van de risicobereidheid zoals het hebben van een solide kapitaals- en liquiditeitspositie waarmee Achmea nu en in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen.
- Uitgangspunten ten aanzien van de inrichting van risicomangement zoals het 'Three Lines of Defence' model (drie verdedigingslijnen) en de gekozen integrale benadering voor het beheersen van de risico's, waarbij de diverse risicotypes en risico's van verschillende bedrijfsonderdelen en onder toezicht staande entiteiten in onderlinge samenhang worden beheerst.
- Uitgangspunten ten aanzien van de cultuur zoals het door de Raad van Bestuur en het management van Achmea stimuleren van een open cultuur waarin risico's openlijk kunnen worden besproken en het baseren van besluitvorming op een evenwichtige balans tussen risico, kapitaal en verwacht rendement.

Op de volgende pagina's wordt per onderdeel beschreven hoe invulling wordt gegeven aan deze uitgangspunten.

Risicobereidheid

De risicobereidheid ('risk appetite') geeft de houding aan van Achmea ten opzichte van het nemen van risico's en een indicatie van de bereidheid om een hoog of een laag risiconiveau te accepteren. De risicobereidheid bestaat uit een aantal uitgangspunten als onderdeel van de risicostrategie en een verdieping in kwalitatieve statements met bijbehorende Key Risk Indicators (KRI's) waarmee wordt bewaakt of het risicoprofiel binnen de grenzen van de risicobereidheid blijft.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

In onderstaande kaders is een overzicht opgenomen van de uitgangspunten voor de risicobereidheid als onderdeel van de risicostrategie van Achmea en de doorvertaling hiervan in KRI's.

FINANCIËLE STATEMENTS	STRATEGISCHE UITGANGSPUNTEN RISICOBEREIDHEID	KEY RISICO INDICATOREN
RESULTAAT EN RESULTAATVOLATILITEIT	Achmea behaalt een verantwoord rendement dat een blijvende toegang tot de kapitaalmarkt waarborgt. Extreme schommelingen in het economisch resultaat worden voorkomen.	- Free Capital Generation - Fixed Charge Coverage Ratio
KAPITAAL	Achmea heeft een solide kapitaalspositie.	- Solvabiliteitsratio Solvency II - Kapitaalsurplus S&P - Economische solvabiliteit
LIQUIDITEIT	Achmea's liquiditeitspositie is nu en in de toekomst voldoende om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen.	- Beschikbare liquiditeit in een going concern situatie en na een stress situatie
FINANCIËEL RISICOBELID	Achmea kent als verzekeraar haar financiële risico's en voert een adequaat financieel risicobeleid dat er op gericht is om ongewenste risico concentraties te voorkomen. Achmea wendt een belangrijk deel van haar risicokapitaal aan voor het verzekeringsrisico.	- Omvang vereist kapitaal voor het betreffende risico - Limietoverschrijdingen bij tegenpartijen
NIET-FINANCIËLE	STRATEGISCHE UITGANGSPUNTEN RISICOBEREIDHEID	KEY RISICO INDICATOREN
KWALITEIT VAN PRODUCTEN EN DIENSTEN	Achmea biedt een zekere en transparante oplossing aan klanten die voortdurend past bij de klantbehoefte, inclusief een faire prijsstelling.	- Keurmerk Klantgericht Verzekeren - Achmea Klantbelang Centraal Dashboard - PARP Issue indicator
COMPLIANCE	Achmea heeft een adequaat Compliance beleid om te voldoen aan wet- en regelgeving. Medewerkers, klanten, leveranciers en overige samenwerkingspartners van Achmea handelen integer.	- Overtredingen en implementatie wet- en regelgeving - Integriteitsschendingen
OPERATIONEEL RISICO / INTERNE BEHEERSING	Achmea kent als verzekeraar en dienstverlener haar operationele risico's en voert een adequaat Operationeel risicobeleid dat gericht is op het voorkomen van materiële financiële schade als gevolg van ontoereikende of falende interne processen of mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.	- Internal Control Framework - Financiële schade door operationele risico's - Very urgent issues - Uitval bedrijfskritische ketens - Reputatiescore
MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN	Achmea realiseert op een maatschappelijk verantwoorde wijze haar bedrijfsvoering en uit streeft er naar via haar verzekerings- en beleggingsactiviteiten een aantoonbare maatschappelijke toegevoegde waarde te hebben. Bovendien speelt Achmea adequaat in op maatschappelijke ontwikkelingen en behoudt daarmee haar relevantie.	- Transparantie-benchmark ministerie van Economische Zaken - Benchmark Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling - Praktijkonderzoeken van de Eerlijke verzekeringswijzer

De risicobereidheid is hierbij langs de perspectieven van financiële en niet-financiële statements uitgewerkt, waarbij de uitgangspunten van de financiële statements invulling geven aan het financiële perspectief en de uitgangspunten van de niet-financiële statements aan de andere perspectieven van de Strategiekaart van Achmea. Verder worden met de risicobereidheid ook alle hoofd risico's van de risicoclassificatie van Achmea afgedekt. Dit model wordt, waar relevant, ook toegepast door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Three lines of defence model

Zoals genoemd bij de uitgangspunten van de risicostrategie is Achmea's governance structuur gebaseerd op het 'Three Lines of Defence' model (drie verdedigingslijnes).

DRIE VERDEDIGINGSLINIËS

De dagelijkse uitvoering van risico's gebeurt in de eerste lijn. Deze wordt hierbij ondersteund door de tweede lijn die ook periodiek rapporteert over het risicoprofiel van Achmea. De derde lijn vult dit aan door periodiek de effectiviteit van interne beheersing, governance en risicomanagement te toetsen en hierover te rapporteren.

Solvency II sleutelfuncties

In lijn met de Solvency II vereisten zijn de risicomanagement functie, de actuariële functie, de compliance functie en de interne audit functie ingericht.

- Op groepsniveau worden de risicomanagement functie, de actuariële functie en de compliance functie uitgevoerd door de stafafdeling Risk & Compliance. Deze functies rapporteren aan de Chief Risk Officer in de Raad van Bestuur, maar hebben ook directe toegang tot de business, de Raad van Bestuur, het Audit & Risk Committee en de Raad van Commissarissen, evenals een formele escalatielijns tot de voorzitters van de Raad van Bestuur, het Audit & Risk Committee en de Raad van Commissarissen.
- De interne audit functie wordt op groepsniveau uitgevoerd door de afdeling Internal Audit. Deze functie rapporteert aan de voorzitter van de Raad van Bestuur, heeft een formele informatie- en escalatielijns naar de voorzitters van het Audit & Risk Committee en de Raad van Commissarissen en heeft een directe, onbeperkte toegang tot alle bedrijfsonderdelen.

Risico comités

Achmea Groep heeft risico comités op zowel groepsniveau als binnen de bedrijfsonderdelen, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

- Op groepsniveau houdt de Raad van Commissarissen toezicht op de Raad van Bestuur. Het Audit & Risk Committee adviseert de Raad van Commissarissen onder andere over financiële, administratief organisatorische en compliance zaken, alsmede over het risicoprofiel en de opzet van de interne beheersingssystemen. De aanwezigheid van een Chief Risk Officer binnen de Raad van Bestuur draagt bij aan de permanente aandacht voor risicomanagement in de bedrijfsvoering. Op het niveau van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. houdt de Raad van Commissarissen toezicht op de directie. Het Audit & Risk Committee treedt op als adviseur van de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.
- Het Finance & Risk Committee (FR&C) is een uitvoerend comité van de Raad van Bestuur. Het is een platform met leden van de Raad van Bestuur, het management van de betrokken (financiële en risico-)afdelingen op de Groep en financieel directeurs van diverse bedrijfsonderdelen. Het FRC richt zich op het integraal bespreken van en beslissen over onderwerpen die betrekking hebben op financiën, risicomanagement, beleggingsbeleid, actuariaat en compliance op groepsniveau. Het FRC heeft als subcomité de Model Goedkeurings Comité (MGC) ingesteld, met gedelegeerde verantwoordelijkheid voor het goedkeuren van risicomodellen.
- Specifiek voor productontwikkeling zijn binnen bedrijfsonderdelen Product Beoordelings Comités (PBC) ingesteld voor de Product Approval en Review Processen (PARP).
- Analoot met het FRC op groepsniveau zijn er binnen de bedrijfsonderdelen, waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., Finance & Risk Committees die zich richten op het beheersen van de risico's, eventueel aangevuld met specifieke comités zoals het Asset & Liability Committee.

INTEGRALE RISICO MANAGEMENT FRAMEWORK

Het Integrale Risico Management Framework (IRMF) van Achmea beschrijft het risicomanagement systeem van Achmea en geeft hiermee een nadere invulling aan volledigheid, consistentie en efficiënte bij de hiervoor genoemde integrale benadering voor het beheersen van de risico's zoals genoemd bij de risicostrategie.

RISICOMANAGEMENT RAAMWERK

Risicobeoordelingen

Gedurende het jaar worden diverse risicoanalyses uitgevoerd, waarbij gebruik wordt gemaakt van kwantitatieve en kwalitatieve instrumenten en technieken:

- Kwalitatieve risicoanalyses (Risk Self Assessments) zijn gericht op onder meer de strategie, projecten en operationele risico's. Dit betreft onder meer een kwalitatieve risicoanalyse met het management en de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. waarin de belangrijkste risico's worden geïdentificeerd en beoordeeld.
- Achmea gebruikt risicomodellen voor het maken van een kwantitatieve inschatting van het risicoprofiel. Deze risicomodellen worden onder meer gebruikt in productontwikkeling en premiestelling, bij het bepalen van het herverzekeringsprogramma, bij het opstellen van het beleggingsplan en bij kapitaalmanagement.
- Tot slot bieden scenario's en stress testen inzicht in wat er gebeurt onder extreme omstandigheden of in het geval dat een aantal factoren zich gelijktijdig voordoen. Deze scenario- en stress testen worden gebruikt in de reguliere bewaking van het risicoprofiel en jaarlijks worden de belangrijkste risico's hiermee nader geanalyseerd.

Bewaken en rapporteren

Het risicoprofiel van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. wordt periodiek bewaakt op basis waarvan door de tweede en derde lijn rapportages worden opgesteld voor de Raad van Bestuur, het Audit & Risk Committee en de Raad van Commissarissen. Voor de hoofd risico's verifieert het lijnmanagement periodiek of het risico nog binnen de vastgestelde limieten van de risicobereidheid ligt. Aanvullend bewaakt het management de opvolging van acties die uit de kwalitatieve risicoanalyses naar voren zijn gekomen. Tot slot wordt een raamwerk voor interne beheersing (Control Framework) gebruikt om de belangrijkste risico's en belangrijkste beheersingsmaatregelen binnen de hele organisatie systematisch te bewaken. Binnen het raamwerk zijn referenties opgenomen naar onder meer het toetsingskader informatiebeveiliging, Solvency II, Klant Belang Centraal (KBC), keurmerk klant gericht verzekeren (KKV) en het Internal Control Statement dat intern wordt afgegeven als belangrijk onderdeel van de interne risicobeheersing- en controlesystemen.

Naast de periodieke bewaking van het risicoprofiel worden jaarlijks het groepsbrede risico- en solvabiliteits-beoordelingsrapport ORSA voor de verzekeringsactiviteiten opgesteld. Voor de bankonderdelen wordt een ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process)/ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process) rapportage opgesteld. Deze rapportages geven inzicht in een beoordeling van de ontwikkeling van het risicoprofiel, solvabiliteit en liquiditeit in de planperiode, zowel onder normale als onder stressomstandigheden. Deze rapportages worden jaarlijks verstrekt aan het college van toezichthouders en de lokale toezichthouders

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

---

van de buitenlandse entiteiten. In de ORSA rapportage wordt vastgesteld in hoeverre de huidige en toekomstige kapitaal- en liquiditeitspositie voldoende worden geacht onder normale.

Het herstelplan van Achmea bevat informatie over de mate waarin Achmea als Groep is voorbereid op en kan herstellen van ernstige (financiële) ontwikkelingen die leiden tot een financiële crisissituatie.

Standaardformule

Voor de berekening van het vereiste kapitaal (SCR) onder Solvency II hanteert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de standaardformule van Solvency II.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beschikt voor de sturing ook over specifieke interne risicomodellen voor marktrisico welke aanvullend op de standaardformule worden gebruikt bij het beheersen van deze risico's.

Bij de Solvency II berekening (inclusief toegestaan Solvency II eigen vermogen) maakt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik van aannames en schattingen met betrekking tot toekomstige resultaten of overige ontwikkelingen, inclusief de waarschijnlijkheid, realisatiemoment of bedragen van toekomstige transacties of gebeurtenissen. Inherent aan schattingen is dat de feitelijke resultaten materieel kunnen verschillen. Een deel van deze aannames en schattingen komt overeen met de aannames en schattingen zoals genoemd onder Toelichting 1 Waarderingsgrondslagen – I (Belangrijkste aannames en schattingen voor waardering) en de waarderingsgrondslagen zoals opgenomen bij de specifieke posten in de geconsolideerde jaarrekening. Ten behoeve van de Solvency II berekening (inclusief toegestaan Solvency II eigen vermogen) wordt in aanvulling hierop of in plaats hiervan een aantal additionele aannames en schattingen gehanteerd. De belangrijkste additionele aannames en schattingen zijn de volgende:

- Kasstromen gehanteerd bij de bepaling van de marktwaarde van de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten. Onder schattingen uit hoofde van kasstromen zijn mede opgenomen de verwachte premie-inkomsten en uitkeringen in toekomstige jaren en bevatten aannames op het gebied van uitkeringen, verval, kosten en rente.
- Marktwaarde van niet uit de balans blijvende verplichtingen.

Tevens is de finale omvang van de SCR (inclusief het toegestaan Solvency II eigen vermogen) nog onderhevig aan beoordeling door De Nederlandsche Bank en als gevolg daarvan kunnen interpretaties wijzigen en daarmee de gerapporteerde Solvency II cijfers.

VERZEKERINGSRISICO

Verzekeringsrisico is het risico van verlies of van een negatieve ontwikkeling van de waarde van Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten, als gevolg van ontoereikende premiestelling en noodzakelijke wijzigingen in aannames met betrekking tot de voorzieningen en omvat levenrisico's. Catastroferisico en concentratierisico zijn, voor zover aanwezig, apart opgenomen in de genoemde risicotypes.

Het verzekeringsrisicobeleid beschrijft hoe onze verzekeringsrisico's worden beheerst. Een belangrijk onderdeel hiervan is de levenscyclusbenadering van producten (Product Life Cycle approach), waarin de volgende fasen worden onderscheiden:

- Businessplanning
- Productontwikkeling
- Acceptatie
- Herverzekering
- Polisbeheer
- Schadebehandeling
- Vaststellen van grondslagen
- Reservering
- Productreview
- Rapportage en analyse

De verschillende fasen van de levenscyclusbenadering van producten dragen allemaal bij aan de beheersing van het verzekeringsrisico. Hieronder en in de volgende paragrafen over de levenrisico's volgt een nadere toelichting op deze fasen.

Productontwikkeling en productreview

Voor het introduceren van nieuwe verzekeringsproducten heeft Achmea een productgoedkeurings- en reviewbeleid ('Product Approval & Review Process Policy') opgesteld. Achmea wil aan klanten een zekere en transparante oplossing bieden die voortdurend aansluit bij de klantbehoefte, inclusief een eerlijke prijsstelling. Producten mogen niet op de markt gebracht of gedistribueerd

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

worden, zonder een zorgvuldige afweging van de risico's en een zorgvuldige toetsing van andere relevante aspecten, waaronder de zorgplicht jegens de klant. Ook bestaande producten worden periodiek beoordeeld om te borgen dat deze blijvend in het belang zijn van de klant. Daarnaast richt de periodieke review zich op het strategische belang van een product, de business case van een portefeuille, premieopbouw, winstgevendheid en verhouding tot normrendement van het product.

Herverzekering

Achmea Reinsurance Company N.V. is de herverzekeringsmaatschappij van de Achmea Groep. Zij vervult de drie rollen van adviseur, risicodragers en inkoper van de herverzekering voor de entiteiten van Achmea Groep, waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Achmea Reinsurance Company N.V. behoudt een deel van deze risico's en plaatst de risico's die de retentie limieten overschrijden op de herverzekeringsmarkt. Bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. wordt een deel zonder tussenkomst van Achmea Reinsurance herverzekerd.

Reservering

In het reserveringsproces worden Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten bepaald voor de lopende verzekeringscontracten. De methodologie die hiervoor wordt gebruikt is in beleid vastgelegd. Dit kan per regime verschillen: IFRS verslaggeving, waaronder IFRS toereikendheidstoets en Solvency II.

De Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten worden tenminste vier keer per jaar bepaald, waarbij deze aanvullend ten minste twee keer per jaar worden getoetst op toereikendheid, en vaker als dit noodzakelijk wordt geacht of wanneer dit wettelijk vereist is.

Levensrisico

Levensrisico is het risico op verliezen of op een ongunstige verandering in de waarde van verzekeringsverplichtingen:

- veranderingen in het niveau, de trend of volatiliteit van de onderliggende risicofactoren (sterftekansen, kosten en vervalkansen),
- de grote onzekerheid van tarieven en voorzieningen in relatie tot extreme of onregelmatige gebeurtenissen.

Hieronder vallen sterfte-, langlevens-, verval- en kostenrisico's.

Risicoprofiel

Door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden, met uitzondering van lijfrentes en overlijdensrisicoverzekeringen, geen nieuwe levensverzekeringen meer verkocht.

De levenportefeuille bestaat uit levensverzekeringen met winstdeling, beleggingsverzekeringen en overige levensverzekeringen:

- Levensverzekeringen met winstdeling zijn traditionele levensverzekeringsproducten met winstdelingen, zoals spaarproducten en collectieve verzekeringen. Deze producten creëren sterfte-, langlevens- en marktrisico voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.
- Bij beleggingsverzekeringen ('unit-linked') worden de beleggingsrisico's gedragen door de polishouder.
- Overige levensverzekeringen omvatten traditionele producten zonder winstdeling zoals overlijdensrisicoverzekeringen, zowel als afzonderlijk product, als gekoppeld aan een hypotheek (sterfterisico).

LEVENRISICO

	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Sterfte	193	218
Langlevens	1.195	1.238
Arbeidsongeschikt	29	33
Verval	440	459
Kosten	613	680
Catastrofe	85	106
Diversificatie	-834	-912
Solvency Capital Requirement Levensrisico	1.721	1.822

Het vereist kapitaal van het levensrisico is in 2017 gedaald naar €1.721 miljoen. De SCR is hierbij berekend met de standaardformule van Solvency II. De daling is het gevolg van een actualisering van de ervaringssterfte, verval-aannames en kostenaannames, alsmede de gestegen rente en een teruglopende omvang van de portefeuille.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Het langlevensrisico is het grootste risico. Deze exposure wordt daarom nauwlettend gevolgd. Voor de levensverzekeringsactiviteiten betreffen de concentratierisico's een onverwachte verhoging van de levensverwachting en een pandemie.

Risicobeheersingsmaatregelen

Voor acceptatie van levensverzekeringen is een medische keuring vereist. Tarieven zijn gedifferentieerd naar risicocategorie (roken/niet-roken). Voor individuele contracten in Nederland is een en-bloc clause van toepassing op grond waarvan in extreme gevallen de premie mag worden verhoogd. Met dit instrument kunnen de gevolgen van een ongunstig sterftcijfer en gestegen kosten worden beperkt.

Herverzekering wordt bij het levenrisico gebruikt om het sterfte- en catastroferisico te beperken. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is voor grote bedragen beschermd door herverzekering. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft een quota-share overeenkomst met Achmea Reinsurance N.V. waarvan het een deel in de markt plaatst. Deze contracten zijn gevoelig voor het sterfte- en catastroferisico. Een pandemie wordt door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. niet herverzekerd, maar er wordt elke drie jaar geëvalueerd om te beoordelen of herverzekering nodig is. Wel zijn individuele levens met hoge risicokapitalen herverzekerd.

De toereikendheid van de verzekeringsverplichtingen voor de levensverzekeringen wordt elk kwartaal getoetst. De ontwikkeling van de toetsuitkomsten voor de levensverzekeringen (zowel individueel als collectief) wordt maandelijks gevolgd op basis van de actuele marktrentetarieven. Bij deze toetsing wordt gebruik gemaakt van projecties van contractuele kasstromen op basis van aannames die periodiek worden herzien met betrekking tot sterftcijfers, gedrag van de polishouder (afkopen) en toekomstige beheerkosten.

De sterftetabellen die worden gebruikt, houden rekening met een toekomstige verhoging van de levensverwachting.

MARKTRISICO

Marktrisico is het risico op verliezen of op een ongunstige verandering in de financiële situatie als direct of indirect gevolg van schommelingen in het niveau en in de volatiliteit van de marktprijzen van activa, verplichtingen en financiële instrumenten. Hieronder vallen renterisico, aandelenrisico, spreadrisico, vastgoedrisico, valutarisico en concentratierisico.

Risicoprofiel

Als financiële dienstverlener loopt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. marktrisico, vanwege haar beleggingsportefeuille, minimumgaranties en winstdeling (levensverzekeringen en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen).

MARKTRISICO

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Rente	287	627
Aandelen	488	641
Vastgoed	286	277
Spread	491	459
Marktconcentratie	35	78
Valuta	12	37
Diversificatie	-432	-715
Solvency Capital Requirement Marktrisico	1.167	1.404

De afname van het marktrisico is het gevolg van een aangepaste hedgingstrategie waardoor het renterisico sterk is afgenomen. De verandering in overige subrisico's is het gevolg van gewijzigde classificatie van beleggingen, de-risken van de beleggingsportefeuille en reguliere marktontwikkelingen. Het effect van diversificatie is afgenomen als gevolg van verlaging van het rente- en aandelenrisico.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

IFRS GEVOELIGHEDEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017		31 DECEMBER 2016	
	EFFECT SCHOK TOTAAL EIGEN VERMOGEN IFRS	EFFECT SCHOK %	EFFECT SCHOK TOTAAL EIGEN VERMOGEN IFRS	EFFECT SCHOK %
Equity -20%	-274	-6,8%	-324	-8,1%
Interest -40bp	10	0,2%	6	0,2%
Interest +40bp	-9	-0,2%	-5	-0,1%
Property -20%	-157	-3,9%	-153	-3,8%

De gevoeligheid van de Solvency II solvabiliteitspositie voor diverse veranderingen in de onderliggende aannames is hieronder opgenomen.

SOLVENCY II GEVOELIGHEDEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017			31 DECEMBER 2016		
	TOEGESTAAN SII EIGEN VERMOGEN	VEREIST KAPITAAL	RATIO	TOEGESTAAN SII EIGEN VERMOGEN	VEREIST KAPITAAL	RATIO
Equity -20%	-305	-77	-9,0%	-433	-59	-15,3%
Interest -50bp ¹	162	279	-9,2%	-	-	-
Interest +50bp ¹	-118	-30	-3,3%	-	-	-
Property -20%	-230	-24	-8,8%	-223	-23	-8,2%

¹ In 2017 is de sturing op en meting van het renterisico gewijzigd, waardoor een cijfer op basis 50bp per 31 december 2016 geen goede vergelijking geeft met de gevoeligheden per 31 december 2017 en de ontwikkelingen van de rentegevoeligheden gedurende 2017. Tevens geeft het cijfer per 31 december 2016 geen goed beeld van de rentegevoeligheid van de Solvency II cijfers voor de toekomstige perioden. Daarom is voor de rentegevoeligheid geen vergelijkend cijfer over 2016 opgenomen.

Risicobeheersingsmaatregelen

Het marktrisicobeleid beschrijft hoe het marktrisico wordt beheerd. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beheert de marktrisicoposities binnen een marktrisicoproces bestaande uit een Asset & Liability Management (ALM) proces en beleggingsplanproces. De belangrijkste doelstelling hierbij is om er voor te zorgen dat het marktrisicoprofiel in combinatie met het tegenpartijrisico binnen de risicobereidheid blijft. De totale beleggingsportefeuille is onderverdeeld in een matchingportefeuille en een rendementsportefeuille. De matching portefeuille moet binnen de afgesproken kaders zorgdragen voor een goede matching met de verzekeringsverplichtingen ten aanzien van het marktrisico. De rendementsportefeuille heeft tot doel het genereren van beleggingsopbrengsten door het nemen van marktrisico's. Binnen de grenzen van de risicobereidheid wordt een risicobudget voor het marktrisico bepaald op basis van de ALM-studie. In de portefeuille-optimalisatie worden verschillende beleggingsmixen onderzocht op hun effect op het verwachte lange termijn rendement en de grenzen van de risicobereidheid. Dit onderzoek wordt minimaal een keer per jaar uitgevoerd. Hieruit wordt vervolgens een optimale portefeuille (de strategische beleggingsmix) bepaald die voldoet aan het vastgestelde marktrisicobudget en het hoogste rendement biedt, gegeven additionele restricties voor bijvoorbeeld liquiditeit en minimum omvang per beleggingscategorie. Het marktrisico wordt periodiek bewaakt, waarbij specifiek gelet wordt op afwijkingen van de strategische mix en het beheersen van het renterisico.

In 2017 heeft Achmea de ontwikkeling van een intern model voor het marktrisico onder Solvency II afgerond en ter goedkeuring ingediend bij De Nederlandsche Bank. Het streven is om dit intern model in 2018 in gebruik te nemen voor kapitaal- en risicomangement doeleinden.

Renterisico

Renterisico is het risico van verlies voor alle activa en verplichtingen waarvan de waarde gevoelig is voor veranderingen in de rentetermijnstructuur (zowel nominaal als reëel) of rentevolatiliteit.

Verzekeringsactiviteiten

Het resultaat en de solvabiliteitsratio onder Solvency II worden beïnvloed door de waardingsclassificatie van de betreffende balansposten, bijzondere waardeverminderingen en de impact van de rentecurve die wordt gebruikt bij waardering van de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten. Bij de toereikendheidstoets van de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten wordt de risicovrije rentecurve gebruikt zoals deze wordt gepubliceerd door EIOPA. Hierbij geldt dat de impact van een rentewijziging door het gebruik van de Ultimate Forward Rate (UFR) bij de EIOPA curve op de waarde van de verplichtingen niet gelijk is aan de waarde van de bezittingen. Ditzelfde geldt ook onder Solvency II waarbij de solvabiliteitsratio van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gevoelig is voor een verandering in de rente doordat bij een verandering van de

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

---

rente de waarde van de langlopende verplichtingen door het gebruik van de UFR niet gelijk beweegt met de waarde van de bezittingen.

Het marktrisicobeleid beschrijft hoe dit renterisico wordt beheerst. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s rentebeleid is gericht op het beheren van het renterisico van de beleggingen en verplichtingen aan de hand van verschillende rentescenario's. Voor deze beoordeling worden renteschokken toegepast op de replicerende portefeuilles en de gerelateerde bestaande beleggingsportefeuilles. De rentegevoeligheid van de netto positie wordt maandelijks beoordeeld. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. hanteert hiervoor specifiek een limiet voor de rentegevoeligheid van de Solvency II solvabiliteitsratio bij parallelle renteschokken van 100 basispunten en een limiet voor de gevoeligheid van de rentevolatiliteit. Daarnaast worden voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de langere termijn effecten van parallelle rentebewegingen en verstijling en afvlakking van de rentecurve gemonitord.

Het afdekken van het renterisico gebeurt door middel van een overlay managementproces dat gebruik maakt van rentederivaten (swaps en swaptions). De waarde van de rentederivatenpositie is €2.957 miljoen (2016: €3.076 miljoen) met een nominaal bedrag van €29,2 miljard (2016: €30,2 miljard). Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. past hedge accounting toe wanneer dit nodig is om de volatiliteit te verlagen in de Winst- en verliesrekening.

Aandelenrisico

Aandelenrisico is het risico van verliezen vanwege de gevoeligheid van de waarde van de activa en verplichtingen voor veranderingen in het niveau of in de volatiliteit van marktprijzen van aandelen. Een overzicht van de aandelenportefeuille wordt gegeven onder Toelichting 5 Beleggingen.

Voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is het doel van het beleggen in aandelen om de gemiddelde langetermijn risicopremie te verdienen. Aandelen geven de mogelijkheid om een hoger rendement te halen dan vastrentende waarden en geven diversificatiemogelijkheden. Het doel is om te voorkomen dat aandelen worden gekocht op relatief hoge niveaus en/of verkocht op lage niveaus. De aandelen worden gespreid over een aantal beleggingscategorieën, waarmee diversificatievoordelen worden behaald.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt gebruik van de Equity Transitional voor het bepalen van het risicokapitaal voor het aandelenrisico.

Vastgoedrisico

Het vastgoedrisico is het risico op verliezen dat voorkomt uit de gevoeligheid voor veranderingen in het niveau of de volatiliteit van de marktprijzen van vastgoed. Een overzicht van de vastgoedbeleggingsportefeuille wordt gegeven onder Toelichting 4 Vastgoedbeleggingen.

Vastgoed maakt onderdeel uit van de beleggingsmix door de aantrekkelijke eigenschappen met betrekking tot het verwacht rendement, relatieve lage volatiliteit en een lage correlatie met obligaties en aandelen. Diversificatie binnen de vastgoedportefeuille bestaat uit: diversificatie tussen verschillende regio's en subbeleggingscategorieën, maar ook binnen de verschillende regio's en subbeleggingscategorieën.

Spreadrisico

Het spreadrisico is het risico op verliezen dat voortkomt uit de gevoeligheid voor veranderingen in het niveau of de volatiliteit van kredietopslagen ('credit spreads') in de rente.

Voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. komt de grootste blootstelling aan spreadrisico van bedrijfsobligaties met een goede credit rating ('investment grade') (€4.578 miljoen, 2016: €4.520 miljoen), converteerbare obligaties (€279 miljoen, 2016: €273 miljoen) en obligaties van opkomende markten ('emerging markets') (€65 miljoen, 2016: €152 miljoen).

Spreadrisico wordt beheerst als onderdeel van het tegenpartijrisicobeleid en het marktrisicobeleid, zie het onderdeel Tegenpartijrisico voor een meer uitgebreide beschrijving van het raamwerk. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beperkt het spreadrisico met een conservatieve beleggingsstrategie die zorgt voor de juiste balans tussen de verschillende typen instrumenten (bedrijfsobligaties, obligaties van financiële instellingen (financials), gedekte obligaties, staatsgerelateerde obligaties en asset backed securities, de credit rating, het looptijdenprofiel en de regionale verdeling.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Het marktrisicobeleid stelt aanvullend kaders voor het stabiliseren van de Solvency II solvabiliteitsratio. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft hierbij een verlaagde gevoeligheid voor spreadrisico door het toepassen van een volatility adjustment in het waarderen van de verplichtingen.

Valutarisico

Valutarisico is het risico van verlies vanwege de gevoeligheid van de waarde van de activa en verplichtingen voor veranderingen in het niveau of volatiliteit van valutakoersen.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt valutarisico, met name in US dollars, als onderdeel van de reguliere beleggingsportefeuille (aandelen, vastrentende beleggingen en beursgenoteerde vastgoedondernemingen).

Onderstaande tabel over het valutarisico toont de totale blootstelling aan de belangrijkste valuta per balansdatum.

VALUTA RISICO

	2017 TOTALE BLOOTSTELLING	2017 NOMINAAL BEDRAG VAN AFDEKKINGS- INSTRUMENTEN	2017 NETTO BLOOT-STELLING	2016 TOTALE BLOOTSTELLING	2016 NOMINAAL BEDRAG VAN AFDEKKINGS- INSTRUMENTEN	2016 NETTO BLOOT- STELLING
Activa						
US dollar	1.512	1.491	21	1.843	1.652	191
Britse Pond	206	255	-49	280	288	-8
Japanse Yen	60	61	-1	46	47	-1
Zwitserse franc	23	23		22	22	
Australische dollar	24	27	-3	32	38	-6
Canadese dollar	38	38		36	34	2
Overige	74	51	23	70	53	17
	1.937	1.946	-9	2.329	2.134	195
Verplichtingen						
US dollar	10		10	11		11
	10		10	11		11
Netto-positie						
US dollar	1.502	1.491	11	1.832	1.652	180
Britse Pond	206	255	-49	280	288	-8
Japanse Yen	60	61	-1	46	47	-1
Zwitserse franc	23	23		22	22	
Australische dollar	24	27	-3	32	38	-6
Canadese dollar	38	38		36	34	2
Overige	74	51	23	70	53	17
	1.927	1.946	-19	2.318	2.134	184

De exposure in de beleggingsportefeuille wordt afgedekt met valutatermijncontracten.

TEGENPARTIJRISICO

Tegenpartijrisico is het risico op verliezen als gevolg van onverwachte faillissementen of een verslechtering van de kredietwaardigheid van de tegenpartijen en debiteuren van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Risicoprofiel

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is blootgesteld aan tegenpartijrisico op het gebied van beleggingen, hypothecaire leningen, treasury, tussenpersonen en polishouders.

Een overzicht van de financiële beleggingen naar credit rating, een overzicht van activa en verplichtingen waarop verrekening en vergelijkbare overeenkomsten van toepassing zijn en een overzicht van financiële activa met betalingsachterstanden of waarop bijzondere waardevermindering is toegepast zijn opgenomen in Toelichting 25.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Risicobeheersingsmaatregelen

Het tegenpartijrisicobeheersingsraamwerk is op groepsniveau uitgewerkt in het tegenpartijrisicobeleid waarin onder meer het proces voor het aangaan van transacties met nieuwe tegenpartijen, de limieten en verdeling per tegenpartij binnen de afdelingen en entiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en het proces van herziening van de limieten en het bewaken hiervan is beschreven. Het belangrijkste 'preventiedoel' bij het beheren van het tegenpartijrisico op groepsniveau is het voorkomen van ongewenste concentraties en het waarborgen dat de portefeuilles goed gediversifieerd zijn. Daarnaast zijn belangrijke maatregelen bij het beheren van het tegenpartijrisico ingeregeld zoals gedegen terugvorderingsprocedures om kredietproblemen op te vangen.

De limieten per rating in het tegenpartijrisicobeleid zijn opgenomen in onderstaande tabel.

MAXIMALE BLOOTSTELLING OP GROEPSNIVEAU

	(€ MILJOEN)	
	SUPRANATIONALE INSTELLINGEN EN OVERHEDEN	OVERIGE TEGENPARTIJEN
AAA	(geen limiet)	500
AA+, AA, AA-	500	350
A+, A, A-	300	225
BBB+	200	150
BBB	150	100
BBB-	75	50

Daarnaast geldt voor herverzekeraars een minimum rating restrictie op het niveau A-. Het tegenpartijrisicobeleid bevat daarnaast voor specifieke blootstellingen afwijkende limieten en biedt de mogelijkheid om voor specifieke situaties een vrijstelling aan te vragen. Zo zijn deze maximale exposurelimieten op het niveau van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. niet van toepassing op de blootstelling aan de Rabobank Groep. Deze blootstelling bestaat hoofdzakelijk uit aan hypotheek verbonden spaarrekeningen bij de Rabobank Groep die betrekking hebben op lopende levensverzekeringsspolissen (Toelichting 5 Beleggingen).

Derivaten

Derivatentransacties worden alleen aangegaan met tegenpartijen die voldoen aan de rating- en onderpandvereisten van Achmea. ISDA-raamovereenkomsten (International Swaps and Derivative Association) zijn van kracht tussen de entiteiten van Achmea, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de tegenpartijen voor derivaten. In het beleid zijn de onderpandvereisten gedefinieerd die moeten worden opgenomen in de individueel overeengekomen Credit Support Annexes.

Alleen staatsobligaties die zijn uitgegeven door landen met een hoge rating en liquide onderpand in Euro's, Amerikaanse dollars, Britse ponden en Zwitserse francs worden als onderpand geaccepteerd. Onafhankelijke waardering van derivaten, dagelijkse afwikkeling van onderpand en verdergaande waarderingscorrecties met betrekking tot de resterende looptijd van het ontvangen onderpand, beperken verder het tegenpartijrisico.

Hypotheek

De portefeuille bestaat uit hypothecaire leningen met een laag risicoprofiel (in Nederland hypotheek met Nationale Hypotheekgarantie (NHG) die door de overheid wordt gegarandeerd) en hypotheekleningen met een hoog risicoprofiel (overige hypotheekvorderingen met een krediet boven 75% van de executiewaarde). Het kredietrisico bij hypotheekleningen wordt beheerd door de hantering van een acceptatiebeleid gericht op het optimaliseren van het risicoprofiel van de portefeuille en vervolgens het monitoren van rente en aflossingen en overige risico-indicatoren.

Polishouders

Het tegenpartijrisico van vorderingen met betrekking tot polishouders wordt beheerd door maatregelen rondom het incasseren van de premies.

LIQUIDITEITSRISICO

Liquiditeitsrisico is het risico op verliezen als gevolg van het niet efficiënt kunnen voldoen aan de verwachte en onverwachte huidige en toekomstige kasstromen en behoefte voor onderpand zonder hiermee de dagelijkse bedrijfsvoering of de financiële positie van een juridische entiteit negatief te beïnvloeden.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Risicoprofiel

Achmea loopt liquiditeitsrisico op groepsniveau en bij de juridische entiteiten, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Looptijdanalyses van de verzekeringsverplichtingen worden gegeven in Toelichting 6 'Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten'.

Risicobeheersingsmaatregelen

Het liquiditeitsbeleid beschrijft hoe het liquiditeitsrisico wordt beheerst. Achmea heeft maatstaven gedefinieerd voor al haar juridische entiteiten, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., en voor de Holding. De maatstaven geven inzicht in de liquiditeitspositie van Achmea Groep en de blootstelling aan het liquiditeitsrisico voor verschillende tijdshorizonten onder normale omstandigheden, evenals voor een reeks van gematigde en extreme stressomstandigheden.

In aansluiting op het businessplan vindt de liquiditeitsplanning zowel op het niveau van de Achmea Groep als de entiteiten, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. plaats. Aanvullend zijn in het liquiditeitsnoodplan de procedures en maatregelen beschreven om te voorzien in liquide middelen in tijden van stress. Dit plan beschrijft mogelijke acties en financieringsbronnen waarbij ook rekening wordt gehouden met het gedrag van andere tegenpartijen.

De financieringsstrategie van Achmea is gebaseerd op het tegen lage kosten verkrijgen van toegang tot internationale kapitaal- en kredietmarkten, op grond van goed credit ratings. Toegang tot kapitaal- en geldmarkten wordt zowel op het niveau van Achmea Bank als van de Holding geregeld. Op groepsniveau wordt een buffer aangehouden voor het opvangen van eventuele kapitaaltekorten van de entiteiten, zoals Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Het verzekeringsspecifieke liquiditeitsrisico wordt door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beheerst. In haar liquiditeitsplanning wordt rekening gehouden met inkomende en uitgaande kasstromen van verzekeringsactiviteiten. Ernstige verstoringen kunnen zich voordoen wanneer bij een catastrofe betalingen aan klanten moeten worden gedaan, terwijl de gerelateerde betalingen nog niet zijn ontvangen van herverzekeraars. Het liquiditeitsrisico binnen de verzekeringsactiviteiten van Achmea wordt beperkt door de beschikbaarheid van liquide middelen, kredietfaciliteiten en een hoog niveau van beleggingen in liquide activa.

Een liquiditeitsbarometer is ingesteld om alle activa, verplichtingen en blootstellingen die niet in de balans zijn opgenomen onder stress-scenario's te berekenen. De maximale kasuitstroom is berekend met stresstests voor scenario's op de korte termijn (30 - 90 dagen). Belangrijke maatstaven voor de bankentiteiten zijn de liquiditeitsdekkingsratio (Liquidity Coverage Ratio - LCR), gedefinieerd als de hoeveelheid hoogwaardige liquide activa gedeeld door de netto kasuitstroom over een periode van 30 dagen en de netto stabiele financieringsratio (Net Stable Funding Ratio - NSFR), gedefinieerd als het beschikbare bedrag aan stabiele financiering gedeeld door het benodigde bedrag aan stabiele financiering. Beide indicatoren voldoen aan de limiet van 100%.

OPERATIONEEL RISICO

Operationeel risico wordt gedefinieerd als het risico van verlies door ontoereikende of falende interne processen, medewerkers of systemen, of door externe gebeurtenissen. Dit kan leiden tot een financieel verlies, maar ook tot reputatieschade. Reputatierisico wordt hierbij niet gezien als een aparte risicocategorie, maar als een vorm van schade die kan voortvloeien uit de risico's die Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. loopt.

Risicoprofiel

Tot de belangrijkste operationele risico's behoren de risico's rond informatiebeveiliging en cybercriminaliteit, risico's samenhangend met het IT-veranderprogramma en aansprakelijkheidsclaims uit producten en diensten. De risico's voor cybercriminaliteit zijn hoog, als gevolg van malware en ransomware aanvallen waarbij gebruik wordt gemaakt van veranderende technieken. Risico's rond de beveiliging van websites en privacygevoelige informatie blijven tevens hoog als gevolg van een wijzigende IT-omgeving en veranderende hacktechnieken. Het risico van onverantwoord omgaan met big data neemt toe in een wereld waarin data een steeds belangrijkere rol spelen. De reputatie van verzekeraars als onderdeel van de financiële sector staat nog steeds onder druk. Alles dat een verzekeraar doet, wordt beoordeeld in een maatschappelijke context.

Risicobeheersingsmaatregelen

Jaarlijks worden risicoanalyses uitgevoerd om de operationele risico's te identificeren binnen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Gedurende het jaar worden verder op verschillende niveaus en op verschillende onderwerpen analyses uitgevoerd, bijvoorbeeld in de vorm van risicoanalyses op projecten.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Voor de geïdentificeerde risico's wordt voor de interne beheersing een Internal Control Framework gebruikt dat is gebaseerd op het COSO-model en gebruik maakt van key risks en key controls. Jaarlijks na de uitvoering van de risicoanalyses worden de key risks en key controls in het framework geactualiseerd waarna het wordt gebruikt om de effectiviteit van de beheersing systematisch binnen de gehele organisatie te bewaken.

In het framework zijn referenties opgenomen naar het toetsingskader informatiebeveiliging en Solvency II. Gebaseerd op het Control Framework wordt jaarlijks een Internal Control Statement opgesteld.

Het operationeel risicobeleid beschrijft hoe het operationeel risico wordt beheerst. Voor specifieke risicogebeurtenissen zijn daarnaast aanvullend beleid en procedures van kracht zoals voor informatiebeveiliging, business continuïteit en uitbestedingen:

- Informatiebeveiliging: Het geheel van activiteiten dat zich richt op het blijvend realiseren van een optimaal niveau van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie en informatiesystemen om de bedrijfscontinuïteit niet in gevaar te brengen, klantbelang niet te schaden, financiële schade en imagoschade te voorkomen en te voldoen aan wet- en regelgeving.
- Business Continuity Management (BCM): Dit omvat het onderkennen van dreigingen en de potentiële impact daarvan, het vaststellen van het minimaal vereiste dienstenniveau aan klanten en andere belanghebbenden, en het uitvoeren en testen van maatregelen waarmee majeure verstoringen van bedrijfskritieke ketens worden voorkomen en de impact van de verstoringen tot een aanvaardbare proportie wordt beperkt.
- Uitbesteding: Uitbestedingsprocessen dienen zorgvuldig en beheerst plaats te vinden, gebaseerd op een risico / rendement afweging en schriftelijke documentatie van wederzijdse verplichtingen.

Het beheersen van operationele risico's steunt hierbij op reguliere monitoring van het Internal Control Framework en het adequaat opvolgen van issues en incidenten in de bedrijfsvoering. Hiervoor is een organisatiebreed systematische issue en incidenten management proces ingericht.

COMPLIANCE RISICO

Compliance risico is het risico van aantasting van de reputatie of bestaande of toekomstige bedreigingen van vermogen of resultaat van een organisatie als gevolg van een ontoereikende naleving van hetgeen bij of krachtens enig wettelijk voorschrift is voorgeschreven, alsmede die het gevolg kan zijn van een ontoereikende naleving van waarden, normen en (toezichts)regels. Het niet naleven kan resulteren in juridische of bestuurlijke sancties, substantiële financiële verliezen of reputatieschade.

Risicoprofiel

Compliance geeft invulling aan de volgende terreinen:

- Consumentenbescherming (o.a. distributie van producten, Klantuitingen, PARP)
- CDD beleid (Customers Due Diligence)
- Privacybeleid
- Complianceregelgeving mededinging
- Klokkenluidersregeling
- Achmea insidersregeling
- Belangenverstrengeling en omkoping (corruptie)
- Integriteit- & Fraudebeleid

Risicobeheersingsmaatregelen

Jaarlijks worden risicoanalyses uitgevoerd om de compliance risico's te identificeren binnen Achmea. Gedurende het jaar worden op verschillende niveaus en op verschillende onderwerpen analyses uitgevoerd.

Met betrekking tot het naleven van wet- en regelgeving en interne gedragscodes worden de belangrijkste juridische bepalingen hierbij uitgedrukt in risico's.

Voor de interne beheersing van de geïdentificeerde risico's wordt een Internal Control Framework gebruikt dat is gebaseerd op het COSO-model en gebruik maakt van key risks en key controls. Jaarlijks na de uitvoering van de integrale risicoanalyses worden de key risks en key controls in het framework geactualiseerd waarna het wordt gebruikt om de effectiviteit van de beheersing systematisch binnen de gehele organisatie te bewaken.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

De Commissie Wet- en regelgeving van Achmea identificeert nieuwe en gewijzigde wetgeving en stelt vast wat de impact daarvan is op de organisatie. Implementatie is de verantwoordelijkheid van het management. Wanneer sprake is van verstrekking van gevolgen voor Achmea, adviseert de Commissie de Raad van Bestuur om een uitgebreid implementatieproject op te starten. Achmea monitort de implementatie van wet- en regelgeving met behulp van een specifieke module in het Internal Control Framework.

Onderzoeken van de toezichthouders hebben een grote invloed op de bedrijfsactiviteiten. De onderzoeken komen niet alleen voort uit lokale regelgeving, maar ook uit internationale wetgeving zoals FATCA, de Britse Bribery Act, Europese wetgeving over privacy, enz. De bijdrage die wordt geleverd aan de onderzoeken van de toezichthouders vergt veel inspanning en dit wordt gecoördineerd door de Commissie Wet- en regelgeving.

Er ligt een grote focus op de belangen van de klanten, waarbij de polisinformatie voor de klant wordt verduidelijkt en het productontwikkelings- en klanten adviesproces wordt verbeterd.

Een toenemend aantal incidenten heeft betrekking op privacy issues. Dit wordt enerzijds verklaard door het feit dat Achmea Groep meer de kant op gaat van digitale verzekeraar en anderzijds de grotere maatschappelijke focus op kwesties rondom privacy. Aandacht zal blijvend geschonken worden aan het bewaken van privacy issues en de implementatie van de nieuwe Europese algemene verordening gegevensbescherming (AVG), inclusief initiatieven over big data.

Het integriteitsrisico als onderdeel van het compliance risico is uitgewerkt in de Algemene Gedragscode Achmea Groep (AGA) en het Integriteit- & Fraudebeleid. In de AGA zijn de kernwaarden, kernkwaliteiten en gedragsregels van Achmea Groep opgenomen. Deze algemene gedragsregels gelden voor alle Achmea Groep medewerkers. Het Integriteit- & Fraudebeleid beschrijft op welke wijze invulling wordt gegeven aan de integriteitsrisico's in de bedrijfsvoering zoals: anti-corruptie, geschenken, nevenfuncties, contractering van derde partijen en de uitvoering van de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA). De SIRA geeft inzicht in de belangrijkste integriteitsrisico's en inzicht in de hiervoor ingerichte beheersing.

Het beheersen van het compliance risico steunt hierbij op de reguliere monitoring van het Internal Control Framework en het adequaat opvolgen van issues en incidenten in de bedrijfsvoering. Hiervoor is een organisatiebreed systematisch issue- en incidenten managementproces ingericht.

D) KAPITAALMANAGEMENT

Het doel van kapitaalmanagement is dat Achmea Groep en alle entiteiten waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ten allen tijde adequaat gekapitaliseerd zijn om op de korte en lange termijn de belangen van alle belanghebbenden te waarborgen. De kapitaalpositie is aan het begin van deze toelichting beschreven. In deze paragraaf is een nadere toelichting opgenomen op het kapitaalbeleid.

In het kapitaalbeleid is de risicobereidheid ten aanzien van kapitaal nader uitgewerkt met interne kapitaalsnormen alsmede limieten ten aanzien van leverage en rendement.

- Het primaire uitgangspunt van het kapitaalbeleid is dat alle entiteiten waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. adequaat gekapitaliseerd zijn, waarbij op entiteitniveau een buffer aangehouden wordt boven het wettelijke minimum niveau dat voldoende is om tegenvallers te kunnen opvangen.
- Op groepsniveau wordt aanvullend een buffer aangehouden voor het opvangen van eventuele kapitaalttekorten van de entiteiten.
- Verder bevat het kapitaalbeleid een overzicht met de mogelijk te nemen maatregelen als interne limieten worden overschreden, waaronder verschillende mogelijkheden om het risicoprofiel te wijzigen.

De kapitaalpositie van Achmea Groep en de daaronder vallende entiteiten waaronder Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., worden beheerst door het monitoren van de actuele kapitaalpositie, het inschatten van de toekomstige kapitaalpositie inclusief het doorrekenen van scenario's en stresstesten en door het verdelen van kapitaal binnen Achmea Groep.

De financieringsstrategie van Achmea is gebaseerd op het tegen lage kosten verkrijgen van toegang tot internationale kapitaal- en kredietmarkten, op grond van goede credit ratings. Toegang tot kapitaal- en geldmarkten wordt zowel op het niveau van Achmea Bank als van de Holding geregeld.

- Financiering op holdingniveau kan afkomstig zijn van dividenden van dochtermaatschappijen, uitgifte van schuldbewijzen en kredietfaciliteiten bij een aantal nationale en internationale banken. Achmea houdt daarnaast op groepsniveau gecommitteerde

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

---

en niet-gecommitteerde kredietfaciliteiten aan bij een aantal voornamelijk internationale banken. Eind 2017 zijn de toegezegde kredietfaciliteiten ter grootte van €750 miljoen niet aangesproken.

- Voor de verzekeringsentiteiten wordt de Holding betrokken bij het financieren van operationele activiteiten van bepaalde dochtermaatschappijen door kapitaalverhogingen of achtergestelde leningen.

3. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum bekend die tot vermelding in de jaarrekening moeten leiden.

TOELICHTING SIGNIFICANTE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

4. VASTGOEDBELEGGINGEN

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Balans per 1 januari	1.049	1.019
Aankopen	4	8
Verkopen	-58	-19
Reële waardeveranderingen opgenomen in de Winst- en verliesrekening	66	27
Mutaties als gevolg van herrubricering ¹		14
Balans per 31 december	1.061	1.049

¹ De herrubricering in 2016 heeft betrekking op de huurincentives die vanaf dat moment worden gepresenteerd als onderdeel van Vastgoedbeleggingen in plaats van Vorderingen en overlopende activa.

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Woningen	481	459
Retail	306	300
Kantoren	237	249
Overige	37	41
Totaal	1.061	1.049

Vastgoedbeleggingen worden verhuurd aan huurders (uitzondering leegstand) onder operationele leasecontracten met maandelijkse vaste huurbetalingen. De minimale leasebetalingen onder niet-opzegbare operationele leasecontracten van dit beleggingsvastgoed zijn als volgt:

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Minder dan 1 jaar	5	7
1- 5 jaar	22	27
Langer dan 5 jaar	18	13
Totaal	45	47

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN BIJ DE WAARDERING VAN VASTGOEDBELEGGINGEN

De gebruikte methoden van het bepalen van de reële waarde van Vastgoedbeleggingen worden beschreven in Toelichting 7 Reële waarde hiërarchie. De aannames bij de toepassing van een aantal van deze methoden worden ondersteund door de bepalingen van bestaande huur- en andere relevante overeenkomsten en door externe bewijzen zoals recente en verwachte algemene economische trends, huidige huurprijzen in de markt voor vergelijkbare panden in dezelfde regio en conditie. De gehanteerde aannames en gebruikte waarderingstechnieken kunnen belangrijke gevolgen hebben voor de waardering.

WAARDERINGSGRONDSLAG VASTGOEDBELEGGINGEN

Beleggingen in onroerend goed worden gewaardeerd tegen reële waarde. Alle wijzigingen in de reële waarden worden in de Winst- en verliesrekening opgenomen onder Beleggingsopbrengsten - *Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen*. Huuropbrengsten uit Vastgoedbeleggingen worden als directe Beleggingsopbrengsten verantwoord in de Winst- en verliesrekening. Vastgoedbeleggingen die in aanbouw of ontwikkeling zijn voor toekomstig gebruik als Vastgoedbeleggingen worden geclassificeerd als 'Vastgoed in ontwikkeling' en tegen kostprijs opgenomen totdat de reële waarde op betrouwbare wijze kan worden bepaald.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

5. BELEGGINGEN

BELEGGINGEN NAAR CLASSIFICATIE

(€MILJOEN)

	BELEGGINGEN - MET WAARDE VERANDERINGEN DOOR DE WINST-EN-VERLIESREKENING		BELEGGINGEN AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP		BELEGGINGEN LENINGEN EN VORDERINGEN		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Beleggingen voor eigen rekening								
Aandelen en soortgelijke beleggingen	42	288	1.822	1.906			1.864	2.194
Vastrentende beleggingen ¹	2.878	2.921	21.755	22.338			24.633	25.259
Derivaten	3.177	3.788					3.177	3.788
Overige financiële beleggingen ¹			854	984	2.068	2.228	2.922	3.212
Beleggingen voor rekening en risico polishouders								
Aandelen en soortgelijke beleggingen	4.946	4.801					4.946	4.801
Vastrentende beleggingen	3.490	3.359					3.490	3.359
Derivaten	79	70					79	70
Overige financiële beleggingen ^{1 & 2}	7.918	7.933					7.918	7.933
Totaal per 31 december	22.530	23.160	24.431	25.228	2.068	2.228	49.029	50.616

^{1.} Bevat beleggingen in groepsmaatschappijen. In toelichting 28 Transacties met verbonden partijen worden deze posten toegelicht.

^{2.} Onder Overige financiële beleggingen zijn mede opgenomen liquide middelen die betrekking hebben op beleggingen (in fondsen/depots) voor rekening en risico polishouders.

Beleggingen in aandelen en soortgelijke beleggingen voor eigen rekening van in totaal €1.864 miljoen (31 december 2016: €2.194 miljoen) betreffen genoteerde gewone aandelen €675 miljoen (31 december 2016: €629 miljoen), alternatieve beleggingen €684 miljoen (31 december 2016: €1.026 miljoen), beleggingen in vastgoedfondsen van €210 miljoen (31 december 2016: €243 miljoen), beleggingen in vastrentende waarde fondsen van €293 miljoen (31 december 2016: €292 miljoen) en overige beleggingen van €2 miljoen (31 december 2016: €4 miljoen).

Beleggingen voor eigen rekening geclassificeerd als Leningen en vorderingen betreffen met name aan kapitaalpolissen gekoppelde tegoeden gehouden bij de Rabobank Groep, waarvoor de renteopbrengst is gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt op zijn spaarhypotheken.

VERLOOPOVERZICHT BELEGGINGEN

(€MILJOEN)

	BELEGGINGEN VOOR EIGEN REKENING		BELEGGINGEN VOOR REKENING EN RISICO POLISHOUDERS		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Balans per 1 januari	34.453	32.759	16.163	16.182	50.616	48.941
Investerings en verstrekte leningen ¹	12.345	15.467	8.090	7.667	20.435	23.134
Desinvesteringen en verkopen	-12.809	-15.580	-8.772	-8.583	-21.581	-24.163
Mutaties in de reële waarde	-1.122	2.006	943	503	-179	2.509
Valutakoersverschillen	-234	-11	-98	14	-332	3
Mutatie opgelopen rente ¹	114	71	247	283	361	354
Mutaties liquide middelen			-3	-38	-3	-38
Herrubricering	11	-106	6	2	17	-104
Overige mutaties	-162	-153	-143	133	-305	-20
Balans per 31 december	32.596	34.453	16.433	16.163	49.029	50.616

^{1.} Rentebijdragen bij spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten worden gepresenteerd onder Mutatie te ontvangen rente. Om deze reden zijn bij de vergelijkende cijfers €102 miljoen bij de Beleggingen voor eigen rekening en €265 Beleggingen voor rekening en risicopolishouders gereclassificeerd van Investerings en verstrekte leningen naar Mutatie opgelopen rente.

Beleggingen voor eigen rekening

Beleggingen voor eigen rekening waarvoor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik heeft gemaakt van de optie deze te classificeren als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' per 31 december

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

2017 bedroegen €2.920 miljoen (31 december 2016: €3.209 miljoen). Derivaten worden voor hedging-doeleinden gebruikt. Achmea Pensioen- en Levensverzekering N.V. houdt geen financiële instrumenten aan voor handelsdoeleinden.

Op basis van de contractuele looptijd zal naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum een bedrag van €25.719 miljoen (31 december 2016: €26.791 miljoen) aan vastrentende beleggingen en overige financiële beleggingen worden gerealiseerd. Voor alle activa zonder contractuele vervaldatum wordt verondersteld dat deze naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum zullen worden gerealiseerd.

VASTRENTENDE BELEGGINGEN VOOR EIGEN REKENING NAAR SOORT

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Staatsobligaties en door de overheid gegarandeerde obligaties	10.360	11.571
Gesecuritiseerde obligaties ^{1 & 2}	974	1.456
Bedrijfsobligaties	5.364	5.293
Converteerbare obligaties	242	236
Leningen gedekt door hypotheek ²	6.908	5.766
Leningen, deposito's en voorschotten aan kredietinstellingen ²	785	937
	24.633	25.259

^{1.} Gesecuritiseerde obligaties bestaan voor €919 miljoen (31-12-2016: €1.428 miljoen) aan 'asset backed' (met onderpand) obligaties.

^{2.} Bevat beleggingen in groepsmaatschappijen. In toelichting 28 Transacties met verbonden partijen worden deze posten toegelicht.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s belangen in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten zoals obligaties met als onderpand hypotheek worden opgenomen onder Beleggingen - gesecuritiseerde obligaties. De samenstelling van de portefeuilles van de belangen in gestructureerde entiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is, bekeken vanuit de individuele waarde per entiteit, zeer divers. Voor het grootste deel belegt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in effecten met een senior rating, op onderpand van activa, waardoor zij potentiële kredietverliezen beperkt. Voor de belangrijkste gestructureerde entiteiten toont onderstaande tabel de maximale blootstelling aan verlies voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. per 31 december 2017, die gelijk is aan de boekwaarde van de effecten per die datum. Bovendien toont de tabel een vergelijking van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s belang met het totaalbedrag aan uitgegeven Notes (effecten) door de gestructureerde entiteit. Het getoonde bedrag Totaalwaarde van uitgegeven effecten op uitgiftedatum is gebaseerd op de omvang van de transactie bij uitgifte van de effecten.

BELEGGINGEN IN NIET-GECONSOLIDEERDE GESTRUCTUREERDE ENTITEITEN

	31 DECEMBER 2017		31 DECEMBER 2016	
	MAXIMALE BLOOTSTELLING AAN VERLIES	TOTAAL WAARDE VAN UITGEGEVEN EFFECTEN OP UITGIFTEDATUM	MAXIMALE BLOOTSTELLING AAN VERLIES	TOTAAL WAARDE VAN UITGEGEVEN EFFECTEN OP UITGIFTEDATUM
Effecten op onderpand van hypotheek	919	1.336	1.382	8.820
Effecten op onderpand van vorderingen inzake autoleasing			46	4.984
Boekwaarde van belang in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten	919	1.336	1.428	13.804

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft geen financiële of andere steun gegeven aan niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is ook niet voornemens om financiële of andere steun te geven aan niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten, waarin Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een belang heeft of een belang had.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

DERIVATEN NAAR SOORT

(EMILJOEN)

	ACTIVA	VERPLICHTINGEN	31 DECEMBER 2017
Rentederivaten	3.107	150	2.957
Valutaderivaten	24	4	20
Aandelenderivaten	38		38
Overige derivaten	8	1	7
	3.177	155	3.022
	ACTIVA	VERPLICHTINGEN	31 DECEMBER 2016
Rentederivaten	3.744	667	3.077
Valutaderivaten	4	56	-52
Aandelenderivaten	37		37
Overige derivaten	3	5	-2
	3.788	728	3.060

ANALYSE OP BASIS VAN VERWACHTE TIJD TOT VERVALDATUM VAN NIET-GEDISCONTEERDE KASSTROMEN VAN DERIVATEN (VERPLICHTINGEN)

(EMILJOEN)

31 DECEMBER 2017	BINNEN 1 JAAR	1-3 JAAR	3-5 JAAR	→ 5 JAAR	TOTAAL
Rentederivaten	-22	-36	-23	267	186
Valutaderivaten	4				4
Overige derivaten	2	1			3
	-16	-35	-23	267	193
31 DECEMBER 2016	BINNEN 1 JAAR	1-3 JAAR	3-5 JAAR	→ 5 JAAR	TOTAAL
Rentederivaten	84	143	106	405	738
Valutaderivaten	56				56
Overige derivaten	4	2	1		7
	144	145	107	405	801

ANALYSE RENTE- EN VALUTADERIVATEN BELEGGINGEN EIGEN REKENING NAAR NOMINAAL BEDRAG VAN ONDERLIGGENDE WAARDE EN DE REËLE WAARDE

	31 DECEMBER 2017			31 DECEMBER 2016		
	NOMINAAL	REËLE WAARDE ACTIVA	REËLE WAARDE VERPLICHTING	NOMINAAL	REËLE WAARDE ACTIVA	REËLE WAARDE VERPLICHTING
Rentederivaten	29.203	3.107	150	30.160	3.744	667
Valutatermijncontracten	2.391	24	4	2.142	4	56
	31.594	3.131	154	32.302	3.748	723

Beleggingen voor rekening en risico polishouders

Beleggingen voor rekening en risico van polishouders omvatten activa voor verzekeringscontracten met gesepareerde beleggingen, deposito's voor collectieve levensverzekeringscontracten met volledige winstdeling, beleggingsverzekeringspolissen, beleggingscontracten en beleggingen die verplichtingen afdekken uit hoofde van verzekeringen waarbij de opbrengsten aan een indexcijfer zijn gekoppeld. Beleggingen voor rekening en risico van polishouders worden gesepareerd van andere beleggingen en belegd in overeenstemming met contractuele bepalingen. Polishouders en houders van beleggingscontracten zijn gerechtigd tot alle geboekte winsten en op de totaalwaarde van de beleggingen die onder dit kopje worden getoond, maar ze dragen ook de eventuele verliezen. Om deze reden zijn Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen gekoppeld aan deze rekening. Beleggingen voor rekening en risico van polishouders worden namens polishouders beheerd op een reële waardebasis. Alhoewel individuele instrumenten (al dan niet) een vervaldatum kunnen hebben afhankelijk van het soort instrument, heeft dit geen effect op de liquiditeitspositie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN BIJ HET BEOORDELEN VAN DE WAARDERING VAN BELEGGINGEN

Beoordelen van bijzondere waardeverminderingen op financiële activa

Op elke balansdatum beoordeelt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. of er sprake is geweest van een situatie die een bijzondere waardevermindering tot gevolg heeft voor een belegging. Wanneer de financiële situatie van de tegenpartij verandert beoordeelt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. of een tegenpartij zowel de hoofdsom- als rentebetalingen op een vastrentende belegging kan voldoen. Objectieve aanwijzingen voor een bijzondere waardevermindering van een belegging in aandelen, geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop' omvatten informatie over belangrijke veranderingen met een nadelig effect in de markt, technologische, economische of juridische omgeving waarin de tegenpartij actief is, en geven aan dat de kostprijs van de belegging in aandelen wellicht niet realiseerbaar is. Ook een aanzienlijke of langdurige daling van de reële waarde van een belegging in aandelen beneden de kostprijs vormt een objectieve aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering. Op aangehouden aandelenbeleggingen in een ongerealiseerde verliespositie die langer dan twaalf aaneengesloten maanden onder de kostprijs zitten of een reële waarde hebben die ver beneden de kostprijs (20%) is op balansdatum, wordt een bijzondere waardevermindering toegepast. Voordat deze grenzen worden bereikt bij het bepalen van de bijzondere waardevermindering worden ook kwalitatieve indicatoren gebruikt.

Reële waarde van beleggingen vastgesteld met behulp van waarderingstechnieken

Bij afwezigheid van een (actieve) markt wordt de reële waarde van niet-beursgenoteerde beleggingen geschat op basis van de contante waarde van de kasstromen of andere waarderingstechnieken. Voor een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte methodes wordt verwezen naar de toelichting omtrent de Reële waarde hiërarchie. Waarderingstechnieken zijn van nature subjectief van aard en kunnen een significante impact hebben op de bepaling van de reële waarden voor bepaalde beleggingen. Waarderingstechnieken bevatten verschillende aannames voor de prijsbepalende factoren. De toepassing van verschillende waarderingstechnieken en aannames kunnen effect hebben op de reële waarde.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN BELEGGINGEN

Classificatie beleggingen

Algemeen uitgangspunt bij de classificatie van de beleggingen, en daarmee de waarderingsgrondslagen van de beleggingen, is dat deze wordt afgestemd op de waardering van gerelateerde verplichtingen. Hierbij volgt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. het volgende raamwerk:

- Beleggingen die worden aangehouden voor verzekeringsverplichtingen gekoppeld aan spaarrekeningen voor eigen rekening worden geassocieerd als 'Leningen en vorderingen';
- Beleggingen die worden aangehouden voor verzekeringsverplichtingen waarvan de kasstromen contant zijn gemaakt op basis van actuele rentepercentages, verzekeringsverplichtingen waarbij de polishouder het beleggingsrisico draagt worden geassocieerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening';
- Beleggingen die worden aangehouden voor handelsdoeleinden, voornamelijk derivaten, en beleggingen in Private equity (durfkapitaal) in de vorm van kapitaalbelangen in beleggingsfonds(en) worden geassocieerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruikt derivaten om haar blootstelling aan marktrisico's die voortvloeien uit operationele activiteiten, investeringsactiviteiten en/of financieringsactiviteiten te beheersen;
- Overige beleggingen worden geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop'.

Waardering bij eerste opname in de balans

Een belegging wordt bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde verhoogd met transactiekosten die direct gerelateerd zijn aan de aankoop of uitgifte van een belegging tenzij een belegging wordt geassocieerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'. In dat geval is de eerste waardering gelijk aan de reële waarde en worden transactiekosten direct in de Winst- en verliesrekening verwerkt.

In sommige gevallen kan het voorkomen dat de reële waarde bij de eerste opname afwijkt van de transactieprijs (zogenaamd 'day 1 winst of verlies'). In het geval dat de reële waarde is onderbouwd met observeerbare marktgegevens zal het 'day 1 resultaat' verantwoord worden in de Winst- en verliesrekening als Beleggingsopbrengsten - Gerealiseerde waardeveranderingen. In alle andere gevallen wordt de waardering bij eerste opname aangepast om het verschil tussen de reële waarde en eerste waardering aan toekomstige perioden toe te rekenen. Het 'day 1 resultaat' wordt in de Winst- en verliesrekening verantwoord voor zover wijzigingen van een factor (inclusief tijd) die een marktparticipant in acht zou nemen optreden.

Vervolgwaardering

Beleggingen geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop'

Beleggingen geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop' worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van overige veranderingen in de reële waarde in de Herwaarderingsreserve onder Totaal eigen vermogen, onder aftrek van latente belastingen. Valutakoersverschillen die voortvloeien uit veranderingen van de geamortiseerde kostprijs van vastrentende beleggingen worden verantwoord in de Winst- en verliesrekening.

Bij het niet langer opnemen in de balans van de belegging worden cumulatieve ongerealiseerde winsten of verliezen zoals opgenomen onder Totaal eigen vermogen als gerealiseerd overgeboekt naar de Winst- en verliesrekening. Rentebaten uit vastrentende beleggingen worden bepaald op basis van de effectieve rentemethode. Wanneer keuzedividenden worden opgenomen als aandelen, wordt een bedrag gelijk aan het dividend in contanten opgenomen in de Winst- en verliesrekening.

De ongerealiseerde waardeveranderingen in de reële waarde voor vastrentende beleggingen ter dekking van verzekeringsverplichtingen in de Nederlandse levensverzekeringsbranche, waarvan de kasstromen zijn gebaseerd op vaste ('locked') aannames en contant wordt gemaakt tegen vaste disconteringsvoeten, worden opgenomen in het Totaal eigen vermogen en vervolgens overgeboekt naar Winstdeling en kortingen voor polishouders.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Winstdeling en kortingen voor polishouders is onderdeel van de verzekeringsverplichtingen. Deze overboeking vindt niet langer plaats wanneer Winstdeling en kortingen voor polishouders negatief is. Ongerealiseerde verliezen op de vastrentende beleggingen die zijn overgeboekt naar de Winst- en verliesrekening worden, indien de overboeking naar Winstdeling en kortingen voor polishouders is stopgezet, weer teruggenomen via de Winst- en verliesrekening als de reële waarde van de beleggingen weer toeneemt. Na volledige terugboeking van het ongerealiseerd verlies wordt de overboeking bij verdere toename van de reële waarde van de beleggingen naar Winstdeling en kortingen voor polishouders weer voortgezet.

Beleggingen geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'

Beleggingen geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van veranderingen in de reële waarde en valuta omrekeningsverschillen in de Winst- en verliesrekening.

Wanneer keuzedividenden worden opgenomen als aandelen, wordt de dividendopbrengst gelijk aan het dividend in contanten opgenomen in de Winst- en verliesrekening.

Derivaten die deel uitmaken van andere financiële instrumenten worden daarvan afgezonderd en apart gewaardeerd indien zij niet nauw verbonden zijn met het onderliggend instrument. Een converteerbare obligatie wordt gescheiden in een obligatiedeel dat wordt geclassificeerd als 'Beschikbaar voor verkoop' en een conversierecht dat wordt geclassificeerd als derivaat. Het obligatiedeel wordt gewaardeerd volgens de waarderingstechniek van een vergelijkbare obligatie met dezelfde karakteristieken. Afhankelijk van hun waarde worden derivaten ofwel opgenomen onder Beleggingen (activa) of Derivaten (verplichtingen). Derivaten activa en passiva die betrekking hebben op dezelfde tegenpartij worden in de meeste gevallen niet gesaldeerd in de balans opgenomen aangezien niet aan de IFRS vereisten voor saldering is voldaan.

Beleggingen geclassificeerd als 'Leningen en vorderingen'

Deze beleggingen worden opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs, verminderd met een voorziening voor oninbaarheid. Indien er objectieve aanwijzingen zijn dat er een bijzonder waardevermindering is opgetreden op 'Leningen en vorderingen', wordt het verlies bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen (uitgezonderd toekomstige kredietverliezen die nog niet zijn opgetreden), contant gemaakt tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet van het financieel actief (dat wil zeggen de bij eerste opname berekende effectieve rentevoet). Een nieuw geamortiseerd kostprijsschema wordt vastgesteld voor het opnemen van de toekomstige rentebaten in de Winst- en verliesrekening.

6. VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN EN AANDEEL HERVERZEKERAARS IN VERZEKERINGSVERPLICHTINGEN

SAMENSTELLING VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017 BRUTO	31 DECEMBER 2017 HERVERZEKERING	31 DECEMBER 2016 BRUTO	31 DECEMBER 2016 HERVERZEKERING
Levensverzekering				
Voorziening voor levensverzekeringen	22.095	207	22.691	272
Overlopende rentestandkortingen	-23		-32	
Winstdeling en kortingen voor polishouders	7.318		8.251	
Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen	16.097		15.929	
Totaal Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	45.487	207	46.839	272

Onderstaande tabel toont de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten geanalyseerd op basis van geschatte tijd tot vervaldatum. Hierbij zijn de Levensverzekering geanalyseerd op basis van de contant gemaakte in en uitgaande kasstromen.

ANALYSE OP BASIS VAN GESCHATTE TIJD TOT VERVALDATUM VAN VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN

(€ MILJOEN)

2017	BINNEN 1 JAAR	1-5 JAAR	5-15 JAAR	LANGER DAN 15 JAAR	TOTAAL
Levensverzekeringen per 31 december 2017	1.798	5.031	15.614	23.044	45.487
Levensverzekeringen per 31 december 2016	1.690	4.435	15.000	25.714	46.839

ANALYSE PORTEFEUILLE LEVENSVZERKERINGEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017		31 DECEMBER 2016	
	VERZEKERINGS- VERPLICHTINGEN	%	VERZEKERINGS- VERPLICHTINGEN	%
Levensverzekeringen met garanties t.a.v. beleggingsopbrengsten ¹	29.390	65	30.910	66
Overige levensverzekeringen	16.097	35	15.929	34
	45.487	100	46.839	100

¹ Omvat levensverzekeringen voor eigen rekening met garantie voor de (tarief)rente en levensverzekeringen waarbij de polishouders het beleggingsrisico dragen en een minimumgarantie kennen t.a.v. beleggingsopbrengsten.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

VERLOOPOVERZICHT VERZEKERINGSVERPLICHTINGEN LEVEN

(€ MILJOEN)

	2017 BRUTO	2017 HERVERZEKERING	2016 BRUTO	2016 HERVERZEKERING
VOORZIENING VOOR LEVENSVZERKEEREN				
Balans per 1 januari	22.691	272	23.304	356
Betaalde uitkeringen	-1.841	-75	-2.454	-101
Netto ontvangen premies	910	32	1.065	43
Technisch resultaat	-115	-22	-106	-25
Valutakoersverschillen	-4		1	
Oprenting	670		922	5
Vrijval van kostendekking	-96		-115	-6
Effect van wijzigingen in aannames	36		33	
Effect van mutaties in de reële waarde	6		12	
Mutaties als gevolg van herrubricering ¹	-162		29	
Balans per 31 december	22.095	207	22.691	272
OVERLOPENDE RENTESTANDKORTINGEN				
Balans per 1 januari	-32		-40	
Verleende kortingen			-1	
Afschrijving	9		9	
Balans per 31 december	-23		-32	
WINSTDELING EN KORTINGEN VOOR POLISHOUDERS²				
Balans per 1 januari	8.251		6.556	
Mutaties uit hoofde van (on)gerealiseerde herwaardering van bepaalde beleggingen in vastrentende waarden via de balans	-241		896	
Mutaties uit hoofde van (on)gerealiseerde herwaardering van bepaalde beleggingen in vastrentende waarden en interestderivaten via de Winst- en verliesrekening	-613		1.083	
Toegekende winstdelingsrechten ³	-80		-284	
Overige mutaties	1			
Balans per 31 december	7.318		8.251	
VERZEKERINGSVERPLICHTINGEN WAARBIJ POLISHOUDERS HET BELEGGINGSRISICO DRAGEN				
Balans per 1 januari	15.929		15.962	
Betaalde uitkeringen	-1.661		-1.343	
Netto ontvangen premies	659		729	
Technisch resultaat	-48		-51	
Oprenting	38		45	
Vrijval van kostendekking	-45		-59	
Effect van mutaties in de reële waarde	1.063		675	
Mutaties als gevolg van herrubricering ¹	162		-29	
Balans per 31 december	16.097		15.929	
TOTAAL VERZEKERINGSVERPLICHTINGEN LEVEN	45.487	207	46.839	272

- ¹ Mutaties als gevolg van herrubricering bevat hiernaast in zowel 2017 als 2016 wijzigingen van en naar Verzekeringsverplichtingen waar polishouders het beleggingsrisico dragen door veranderingen in classificatie als gevolg van een gewijzigde beoordeling van het onderliggende risico en als gevolg van contractwijzigingen.
- ² Winstdeling en kortingen voor polishouders zijn verder uitgesplitst om de aard van de mutaties nader toe te lichten. Voor vergelijkingsdoeleinden zijn ook de vergelijkende cijfers aangepast.
- ³ Een deel van de Toegerekende winstdelingsrechten komt toe aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en bedraagt 40bps van de gemiddelde gerelateerde verzekeringverplichtingen.

De Voorziening voor levensverzekeringen omvat een bedrag van €2,5 miljard (31 december 2016: €2,4 miljard) voor contracten zonder winstdeling, die is berekend op basis van huidige disconteringsvoeten.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Vanaf 2016 zijn ook de pensioenverzekeringen onderdeel van het 'closed book'. Van de Voorziening voor levensverzekeringen (voor herverzekeringen) en Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen heeft €20,9 miljard (31 december 2016: €21,1 miljard) respectievelijk €16,1 miljard (31 december 2016: €15,9 miljard) betrekking op de 'closed book' activiteiten; uitkeringen gerelateerd aan de 'closed book' activiteiten bedragen €1,5 miljard (2016: €2,3 miljard), respectievelijk €1,7 miljard (2016: €1,3 miljard).

In voorgaande jaren zijn er in Nederland discussies geweest over de kosten die zijn opgenomen in beleggingsverzekeringen, zoals de levensverzekeringen met een unit-linked alternatief. Algemeen werd aangevoerd dat de kosten van een aantal van deze producten disproportioneel hoog waren, dat in sommige gevallen een juridische grond voor deze kosten ontbrak en dat de verstrekte informatie aan de verzekerde met betrekking tot deze kosten niet transparant was, wat als vermeende misleiding wordt beschouwd. In het verleden heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. overeenstemming bereikt met een aantal consumentenbelangenorganisaties in Nederland. De discussie over deze beleggingsverzekeringen is nog steeds gaande. Bij het vaststellen van de verzekeringsverplichtingen wordt ook rekening gehouden met deze discussie.

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN BIJ DE BEPALINGEN VAN DE VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN

De waardering van Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten is een inherent onzeker proces dat aannames omvat voor wijzigingen in wetgeving, sociale, economische en demografische trends, inflatie, rendementen, gedrag van de polishouder en andere factoren. In het bijzonder vallen onder de aannames met betrekking tot deze aspecten rentetarieven, sterftcijfers en trends hierin en aannames die in de toereikendheidstoets worden gebruikt. Waar mogelijk maakt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik van waarneembare marktvariabelen en modellen/technieken die algemeen worden gebruikt in de markt. Niet in de marktwaarneembare aannames zijn gebaseerd op een combinatie van de ervaringen binnen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en benchmarks vanuit de markt, zoals verstrekt door de afdeling statistiek van het Verbond van Verzekeraars, het Actuarieel Genootschap en vergelijkbare instellingen in Europa. De toepassing van verschillende aannames bij deze evaluatie kan effect hebben op de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten en de Nettolasten uit verzekeringscontracten.

De disconteringsvoet die is gebruikt om de voorzieningen te bepalen voor levensverzekeringen waarvan de waardering van de kasstromen is gebaseerd op vaste aannames heeft een bandbreedte tussen 3% en 4%. Voorzieningen voor levensverzekeringen waarvan de kasstromen zijn verdisconteerd op basis van marktrente zijn gebaseerd op de Euro Swap Curve, inclusief een illiquiditeitspremie afhankelijk van de winstdelingskenmerken van het verzekeringscontract, die is geëxtrapoleerd door middel van een Ultimate Forward Rate (UFR, ultimo 2017 4,2%). De UFR wordt gebruikt om de risicovrije disconteringsvoet na de 'Last Liquid Point (LLP)' in de euroswapmarkt te bepalen en is gebaseerd op een langetermijnevenwichtswaarde van historische gegevens.

In de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringen is ook rekening gehouden met het effect van minimumgaranties die in bepaalde verzekeringscontracten zijn opgenomen. De waardering van deze garanties is afhankelijk van het verschil tussen het potentiële minimumbedrag aan uit te keren vergoedingen en de opgebouwde waarde, het verwachte sterftcijfer en de afkooptarieven. Bij het bepalen van het potentiële minimumbedrag aan uit te keren vergoedingen worden ook aannames gebruikt over inflatie, rendementen, gedrag van de polishouder en ziekte- en sterftcijfers. De toepassing van verschillende aannames bij deze factoren kan effect hebben op de Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringen en Netto lasten uit verzekeringscontracten.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VAN VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN

Algemene waarderingsprincipes

Verzekeringscontracten worden gedefinieerd als contracten die een significant verzekeringsrisico overdragen. Er is sprake van een verzekeringsrisico als er een scenario bestaat met commerciële betekenis waarbij er op basis van een verzekerde gebeurtenis, aanvullende betalingen moeten worden gedaan. Het verzekeringsrisico wordt als significant aangemerkt als er tussen betaling in geval van het optreden van een verzekerde gebeurtenis en betaling bij het uitblijven van de gebeurtenis, een verschil van minimaal 10% is. Opties, garanties en derivaten inbegrepen in een verzekeringscontract die zelfstandig geen verzekeringsrisico bevatten en niet nauw zijn verbonden aan het onderliggend verzekeringscontract worden apart opgenomen als derivaat. Opties en garanties die nauw zijn verbonden aan het verzekeringscontract worden in de berekening van de verzekeringsverplichtingen meegenomen.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt de toereikendheid van de verzekeringsverplichtingen en daaraan gerelateerde activa (overlopende acquisitiekosten, zie noot inzake de vorderingen in overlopende activa) op elke rapportagemoment en vaker indien noodzakelijk. In de toetsing worden actuele schattingen betrokken van alle contractuele kasstromen van de verzekeringsverplichtingen, inclusief de verwachte bedrijfskosten, garanties en opties. Als uit de toetsing blijkt dat de verzekeringsverplichtingen niet toereikend zijn, wordt eerst de overlopende acquisitiekosten verlaagd ten laste van de winst- en verliesrekening. Elk resterend tekort wordt vervolgens gecompenseerd door het verhogen van de gerelateerde verzekeringsverplichtingen.

Winstdeling en kortingen voor polishouders

Een voorziening is opgenomen voor iedere winstdeling waartoe polishouders of begunstigen gerechtigd zijn. Verworven rechten die nog niet zijn bijgeschreven op rekening van een polishouder worden hierbij opgeteld. De voorziening bestaat uit bedragen die conform de relevante wet- of regelgeving of contractuele bepalingen worden toegewezen aan de polishouders. De voorziening voor winstdeling en kortingen voor polishouders omvat ook bedragen die voortkomen uit de waardering van bepaalde vastrentende beleggingen tegen reële waarde en derivaten die worden gehouden om het renterisico inherent aan de gerelateerde verzekeringsverplichtingen, te beperken. (On-)gerealiseerde winsten en verliezen die samenhangen met de waardering van deze beleggingen worden overgeboekt naar Winstdeling en kortingen voor polishouders. Dit onderdeel van Winstdeling en kortingen voor polishouders mag niet negatief zijn.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Voorzieningen voor levensverzekering

Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten voor traditionele levensverzekeringscontracten worden vastgesteld met behulp van een netto premie methode en gebaseerd op de actuariële en economische aannames (bijvoorbeeld ziekte-, sterfte- en rentepercentages). Er worden verschillende waarderingsgrondslagen gebruikt om de levensverzekeringsverplichtingen te waarderen, waarbij de waarderingsgrondslag is afgestemd op de waardering van de gerelateerde (financiële) activa, het specifieke karakter van de verzekeringsportefeuilles, winstdeling en besloten opties.

- Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten gewaardeerd tegen de reële waarde. Alle gebruikte aannames zijn gebaseerd op actuele aannames en actuele rentepercentages. Mutaties in de reële waarde van de verzekeringsverplichtingen worden opgenomen in de Winst- en verliesrekening. De gerelateerde financiële beleggingen worden geïnclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'.

- Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten waarvan de kasstromen zijn gebaseerd op vaste ('locked') aannames en contant zijn gemaakt op basis van actuele rentepercentages dan wel op basis van het (verwachte) marktrendement van gerelateerde financiële beleggingen. Mutaties in de waarde van deze verzekeringsverplichtingen worden opgenomen in de Winst- en verliesrekening. De gerelateerde financiële beleggingen worden geïnclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'.

- Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten waarvan de kasstromen zijn gebaseerd op vaste ('locked') aannames worden contant gemaakt tegen vaste disconteringsvoeten (veelal 3% of 4% afhankelijk van de ingangsdatum van het contract). Voor de levensverzekeringsbranche worden de wijzigingen in de reële waarde van gerelateerde rentegevoelige financiële instrumenten, met uitzondering van spaarrekeningen rechtstreeks gekoppeld aan verzekeringsverplichtingen, gepresenteerd als onderdeel van Winstdeling en kortingen voor polishouders.

- De voorziening voor niet-verdiende premies, de voorziening voor premietekorten en lopende risico's en de voorziening voor te betalen uitkeringen zijn inbegrepen in de voorziening voor levensverzekeringen.

Uitgaande herverzekeringpremies en de van herverzekeraars ontvangen aandelen in verrichte uitkeringen worden in mindering gebracht op de desbetreffende opbrengsten- en kostenrekeningen. De bedragen die verhaald kunnen worden op herverzekeraars worden geschat op een wijze die consistent is met de aansprakelijkheidsclaim die verbonden is met het herverzekerde risico. Een bijzondere waardevermindering wordt verantwoord als objectief kan worden aangetoond dat als gevolg van een opgetreden gebeurtenis Achmea Pensioen- en Levensverzekering N.V. niet alle bedragen ontvangt die haar contractueel toekomen en als dit bedrag betrouwbaar kan worden vastgesteld. Op deze wijze worden de opbrengsten en kosten met betrekking tot de herverzekeringsovereenkomsten consistent verantwoord in overeenstemming met het onderliggende risico van de herverzekerde bedrijfsactiviteiten.

Nog af te schrijven rentestandkortingen

De nog af te schrijven rentestandkortingen in de Nederlandse levensverzekeringsbranche worden gesaldeerd met de voorziening voor levensverzekeringsverplichtingen. Deze kortingen worden in enig jaar toegekend op periodieke of eenmalige premies voor pensioen- en levensverzekeringen, gebaseerd op de verwachting dat de gerealiseerde beleggingsrendementen hoger zullen zijn dan de disconteringsvoet die is toegepast in de prijsstelling van de polissen. De kortingen worden afgeschreven over een periode van 10 jaar op basis van jaarlijks stijgende bedragen, in overeenstemming met de verwachte realisatie van de rentemarge.

Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen

Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten voor beleggingsverzekeringen en overige verzekeringscontracten waarbij de polishouder het beleggingsrisico draagt worden verantwoord tegen de waarde van de gerelateerde beleggingen. De Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten voor contracten met gesepareerde beleggingen worden doorgaans berekend op basis van de contractuele bepalingen voor het verzekeringscontract. In geval van een overschot van deze gesepareerde beleggingen worden de bedragen opgenomen onder Financiële verplichtingen - *Overige schulden*.

7. REËLE WAARDE HIËRARCHIE

Reële waarde hiërarchie en reële waarde bepaling

Deze toelichting geeft een analyse van activa en verplichtingen die na eerste opname worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze activa en verplichtingen worden ingedeeld in drie categorieën op basis van het belang van de gebruikte inputs om de reële waarde te bepalen (reële waarde hiërarchie). De hiërarchie bestaat uit de volgende categorieën:

Categorie 1: Genoteerde prijzen (niet-gecorrigeerd) op actieve markten voor identieke activa of schulden.

Categorie 2: Waarderings technieken op basis van waarneembare inputs, hetzij direct (dat wil zeggen als prijzen), hetzij indirect (afgeleid van prijzen). Deze categorie heeft betrekking op activa en verplichtingen die worden gewaardeerd op basis van genoteerde prijzen op actieve markten voor vergelijkbare activa en verplichtingen, genoteerde prijzen voor identieke of vergelijkbare activa en verplichtingen op minder actieve markten of waarderings technieken waar alle belangrijke inputs direct of indirect waarneembaar zijn vanuit de marktgegevens.

Categorie 3: Waarderings technieken gebaseerd op belangrijke niet-waarneembare inputs. Deze categorie omvat alle activa en verplichtingen waarvoor de waarderings techniek inputs omvat die niet zijn gebaseerd op waarneembare gegevens en waarbij de niet-waarneembare inputs een belangrijk effect hebben op de waardering van de activa en verplichtingen, zoals beleggingen in vastgoed, durfkapitaal en private equity, consumptieve kredieten en hypothecaire.

Liquide middelen worden geïnclassificeerd als categorie 1 wanneer hierop geen restricties van toepassing zijn. Commercial papers, onderdeel van deposito's bij kredietinstellingen, worden geïnclassificeerd als categorie 1 vanwege het feit dat deze worden verhandeld

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

op geldmarkten. Overige deposito's bij kredietinstellingen worden over het algemeen geclassificeerd als categorie 2 doordat deze niet worden verhandeld en hierop restricties van toepassing zijn.

ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP TERUGKERENDE EN INCIDENTELE BASIS PER 31 DECEMBER 2017

(€ MILJOEN)

	CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL 31 DECEMBER 2017
Activa				
Terugkerende reële waardebeoordeling				
Vastgoedbeleggingen			1.061	1.061
<i>Beleggingen</i>				
Aandelen en soortgelijke beleggingen	4.432	1.743	635	6.810
Vastrentende beleggingen	18.742	2.715	6.666	28.123
Derivaten	8	3.248		3.256
Overige financiële beleggingen	443	8.329		8.772
Liquide middelen	684			684
Totaal activa gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	24.309	16.035	8.362	48.706
Activa gewaardeerd tegen reële waarde op een incidentele basis				
Verplichtingen				
<i>Financiële verplichtingen</i>				
Leningen en opgenomen gelden		4		4
Derivaten	1	154		155
Totaal verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	1	158		159

ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP TERUGKERENDE EN INCIDENTELE BASIS PER 31 DECEMBER 2016

(€ MILJOEN)

	CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL 31 DECEMBER 2016
Activa				
Terugkerende reële waardebeoordeling				
Vastgoedbeleggingen			1.049	1.049
<i>Beleggingen</i>				
Aandelen en soortgelijke beleggingen ¹	4.244	1.963	788	6.995
Vastrentende beleggingen	19.589	3.517	5.512	28.618
Derivaten	1	3.857		3.858
Overige financiële beleggingen	356	8.561		8.917
Liquide middelen	612			612
Totaal activa gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	24.802	17.898	7.349	50.049
Activa gewaardeerd tegen reële waarde op incidentele basis				
Verplichtingen				
<i>Financiële verplichtingen</i>				
Leningen en opgenomen gelden		8		8
Schulden aan kredietinstellingen	21			21
Derivaten		728		728
Totaal verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	21	736		757

¹ In 2017 heeft voor aandelen en soortgelijke beleggingen en derivaten een herbeoordeling van de classificatie plaatsgevonden van categorie 2 naar categorie 3 (€273 miljoen). Om beter inzicht te geven in de ontwikkelingen in deze posten zijn de vergelijkende cijfers overeenkomstig aangepast.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Belangrijkste wijzigingen in de reële waarde hiërarchie in 2017

Ieder rapportagemoment beoordeelt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de classificatie van activa en verplichtingen die zijn gewaardeerd tegen de reële waarde. Voor de bepaling van de classificatie in de reële waarde hiërarchie is een belangrijke mate van inschatting vereist, bijvoorbeeld het belang van (niet-)waarneembare inputs die worden gebruikt voor het bepalen van de reële waarde of met betrekking tot de marktactiviteit. Bij inactieve markten is een beoordeling vereist van de waarderingstechnieken die worden gebruikt om de reële waarde te bepalen, evenals van de interpretatie van de categorie van de (markt)gegevens die wordt gebruikt. De uitkomst van het classificatieproces kan daardoor verschillen per boekjaar. Het beleid van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is om de categorie binnen de reële waarde hiërarchie ieder boekjaar te bepalen en overboekingen naar en van de categorieën binnen de reële waarde hiërarchie aan het begin van het boekjaar in de balans te verantwoorden. In 2017 zijn geen wijzigingen aangebracht in de categorisering, met uitzondering van de hiervoor in de voetnoot genoemde herbeoordelingen waarvoor de vergelijkende cijfers 2016 zijn aangepast.

VERLOOPOVERZICHT VAN CATEGORIE 3 FINANCIËLE INSTRUMENTEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP EEN TERUGKERENDE BASIS

	VASTGOED-BELEGGINGEN	AANDELEN EN SOORTGELIJKE BELEGGINGEN ¹	VASTRENTENDE BELEGGINGEN	ACTIVA TOTAAL 2017
Balans per 1 januari	1.049	788	5.512	7.349
Investeringen en verstrekte leningen	4	26	1.457	1.487
Desinvesteringen en verkopen	-58	-209	-343	-610
Mutaties in de reële waarde opgenomen in de Winst- en verliesrekening	66	-1	-16	49
Mutaties in de reële waarde opgenomen in Overig totaalresultaat		31	54	85
Mutaties als gevolg van herrubricering binnen de reële waarde hiërarchie			2	2
Balans per 31 december	1.061	635	6.666	8.362

VERLOOPOVERZICHT VAN CATEGORIE 3 FINANCIËLE INSTRUMENTEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP EEN TERUGKERENDE BASIS

	VASTGOED-BELEGGINGEN	AANDELEN EN SOORTGELIJKE BELEGGINGEN ¹	VASTRENTENDE BELEGGINGEN	ACTIVA TOTAAL 2016
Balans per 1 januari	1.019	762	3.748	5.529
Investeringen en verstrekte leningen	8	48	1.939	1.995
Desinvesteringen en verkopen	-19	-46	-219	-284
Mutaties in de reële waarde opgenomen in de Winst- en verliesrekening	27	-9	-17	1
Mutaties in de reële waarde opgenomen in Overig totaalresultaat		33	146	179
Mutaties als gevolg van herrubricering	14		-85	-71
Balans per 31 december	1.049	788	5.512	7.349

¹ In 2017 heeft voor Aandelen en soortgelijke beleggingen en Derivaten een herbeoordeling van de classificatie plaatsgevonden van categorie 2 naar categorie 3 (€273 miljoen). Om beter inzicht te geven in de ontwikkelingen in deze posten zijn de vergelijkende cijfers overeenkomstig aangepast.

BELANGRIJKE NIET-WAARNEEMBARE INPUTS VOOR ALS CATEGORIE 3 GECLASSIFICEERDE ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE

BESCHRIJVING	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2017 IN MILJOENEN	GEBRUIKTE WAARDERINGS-TECHNIEK	NIET WAARNEEMBARE INPUTS	RANGE (GEWOGEN GEMIDDELDE)	RELATIE VAN NIET-WAARNEEMBARE INPUTS MET REËLE WAARDE
Vastgoedbeleggingen <i>Beleggingen</i>	1.061	Huurwaardekapitalisatiemet hode	Bruto aanvangsrendement	3.4 - 21.7 (7.5) (%)	Toename leidt tot waardedaling
Aandelen en soortgelijke beleggingen	635	Netto Vermogenswaarde ¹	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vastrentende beleggingen voor eigen rekening	6.666	Contant gemaakte kasstromen	Totale spread	135 - 345 (bp)	Een toename heeft geen direct effect op de Winst- en verliesrekening of het Totaal eigen vermogen, maar wordt overgeboekt naar het Fonds voor toekomstige winstdeling middels een rechtstreekse vermogensboeking ('shadow accounting').

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

BESCHRIJVING	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2016 IN MILJOENEN	GEBRUIKTE WAARDERINGS-TECHNIEK	NIET WAAR-NEEMBARE INPUTS	RANGE (GEWOGEN GEMIDDELDE)	RELATIE VAN NIET-WAARNEEMBARE INPUTS MET REËLE WAARDE
Vastgoedbeleggingen	1.049	Huurwaardekapitalisatiemethode	Bruto aanvangsrendement	3.6 - 25.9 (7,9) (%)	Toename leidt tot waardedaling
Beleggingen					
Aandelen en soortgelijke beleggingen	788	Netto Vermogenswaarde ¹	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vastrentende beleggingen voor eigen rekening	5.512	Contant gemaakte kasstromen	Totale spread	143 - 403 (bp)	Een toename heeft geen direct effect op de Winst- en verliesrekening of het Totaal eigen vermogen, maar wordt overgeboekt naar het Fonds voor toekomstige winstdeling middels een rechtstreekse vermogensboekings ('shadow accounting').

¹ Waar bij de hantering van modellen gebruik wordt gemaakt van de netto vermogenswaarde wordt deze netto vermogenswaarde bepaald op basis van een reële waarde waardering van de onderliggende activa en passiva.

Aandelen en soortgelijke beleggingen bestaan voornamelijk uit beleggingen in private equity, ter waarde van €237 miljoen (31 december 2016: €251 miljoen), vastgoedfondsen ter hoogte van €194 miljoen (31 december 2016: €2 miljoen) en Infrastructuur fondsen ter hoogte van €153 miljoen (31 december 2016: €254 miljoen). De private equity beleggingen hebben een hoge diversificatie wat betreft sector, geografische regio en type belegging. Omdat voor het grootste deel van deze investeringen de reële waarde van deze beleggingen wordt bepaald met behulp van de intrinsieke waarde zoals gerapporteerd door de fondsbeheerder of de beherend vennoot, is er geen belangrijke niet-waarneembare input of combinatie van inputs die kan worden gebruikt om een gevoeligheidsanalyse uit te voeren voor deze portefeuille.

GEBRUIKTE WAARDERINGSTECHNIKEN EN WAARDERINGSPROCESSEN BINNEN ACHMEA PENSIOEN- EN LEVENSVERZEKERINGEN N.V. VOOR CATEGORIE 2 EN 3 WAARDERINGEN.

Afhankelijk van de specifieke activa en verplichtingen heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. waarderingsrichtlijnen en -procedures opgesteld voor het bepalen van de reële waarde. Voor elk type activa of verplichting wordt hieronder een samenvatting gegeven van het waarderingsproces, een beschrijving van de gebruikte techniek en de relevante inputs.

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen vallen commercieel vastgoed en woningen. De reële waarde wordt gebaseerd op prijzen in een actieve markt, indien nodig aangepast voor verschillen in aard, locatie of conditie van het specifieke actief. Al het vastgoed wordt elk kwartaal getaxeerd. De waarderingsprocedures worden uitgevoerd door externe onafhankelijke erkende taxateurs met relevante professionele kwalificaties. Alle waarderingsprocedures worden uitgevoerd volgens in de branche gebruikelijke waarderingsrichtlijnen.

De categorie 3 vastgoedbeleggingen binnen Beleggingen bevinden zich in Nederland. De reële waarde van deze vastgoedbeleggingen wordt in de regel bepaald op basis van DCF projecties gebaseerd op schattingen van toekomstige kasstromen, gebruik makend van een disconteringsvoet die de huidige marktonzekerheden weergeeft van de waarde en tijdstip van de kasstromen. Transacties van verkocht vastgoed in Nederland kunnen niet (eenvoudig) worden vergeleken door het gebrek aan openbaar beschikbare informatie. Hierdoor heeft de waardering van een vastgoedbelegging een hogere mate van onzekerheid in vergelijking tot een stabielere en actievare marktsituatie waar vergelijkbare, actuele, transacties worden gebruikt om het waarderingsproces te valideren. De aannames bij de toepassing van de DCF-methode worden ondersteund door lease- en andere relevante overeenkomsten en door externe bewijzen zoals recente en verwachte algemene economische trends en huidige huurprijzen in de markt voor vergelijkbare panden in dezelfde regio en conditie. Reguliere kosten en verplichtingen met betrekking tot vastgoedbeleggingen zoals leegstand, huurvrije periodes, onderhoud en reparatie, evenals eventuele verplichtingen die de realiseerbaarheid van de inkomsten en opbrengsten bij verkoop van het vastgoed beperken, zijn meegewogen in de DCF-methode. Huurverhogingsstarieven zijn gebaseerd op algemene economische trends, waarbij rekening is gehouden met de specifieke kenmerken van het vastgoed dat wordt gewaardeerd. Bij de DCF-methode worden prognoses voor de kasstromen voor ten minste 10 jaar gemaakt. De gebruikte disconteringsvoet is afhankelijk van zowel het type vastgoed dat wordt gewaardeerd (dat wil zeggen commercieel vastgoed en woningen) als van de specifieke kenmerken van het vastgoed dat wordt gewaardeerd. Vanwege de karakteristieken van de inputs voor de waarderingsmethode worden alle vastgoedbeleggingen in Nederland geclassificeerd als categorie 3.

Beleggingen - Aandelen en soortgelijke beleggingen

Voor zover beschikbaar maakt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik van genoteerde marktprijzen op actieve markten om de reële waarde te bepalen van aandelen en soortgelijke beleggingen. De reële waarde van beleggingen die worden gehouden in niet-genoteerde beleggingsfondsen wordt bepaald door het management waarbij informatie die door de fondsbeheerders wordt verstrekt, wordt meegewogen. Indien er geen marktprijzen beschikbaar zijn, worden interne modellen gebruikt om de reële waarde te bepalen.

De als categorie 2 geclassificeerde Aandelen en soortgelijke beleggingen zijn hoofdzakelijk Beleggingen voor rekening en risico van polishouders, die voornamelijk bestaan uit beleggingen in unit-linked fondsen. Beleggingen voor rekening en risico van polishouders zijn beleggingen die betrekking hebben op verzekeringscontracten waarbij de polishouder beleggingsrisico's draagt. Deze beleggingen worden geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'. De reële waarde van de beleggingen in unit-linked fondsen is Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s aandeel in de Netto vermogenswaarde van deze fondsen. Deze unit-linked fondsen beleggen

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

voornamelijk in genoteerde effecten en daarmee is de netto vermogenswaarde van het fonds afgeleid van waarneembare input (onder andere genoteerde prijzen voor deze effecten in actieve markten).

De resterende als categorie 2 geclassificeerde Aandelen en soortgelijke beleggingen bestaan uit commodityfondsen (grondstoffenfondsen) en vastgoedfondsen. De reële waarde van commodityfondsen, geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' vertegenwoordigt een geschat te ontvangen bedrag van of te betalen bedrag aan een derde partij bij de afwikkeling van deze instrumenten. Deze instrumenten worden gewaardeerd door de broker gebruikmakend van marktprijzen indien beschikbaar. De reële waarde van vastgoedfondsen, geclassificeerd als 'Beschikbaar voor verkoop', vertegenwoordigt de netto vermogenswaarde van fondsen die worden beheerd door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt de reële waarden en voert analytische procedures en trendanalyses uit om ervoor te zorgen dat de reële waarden juist zijn.

De als categorie 3 geclassificeerde Aandelen en soortgelijke beleggingen bestaan uit private equity en alternatieve beleggingen die hoofdzakelijk zijn geclassificeerd als beleggingen 'Beschikbaar voor verkoop'. De private equity-beleggingsportefeuille bestaat hoofdzakelijk uit beleggingen met een hoge diversificatie wat betreft sector, geografische regio en type belegging. De alternatieve beleggingsportefeuille, geclassificeerd als 'Beschikbaar voor verkoop', bestaat hoofdzakelijk uit beleggingen met betrekking tot infrastructuur. De reële waarde van deze portefeuilles wordt bepaald op basis van de netto vermogenswaarde, zoals gerapporteerd door de fondsbeheerder of general partner. Dit wordt beschouwd als de beste benadering voor reële waarde van de belegging. Als er een correctie moet worden aangebracht in de gerapporteerde netto vermogenswaarde, komt dit tot uitdrukking in de reële waarde. Een deel van de private equity-beleggingsportefeuille heeft betrekking op het durfkapitaal van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en wordt geclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening'. De waarderingsmodellen zijn gebaseerd op modellen die worden aanbevolen in de International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines (IPEV-waarderingsrichtlijnen). Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt de waarderingsmodellen en voert analytische procedures en trendanalyses uit om ervoor te zorgen dat de reële waarden plausibel zijn.

Beleggingen - Vastrentende beleggingen

In de regel wordt de reële waarde van deze vastrentende beleggingen door middel van een netto contantwaardemethode bepaald op basis van geschatte toekomstige kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met actuele rentevoeten die van toepassing zijn op financiële instrumenten die vergelijkbaar zijn qua rendement-, kredietkwaliteit- en looptijdkenmerken.

De als categorie 2 geclassificeerde Obligaties en overige vastrentende beleggingen hebben hoofdzakelijk betrekking op het obligatiedeel van een converteerbare obligatie. Het gerelateerde derivatendeel van het instrument wordt gepresenteerd als onderdeel van derivaten. In het algemeen is de converteerbare obligatie genoteerd en de waarde van het instrument is daardoor op de markt waarneembaar. Voor het aparte obligatiedeel is dit echter niet het geval. De reële waarde wordt geschat aan de hand van de waardering van een vergelijkbare obligatie met dezelfde kenmerken, of wanneer die niet beschikbaar is, op basis van geschatte toekomstige kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met actuele rentevoeten die van toepassing zijn op financiële instrumenten die vergelijkbaar zijn qua rendement-, kredietkwaliteit- en looptijdkenmerken.

De als categorie 2 geclassificeerde Leningen en hypotheekleningen bestaan hoofdzakelijk uit investeringskredieten. De reële waarde van deze investeringskredieten wordt door middel van een netto contantwaardemethode bepaald op basis van een intern berekend rendement waarbij rekening wordt gehouden met actuele rentevoeten die van toepassing zijn op financiële instrumenten die vergelijkbaar zijn qua rendement-, kredietkwaliteit- en looptijdkenmerken.

De als categorie 3 geclassificeerde Leningen en hypotheekleningen bestaan hoofdzakelijk uit hypothecaire leningen. De reële waarde van deze hypotheekleningen wordt bepaald aan de hand van waarderingsmodellen die zijn gebaseerd op de contant gemaakte waarde van geschatte toekomstige kasstromen, gebruik makend van actuele rentevoeten. De rentevoet is gebaseerd op de tarieven in de consumentenmarkt aangepast met een totale spread voor het prijsrisico tijdens de offerte periode. Een deel van de aannames die zijn gebruikt bij het bepalen van de reële waarde zijn niet-waarneembaar. De uit het tariefmodel afgeleide reële waarde wordt opnieuw afgezet tegen marktinformatie die is afgeleid van recente markttransacties voor vergelijkbare hypotheekleningen (voor zover beschikbaar) en/of interne prijzen gebruikt bij de uitgifte van hypothecaire leningen.

De als categorie 2 geclassificeerde Deposito's bij kredietinstellingen bestaan uit kortetermijndeposito's bij banken met een vaste looptijd. Deze deposito's zijn niet verhandelbaar en er zijn restricties vanwege de vaste looptijd. De reële waarde van deze deposito's is in het algemeen gelijk aan de nominale waarde waarbij rekening is gehouden met de tijdswaarde van geld, voor zover materieel.

De als categorie 2 geclassificeerde Liquide middelen en overige financiële beleggingen bestaan voornamelijk uit spaarrekeningen, onderdeel van Beleggingen voor rekening en risico van polishouders. De reële waarde wordt door middel van een netto contantwaardemethode bepaald op basis van geschatte toekomstige kasstromen gedurende de rentevaste periode, waarbij rekening wordt gehouden met actuele rentevoeten die van toepassing zijn op financiële instrumenten met vergelijkbare rendement-, kredietkwaliteit- en looptijdkenmerken.

Beleggingen - Derivaten (activa en verplichtingen)

De als categorie 2 geclassificeerde derivaten bestaan uit rentederivaten (inclusief swaptions), valutaderivaten en aandelenderivaten. Wanneer er geen genoteerde marktprijzen beschikbaar zijn, wordt gebruikgemaakt van andere waarderingstechnieken zoals een optiewaarderingsmodel of stochastische modellering. De waardering wordt uitgevoerd door een dataleverancier. In de waarderingstechnieken worden alle factoren meegenomen die een marktpartij zou afwegen en worden, voor zover beschikbaar, gebaseerd op waarneembare marktgegevens. De reële waarde van rentederivaten (inclusief swaptions), aandelenderivaten en valutaderivaten vertegenwoordigt een te ontvangen of een aan een derde partij te betalen geschat bedrag op moment van afwikkeling van deze instrumenten. Deze derivaten worden gewaardeerd aan de hand van direct waarneembare prijzen van op de beurs verhandelde derivaten of externe pricing bureaus of, wanneer die niet beschikbaar zijn, met behulp van waarderingsmodellen gebaseerd op de netto contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen. De waarderingsmodellen die worden gebruikt zijn waarderingsmodellen die standaard zijn in de branche (zoals het Black-Scholes-model) en maken gebruik van actuele marktgegevens. De marktgegevens voor rentederivaten bestaan voornamelijk uit de swap curve van de gerelateerde renteperiode en valuta, waar nodig aangepast voor contractuele vergoedingen en marge (indien onderdeel van de contractuele kasstromen van het derivaat). In de regel beperkt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. het tegenpartijrisico bij derivatencontracten door waar mogelijk zekerheden in contracten op te nemen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Financiële verplichtingen - Leningen en opgenomen gelden

De als categorie 2 geclassificeerde Leningen en opgenomen gelden betreffen leningen in verband met waardeoverdrachten. De reële waarde van deze leningen wordt bepaald door middel van waarderingsmodellen waarbij de contractuele toekomstige kasstromen contant worden gemaakt door middel van actuele rentevoeten op basis van de swapcurve inclusief een credit spread.

Mutaties in de reële waarde met betrekking tot Vastgoedbeleggingen en Aandelen en soortgelijke beleggingen opgenomen in de Winst- en verliesrekening worden gepresenteerd als onderdeel van Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen; mutaties in de reële waarde met betrekking tot Vastrentende beleggingen opgenomen in de Winst- en verliesrekening worden gepresenteerd als onderdeel van Beleggingsopbrengsten.

Mutaties in de reële waarde opgenomen in Overig totaalresultaat met betrekking tot Aandelen en soortgelijke beleggingen en Leningen en hypotheekleningen worden gepresenteerd als onderdeel van de Mutaties in de herwaarderingsreserve. Mutaties als gevolg van herrubricering zijn reclassificaties tussen Vastgoedbeleggingen en Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik in verband met wijzigingen in het gebruik

OVERZICHT VAN ALLE ACTIVA EN VERPLICHTINGEN DIE NIET ZIJN GEWAARDEERD TEGEN DE REËLE WAARDE, MAAR WAARVAN DE REËLE WAARDE WORDT TOEGELICHT

(€ MILJOEN)

	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2017	GENOTEERDE PRIJZEN OP ACTIEVE MARKTEN VOOR VERGELIJKBARE INSTRUMENTEN	BELANGRIJKE OVERIGE WAARNEEMBARE INPUTS	BELANGRIJKE NIET- WAARNEEMBARE INPUTS	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2017
		CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL
Activa					
Beleggingen					
Overige financiële beleggingen	2.068		2.364		2.364
Vorderingen en overlopende activa	273		273		273
Verplichtingen					
Financiële verplichtingen - Overige schulden	2.201		2.201		2.201

(€ MILJOEN)

	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	GENOTEERDE PRIJZEN OP ACTIEVE MARKTEN VOOR VERGELIJKBARE INSTRUMENTEN	BELANGRIJKE OVERIGE WAARNEEMBARE INPUTS	BELANGRIJKE NIET- WAARNEEMBARE INPUTS	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2016
		CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL
Activa					
Beleggingen					
Overige financiële beleggingen	2.228		2.519		2.519
Vorderingen en overlopende activa	302		302		302
Verplichtingen					
Financiële Verplichtingen - Overige schulden	1.946		1.946		1.946

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

GEbruikte WaarderingsTechnieken en WaarderingsProcessen Binnen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. voor Waarderings voor Categorie 2 en 3

Afhankelijk van de specifieke activa en verplichtingen heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. waarderingsrichtlijnen en -procedures opgesteld voor het bepalen van de reële waarde. Voor elk type activa of schuld wordt een samenvatting gegeven van het waarderingsproces, een beschrijving van de gebruikte techniek en de relevante inputs.

Beleggingen - Vastrentende beleggingen

De als categorie 2 geclassificeerde Beleggingen bestaan hoofdzakelijk uit spaarrekeningen gerelateerd aan de lopende verzekeringspolissen gekoppeld aan hypotheek. De reële waarde wordt door middel van een netto contante waarde methode bepaald op basis van geschatte toekomstige kasstromen tijdens de rentevaste periode van gekoppelde hypotheek, waarbij rekening wordt gehouden met actuele rentevoeten die van toepassing zijn op financiële instrumenten met vergelijkbare rendement-, kredietkwaliteit- en looptijdkenmerken.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden in het algemeen geclassificeerd als categorie 2 vanwege het feit dat de aanpassing op de reële waarde voor tegenpartijrisico te verwaarlozen is in vergelijking met de reële waarde van de nominale kasstromen van deze vorderingen. Indien aanpassing voor tegenpartijrisico niet te verwaarlozen is, worden deze activa geclassificeerd als categorie 3.

Financiële verplichtingen

Overige schulden, met uitzondering van schuld aan kredietinstellingen, worden geclassificeerd als categorie 2 vanwege het feit dat er geen actieve markt is voor deze financiële instrumenten. Schuld in contanten wordt geclassificeerd als categorie 1. De als categorie 2 geclassificeerde Overige schulden bestaan hoofdzakelijk uit rekeningen die op korte termijn verschuldigd zijn in verband met de reguliere bedrijfsactiviteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Deze overige schulden worden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs. De reële waarde van deze schulden wordt bepaald op basis van de contant gemaakte waarde van de verwachte kasstromen. Voor Overige schulden die naar verwachting binnen twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld is de boekwaarde een redelijke schatting van de reële waarde.

8. NETTO VERDIENDE PREMIES

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Bruto premies leven	1.569	1.794
Herverzekeringspremies	-32	-43
Totaal netto verdiende premies	1.537	1.751

UITSPLITSING BRUTO PREMIES NAAR BRANCHES

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Koopsommen eigen rekening	400	466
Periodieke premies eigen rekening	509	599
Koopsommen verzekeringen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen	59	84
Periodieke premies verzekeringen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen	601	645
Totaal bruto premies	1.569	1.794

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VAN NETTO VERDIENDE PREMIES

Bruto premies voor Levensverzekeringscontracten worden opgenomen in de Winst- en verliesrekening zodra deze verschuldigd zijn. Wanneer de premies worden verwerkt, wordt een verplichting voor toekomstige uitkeringen uit hoofde van verzekeringscontracten opgenomen, zodat de uitkeringen en kosten in lijn zijn met de opbrengsten en ontvangsten die gedurende de looptijd van de contracten worden verantwoord.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

9. BELEGGINGSOPBRENGSTEN

(€ MILJOEN)								
	BELEGGINGEN MET WAARDE- VERANDERINGEN IN DE WINST- EN VERLIES REKENING		BELEGGINGEN AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP		BELEGGINGEN LENINGEN EN VORDERINGEN		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Directe beleggingsopbrengsten								
Beleggingen voor eigen rekening ¹	312	263	440	471	93	104	845	838
Beleggingen voor rekening en risico polishouders	286	301					286	301
Beleggingskosten	-1	10	-29	-37			-30	-27
Directe bedrijfskosten vastgoedbeleggingen	-20	-22					-20	-22
Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen op financiële activa en derivaten								
Beleggingen voor eigen rekening ¹	-457	1.183	186	505			-271	1.688
Beleggingen voor rekening en risico polishouders	943	529					943	529
Bijzondere waardeverminderingen			-10	-13			-10	-13
Valutakoersverschillen	-236	56	-13	-101			-249	-45
Totaal beleggingsopbrengsten	827	2.320	574	825	93	104	1.494	3.249

¹ In de Beleggingen met waardeveranderingen door de Winst- en verliesrekening zijn tevens de beleggingsopbrengsten uit vastgoedbeleggingen opgenomen.

Een totaal van €0,8 miljoen (2016: €0,3 miljoen) van de Directe bedrijfskosten vastgoedbeleggingen heeft betrekking op vastgoed dat geen huuropbrengsten heeft gegenereerd in 2017.

DIRECTE OPBRENGSTEN NAAR SOORT

(€ MILJOEN)							
	BELEGGINGEN EIGEN REKENING		BELEGGINGEN REKENING EN RISICO POLISHOUDERS		TOTAAL		
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	
Dividenden	37	40	20	25	57	65	
Huuropbrengsten	70	72			70	72	
Rente	738	726	266	276	1.004	1.002	
Totaal	845	838	286	301	1.131	1.139	

Onder directe renteopbrengsten uit hoofde van beleggingen geïnclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' is mede begrepen opbrengsten uit hoofde van derivaten van €202 miljoen (2016: €138 miljoen).

Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen die voortvloeien uit financiële activa die bij eerste opname zijn aangemerkt als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' bedroegen voor de beleggingen eigen rekening €44 miljoen (2016: €204 miljoen), beleggingen en voor rekening en risico polishouders €915 miljoen (2016: €549 miljoen).

Een totaal van €-94 miljoen (2016: €756 miljoen) van de ongerealiseerde resultaten uit wijzigingen in de reële waarde heeft betrekking op beleggingen die zijn gewaardeerd gebruikmakend van een waarderingstechniek. Deze hebben hoofdzakelijk betrekking op vastgoedbeleggingen, niet-genoteerde derivaten en aandelen.

De afname van gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen gewaardeerd 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' voor eigen rekening is hoofdzakelijk toe te schrijven aan een hoger rentetarief. De toename van gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen gewaardeerd 'Tegen

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' voor rekening en risico polishouders is hoofdzakelijk toe te schrijven aan gestegen aandelenkoersen.

Bijzondere waardeverminderingen op beleggingen geclassificeerd als 'Aangehouden voor verkoop' bedroegen in 2017 €10 miljoen (2016: €13 miljoen). In 2017 zijn geen bijzondere waardeverminderingen op beleggingen geclassificeerd als 'Leningen en vorderingen' opgetreden (2016: nihil).

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VAN BELEGGINGSOPBRENGSTEN

De waarderingsgrondslagen voor beleggingsopbrengsten hangen nauw samen met de grondslagen voor beleggingen. Zie hiervoor Toelichting 5.

10. NETTO LASTEN UIT VERZEKERINGSCONTRACTEN

	(€ MILJOEN)			
	2017 BRUTO	2017 HERVERZEKERIN G	2016 BRUTO	2016 HERVERZEKERIN G
Leven				
Uitkeringen eigen rekening	1.861	74	2.454	101
Uitkeringen voor verzekeringen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen	1.661		1.343	
Mutaties in verzekeringsverplichtingen voor eigen rekening	-586	-64	-604	-84
Mutaties in verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen	162		-33	
	3.098	10	3.160	17
Winstdeling en kortingen voor polishouders ¹				
Afschrijving rentestandkortingen	9		9	
Uitkeringen aan polishouders	21		86	
Mutaties in de voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van (on)gerealiseerde herwaardering van bepaalde beleggingen in vastrentende waarden via de balans	83		458	
Mutaties in de voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van (on)gerealiseerde herwaardering van bepaalde beleggingen in vastrentende waarden en derivaten via de Winst- en verliesrekening	-613		1.083	
Mutaties in de voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van toegekende winstdelingsrechten en overige mutaties	-80		-284	
	-580		1.352	
Totaal netto lasten uit verzekeringscontracten	2.518	10	4.512	17

¹ Winstdeling en kortingen voor polishouders zijn verder uitgesplitst om de aard van de mutaties in de voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders toe te lichten. Voor vergelijkingsdoeleinden zijn ook de vergelijkende cijfers aangepast.

De waardeontwikkeling van rentederivaten die worden gebruikt ter afdekking van het renterisico van de verzekeringsverplichtingen wordt opgenomen als onderdeel van de Winstdeling en kortingen voor polishouders. Het gaat hierbij om de verplichtingen waarvan de kasstromen zijn gebaseerd en contant gemaakt op basis van vaste aannames.

Als gevolg van de waardedaling van de rentederivaten ten gevolge van de renteontwikkeling in 2017 ontstaat een bate in de Winst- en verliesrekening. In 2016 was er nog sprake van een dalende rentetrend.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

OVERIGE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

11. GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES

(€ MILJOEN)

NAAM VAN DE MAATSCHAPPIJ	LAND	BESCHRIJVING VAN BEDRIJFSACTIVITEITEN	DATUM VAN OVERNAME	% EIGENDOM 2017	NETTO VERMOGENS- WAARDE 2017	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2017	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016
Sprint Invest B.V.	Nederland	Investerings- entiteit	1996	50,00%			56

Sprint Invest B.V. is een joint venture; de overige 50% wordt gehouden door Stichting Rabobank Pensioenfonds. De activa gehouden binnen de deelneming Sprint Invest B.V. bestond hoofdzakelijk uit een belang in Q-park. Dit belang is in 2017 verkocht, waarbij de verkoopopbrengst is uitgekeerd aan de aandeelhouders van Sprint Invest B.V. in de vorm van dividend. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft hiervoor €63 miljoen dividend ontvangen. Hierdoor is de nettovermogenswaarde gedaald van €56 miljoen naar €nihil. De boekwaarde van Sprint Invest B.V. wordt, voor zover beschikbaar, vastgesteld op basis van de (EU-IFRS-) jaarrekening voor hetzelfde boekjaar van die entiteit. Indien die niet beschikbaar is, baseert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de boekwaarde op voorlopige, niet-gecontroleerde cijfers, afkomstig van de geassocieerde deelneming of joint venture.

12. LATENTE BELASTINGVORDERINGEN EN -VERPLICHTINGEN

De mutaties in latente belastingvorderingen en -verplichtingen gedurende het boekjaar kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(€ MILJOEN)

	BALANS PER 1 JANUARI 2017	OPGENOMEN IN RESULTAAT	OPGENOMEN IN EIGEN VERMOGEN	BALANS PER 31 DECEMBER 2017
Immateriële activa	1			1
Beleggingen	-1.279	195	-6	-1.090
Vorderingen en overlopende activa	-1	-1		-2
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	2.134	-256		1.878
	855	-62	-6	787
Omvat:				
Latente belastingvorderingen				1.881
Latente belastingverplichtingen				1.094

(€ MILJOEN)

	BALANS PER 1 JANUARI 2016	OPGENOMEN IN RESULTAAT	OPGENOMEN IN EIGEN VERMOGEN	BALANS PER 31 DECEMBER 2016
Immateriële activa	1			1
Beleggingen	-925	-277	-11	-1.279
Vorderingen en overlopende activa	3	-1		-1
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	1.700	377		2.134
	779	99	-11	855
Omvat:				
Latente belastingvorderingen				2.139
Latente belastingverplichtingen				1.284

Het gebruikte belastingtarief voor het berekenen van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen bedraagt voor zowel 2017 als 2016 25%.

De overige mutaties in 2016 hebben hoofdzakelijk betrekking op de overboeking tussen latente- en acute belasting als gevolg van een wijziging in de fiscale waardering van verzekeringsverplichtingen en beleggingen.

Een bedrag van €1.877 miljoen (2016: €2.134 miljoen) binnen Latente belastingvorderingen en -verplichtingen wordt naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum afgewikkeld

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

De Latente belastingvorderingen en – verplichtingen betreffen vorderingen op respectievelijk schulden aan Achmea B.V., aangezien Achmea B.V. aan het hoofd van de fiscale eenheid staat.

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN BIJ DE BEPALING VAN DE BELASTINGLATENTIES

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor het fiscale voordeel met betrekking tot aftrekbare tijdelijke verschillen, voorwaartse compensatie van nog niet gebruikte fiscale verliezen en voorwaartse compensatie van fiscaal nog niet gebruikte aftrekposten wanneer het, naar het oordeel van het management, waarschijnlijk is dat Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. deze fiscale voordelen zal verkrijgen. Een inschattingswijziging kan een groot effect hebben op de waarde van een belastinglatentie. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft bij de bepaling van de belastingpositie haar inschatting van de hieraan verbonden uitstroom van middelen opgenomen. Bovendien neemt het management fiscale planningsstrategieën in overweging die de kans dat de belastingvorderingen worden gerealiseerd, vergroten.

WAARDERINGSGRONDSLAG LATENTE BELASTINGVORDERINGEN EN VERPLICHTINGEN

Latente belastingen worden berekend op basis van de ‘verplichtingen’ methode voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde voor financiële verslaggevingsdoeleinden van activa en verplichtingen en de fiscale boekwaarde van deze activa en verplichtingen. De hoogte van de latente belastingvordering wordt berekend op basis van de verwachte manier van realiseren of afwikkelen van de boekwaarde van activa en verplichtingen. Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee ongebruikte fiscale verliezen en aftrekposten kunnen worden verrekend. Latente belastingvorderingen worden verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het betreffende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

13. VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	(€MILJOEN)	
	2017	2016
Overlopende acquisitiekosten	10	16
Vorderingen uit directe verzekeringen	9	72
Vorderingen uit herverzekeringen	1	2
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	47	78
Belastingen en premies sociale verzekeringen	137	113
Vorderingen op groepsmaatschappijen	24	4
Te ontvangen inkomsten en overige vooruitbetalingen	20	5
Overig	25	12
Balans per 31 december	273	302

Een bedrag van €1 miljoen (31 december 2016: €1 miljoen) van de Vorderingen en overlopende activa zal naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum worden gerealiseerd. Voor vorderingen die naar verwachting binnen twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, is de boekwaarde een redelijke schatting van de reële waarde. De reële waarde van vorderingen die naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, bedraagt €1 miljoen per 31 december 2017 (31 december 2016: €1 miljoen). Bijzondere waardeverminderingen die in 2017 zijn opgenomen met betrekking tot Vorderingen en overlopende activa bedroegen €1 miljoen (31 december 2016: €nihil) en zijn opgenomen onder Overige lasten.

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA – OVERLOPENDE ACQUISITIEKOSTEN

Deze staan toegelicht bij de toelichting van belangrijkste aannames en schattingen van Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd op basis van de geamortiseerde kostprijs, die meestal gelijk is aan de nominale waarde, gecorrigeerd voor cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Overlopende acquisitiekosten die direct of indirect betrekking hebben op de verkoop van verzekeringscontracten die niet gewaardeerd zijn tegen reële waarde, worden geactiveerd voor zover deze gedekt worden uit toekomstige opbrengsten. Overlopende acquisitiekosten moeten worden getoetst op inbaarheid op het moment van het uitgeven van de polis en worden, aan het einde van elke verslagperiode, in aanmerking genomen bij de toereikendstoets op de verzekeringsverplichtingen. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. houdt bij het vaststellen van de inbaarheid geen rekening met verwachte beleggingsopbrengsten. Elke oninbaarheid van overlopende acquisitiekosten die blijkt uit de toereikendstoets wordt verwerkt als een bijzondere waardevermindering en verantwoord onder Bedrijfskosten. Overlopende acquisitiekosten worden afgeschreven over de looptijd van de gerelateerde contracten.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

---

14. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Hieronder worden banktegoeden opgenomen. Het liquiditeitenbeheer vindt plaats op groepsniveau van Achmea B.V. Rekening-courantposities in de cashpool van Achmea B.V. die direct opeisbaar zijn vormen een integraal onderdeel van dit liquiditeitenbeheer, en maken derhalve onderdeel uit van de liquide middelen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

WAARDERINGSGRONDSLAG LIQUIDE MIDDELEN

Liquide middelen bestaan uit kas- en banksaldi en direct opvraagbare deposito's en worden tegen reële waarde gewaardeerd.

15. EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN HOUDERS VAN EIGEN VERMOGENSINSTRUMENTEN IN DE VENNOOTSCHAP

De mutaties in het Eigen vermogen worden gespecificeerd in het Geconsolideerd mutatieoverzicht van het totaal eigen vermogen.

GESTORT EN OPGEVRAAGD KAPITAAL

Het maatschappelijk kapitaal bestaat uit 1.010 aandelen van elk €454 nominaal. Hiervan zijn 1.003 aandelen geplaatst en volgestort. In 2017 en 2016 zijn er geen mutaties in het gestorte en opgevraagde kapitaal geweest.

Agio

In 2017 hebben zich, evenals in 2016, geen mutaties in de agioreserve voorgedaan.

Herwaarderingsreserve

Op basis van de waarderingsgrondslagen die door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden gebruikt, wordt er een herwaarderingsreserve gevormd. Daarnaast moet Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op basis van Nederlandse regelgeving een wettelijke reserve aanleggen voor alle positieve ongerealiseerde reële waardemutaties voor activa die niet zijn genoteerd op actieve markten en waarvoor de ongerealiseerde reële waardemutaties zijn opgenomen in de Winst- en verliesrekening (bijvoorbeeld vastgoedbeleggingen en bepaalde overige financiële instrumenten met categorie 3 reële waardebeoordelingen). De reserve wordt gevormd door het overboeken van de vereiste bedragen van Overige reserves naar de Herwaarderingsreserve. Vanwege positieve reële waardemutaties van deze activa in 2017 is een bedrag van €26 miljoen (2016: €17 miljoen) overgeboekt van de Overige reserves naar de Herwaarderingsreserve.

De Herwaarderingsreserve bevat een bedrag van €334 miljoen (31 december 2016: €377 miljoen) met betrekking tot ongerealiseerde verliezen na aftrek van uitgestelde belastingen op activa gewaardeerd tegen reële waarde. Bij het vaststellen van de niet-uitkeerbare herwaarderingsreserve onder Nederlandse regelgeving kunnen deze verliezen niet in mindering worden gebracht. Als gevolg hiervan kan een bedrag van €334 miljoen (31 december 2016: €377 miljoen) niet worden uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Overige reserves

De resultaatbestemming is opgenomen in de enkelvoudige jaarrekening 2017 van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., Toelichting 29 Voorstel inzake bestemming van het resultaat. Volgens dit voorstel zal er met betrekking tot het boekjaar 2017 geen dividend worden uitgekeerd.

In december 2017 heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een tussentijdse uitkering gedaan van €187 miljoen ten laste van de overige reserves.

WAARDERINGSGRONDSLAG EIGEN VERMOGEN

Elk minderheidsbelang in dochtermaatschappijen wordt als een apart onderdeel gepresenteerd binnen het Totaal eigen vermogen en is gelijk aan het minderheidsbelang in het eigen vermogen van de dochtermaatschappij op basis van de waarderingsgrondslagen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

16. OVERIGE VOORZIENINGEN

JURIDISCHE CLAIMS

	(EMILJOEN)	
	2017	2016
Balans per 1 januari	8	9
Toevoegingen		2
Onttrekkingen	-3	-1
Vrijgevallen	-1	-2
Balans per 31 december	4	8
Kortlopend	4	6
Langlopend		2
Balans per 31 december	4	8

Juridische claims

Onder juridische claims vallen voorzieningen met betrekking tot juridische claims en mogelijke vergoedingen met betrekking tot verzekerings- en niet-verzekeringsactiviteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Door de aard van deze voorzieningen is de verwachte looptijd onzeker. De waarde van juridische claims wordt bepaald op basis van het oordeel van het management, externe professionele beoordeling en ervaring. In de Winst- en verliesrekening zijn de kosten gerelateerd aan deze voorziening gepresenteerd als het bedrag na aftrek van ingeschatte restituties. De totale schikking aan juridische claims voortkomend uit normale bedrijfsvoering die in 2017 heeft plaatsgevonden heeft een geringe impact op het netto resultaat.

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN OVERIGE VOORZIENINGEN

Andere voorzieningen

Het vaststellen van voorzieningen is een inherent onzeker proces dat schattingen omvat over de omvang en het tijdstip van kasstromen. Zie de toelichting van de Andere voorzieningen voor de belangrijkste aannames.

WAARDERINGSGRONDSLAG OVERIGE VOORZIENINGEN

Andere voorzieningen

Andere voorzieningen worden opgenomen wanneer er een wettelijke of feitelijke verplichting bestaat, die voortkomt uit een eerdere gebeurtenis, het waarschijnlijk is dat een uitstroom van economische voordelen nodig is om de verplichting af te handelen en die betrouwbaar kan worden geschat. Als de voorziening over een periode langer dan een jaar moet worden aangewend, worden de verwachte kasstromen contant gemaakt. Er wordt geen voorziening gevormd voor de kosten met betrekking tot de lopende activiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

17. FINANCIËLE VERPLICHTINGEN

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Leningen en opgenomen gelden	4	8
Overige schulden	2.201	1.946
Totaal financiële verplichtingen	2.205	1.954

LENINGEN EN OPGENOMEN GELDEN GECLASSIFICEERD NAAR FINANCIËRINGSACTIVITEIT

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Leningen zonder zekerheidstelling	4	8
	4	8

De nominale waarde van de leningen gewaardeerd tegen reële waarde bedraagt €4 miljoen (31 december 2016: €8 miljoen).

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

VERLOOPOVERZICHT LENINGEN EN OPGENOMEN GELDEN

	(EMILJOEN)	
	TOTAAL 2017	TOTAAL 2016
Balans per 1 januari	8	12
Afgeloste bedragen	-4	-4
Balans per 31 december	4	8

ANALYSE OP BASIS VAN CONTRACTUELE RESTERENDE TIJD TOT VERVALDATUM

	(EMILJOEN)	
	TOTAAL 2017	TOTAAL 2016
1-5 jaar	3	7
Langer dan 5 jaar	1	1
	4	8

OVERIGE SCHULDEN

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Verplichtingen uit directe verzekering		
Polishouders	351	386
Tussenpersonen	1	2
Overwaarde in gesepareerde beleggingsdepots	336	338
Verplichtingen uit herverzekering	1	
Terugbetalingsverplichting van ontvangen onderpand in de vorm van liquide middelen ¹	1.186	838
Beleggingsschulden	68	2
Belastingen en sociale verzekeringspremies	25	26
Schulden aan kredietinstellingen		21
Schulden aan groepsmaatschappijen	117	127
Aandeel minderheidsbelang in deelnemingen in beleggingsfondsen	67	49
Overlopende verplichtingen	13	66
Overige	36	91
	2.201	1.946

¹ Met het operationeel worden van de EMIR regelgeving zijn in 2016 ontvangen onderpanden voor bepaalde OTC derivaten op de balans verwerkt. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ontvangt een bedrag aan cash collateral afhankelijk van de actuele marktwaarde van het derivaat. De ontvangst van het collateral mag niet worden gesaldeerd met het derivaat. Het ontvangen cash wordt door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. aangewend voor beleggingen.

Een bedrag van €492 miljoen (31 december 2016: €876 miljoen) opgenomen onder Overige schulden wordt naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum afgewikkeld. Voor Overige schulden die naar verwachting binnen twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, is de boekwaarde een redelijke benadering van de reële waarde. De reële waarde van schulden die naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, bedraagt €492 miljoen per 31 december 2017 (31 december 2016: €876 miljoen).

BELANGRIJKSTE AANNAMES EN SCHATTINGEN BIJ DE BEPALINGEN VAN DE REËLE WAARDE VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN

Bij afwezigheid van een (actieve) markt wordt de reële waarde van niet-beursgenoteerde financiële verplichtingen geschat op basis van de contante waarde of andere waarderingstechnieken. Voor een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte methodes wordt verwezen naar Toelichting 7 Reële waarde hiërarchie. Waarderingstechnieken zijn van nature subjectief van aard en kunnen een significante impact hebben op de bepaling van de reële waarden voor bepaalde financiële verplichtingen. Waarderingstechnieken bevatten verschillende aannames voor de prijsbepalende factoren. De toepassing van verschillende waarderingstechnieken en aannames kunnen effect hebben op de reële waarde.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN

Financiële verplichtingen worden opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs, met uitzondering van Leningen en opgenomen gelden. Deze verplichtingen worden geclassificeerd als 'Reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat'

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

18. OVERIGE OPBRENGSTEN

De Overige opbrengsten bestaan uit diverse posten, zoals afwikkeling van contracten en administratieve rekeningen. Ontvangen provisies van herverzekeraars worden met ingang van 2017 gepresenteerd onder de Bedrijfskosten in lijn met de groepsrapportages.

OVERIGE OPBRENGSTEN

Er zijn twee categorieën overige opbrengsten te onderscheiden. Ten eerste opbrengsten uit een eenmalige prestatie die wordt verantwoord in de periode waarin de prestatie is geleverd. Ten tweede opbrengsten uit doorlopende dienstverlening in een periode. Indien het resultaat van een dergelijke transactie op betrouwbare wijze kan worden geschat, worden de opbrengsten met betrekking tot die transactie naar rato van de verrichte prestaties verantwoord. Het resultaat van een transactie kan op een betrouwbare wijze worden geschat wanneer de omvang van de opbrengsten betrouwbaar kan worden gemeten, de economische voordelen naar alle waarschijnlijkheid naar Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zullen vloeien, de mate van afronding van de transactie aan het einde van het boekjaar betrouwbaar kan worden gemeten en de voor de transactie gemaakte kosten en de kosten voor afronding van de transactie betrouwbaar kunnen worden gemeten. Indien het resultaat van een transactie waarbij doorlopende diensten worden verricht niet op een betrouwbare wijze kan worden geschat, worden alleen opbrengsten verantwoord tot het bedrag van de gemaakte kosten die worden terugverdiend ("zero profit-methode"). Opbrengsten worden gewaardeerd tegen de reële waarde van de vergoeding die is ontvangen of waarop recht is verkregen.

De opbrengsten worden verantwoord op basis van de voortgang, waarbij de voortgang afhankelijk is van de aard van de overeenkomst. Indien een overeenkomst hoofdzakelijk betrekking heeft op het verlenen van diensten, worden de opbrengsten verantwoord naar de mate waarin de diensten tot een bepaalde datum zijn geleverd als percentage van de totaal te leveren diensten. Indien de dienst een bepaald aantal handelingen omvat binnen een specifieke periode, worden de opbrengsten lineair verantwoord.

19. BEDRIJFSKOSTEN

	(EMILJOEN)	
	2017	2016
Acquisitiekosten (deels doorbelast)	28	30
Overige (doorbelaste) kosten	162	207
Ontvangen provisies van herverzekeraars ¹	-18	-25
	172	212

¹ Ontvangen provisies van herverzekeraars worden met ingang van 2017 gepresenteerd onder de Bedrijfskosten in lijn met de groepsrapportages. Voorheen werden deze gepresenteerd onder de Overige opbrengsten.

Kosten van shared service centers en holdingkosten worden toegerekend aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op basis van voornamelijk ervaringscijfers met betrekking tot de tijdsbesteding van medewerkers, uitgevoerd werk en verwerkte transacties.

Voor meer informatie zie Toelichting 28 Transacties met verbonden partijen van de geconsolideerde jaarrekening.

Personeel

Alle personeelsleden zijn in dienst van Achmea Interne Diensten N.V. De met de activiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. verband houdende personeelskosten en overige bedrijfskosten worden doorbelast.

Door Achmea Interne Diensten N.V. vindt toerekening van de pensioenlasten plaats aan de onderdelen binnen de Achmea Groep. Toerekening vindt plaats op basis van het pensioengevend salaris van de actieve werknemers. Nadere toelichting wordt gegeven in Toelichting 28 Transacties met verbonden partijen van de geconsolideerde jaarrekening.

Accountantskosten

Op grond van artikel 2:382a lid 3 van het Burgerlijk Wetboek wordt geen uitsplitsing gegeven van de honoraria van onze externe accountant. Hiervoor wordt verwezen naar de geconsolideerde jaarrekening van Achmea B.V.

Andere controlediensten die door onze externe accountant worden uitgevoerd (anders dan de controle van de statutaire jaarrekening en de controle en review ten behoeve van de jaarrekening van Achmea B.V.) zijn:

- Controle van de Solvency II verslagstaten ten behoeve van De Nederlandsche Bank;
- Controle van de opgave premie-inkomen ten behoeve van het Verbond van Verzekeraars;
- Controle van depotverslagen ten behoeve van deponthouders van Achmea Pensioen- en Levensverzekering N.V.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

20. OVERIGE LASTEN

In de Overige lasten zijn de doorbelaste holdingkosten ad €62 miljoen (2016: €54 miljoen) opgenomen. De restende Overige lasten bestaan uit diverse posten, zoals dotatie Overige voorzieningen en mutatie voorziening dubieuze debiteuren.

Zowel reorganisatielasten (2017: €10 miljoen; 2016: €2 miljoen) als lasten met betrekking tot het kapitaalmanagement van Achmea B.V. (2017: €52 miljoen; 2016: €52 miljoen) worden toegerekend aan de Overige lasten. Voor meer informatie wordt verwezen naar Toelichting 28 Transacties met verbonden partijen.

21. VENNOOTSCHAPSBELASTING

RECONCILIATIE EFFECTIEF BELASTINGTARIEF

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Resultaat voor belasting	295	239
Tarief vennootschapsbelasting	25,0%	25,0%
Vennootschapsbelasting	74	60
Belastingeffect op:		
Deelnemingsvrijstelling en overige mutaties	-2	-9
Over/(onder)voorzien in voorgaande boekjaren	1	-2
Effectieve belastingdruk	73	49

De effectieve belastingdruk in 2017 bedroeg 24,7% (2016: 20,5%).

VENNOOTSCHAPSBELASTING IN DE WINST- EN VERLIESREKENING

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Acute belastinglasten		
Huidig jaar	2	159
Correctie voorgaande jaren		-11
	2	148
Latente belastinglasten		
Huidig jaar	71	-108
Correctie voorgaande jaren		9
	71	-99
Totale vennootschapsbelasting in de Winst- en verliesrekening	73	49

WAARDERINGSGRONDSLAG VENNOOTSCHAPSBELASTING

Vennootschapsbelasting op de winst of het verlies voor het boekjaar bestaat uit huidige en latente belastingen. Vennootschapsbelasting wordt opgenomen in de Winst- en verliesrekening tenzij deze betrekking heeft op posten opgenomen onder Totaal eigen vermogen, in welk geval deze posten netto (na belasting) worden opgenomen onder Totaal eigen vermogen. Verwachte te ontvangen/betalen belastingen worden gebaseerd op de belastbare winst of verlies voor het boekjaar op basis van de op de balansdatum vastgestelde of substantieel vastgestelde belastingtarieven, evenals op eventuele aanpassingen in de te ontvangen of verschuldigde vennootschapsbelasting over voorgaande jaren. Bij de berekening van de actuele vennootschapsbelastingpositie is rekening gehouden met onzekerheden over inbaarheid.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

22. NETTO OVERIG TOTAALRESULTAAT

(EMILJOEN)

	2017			2016		
	OVERIG TOTAAL- RESULTAAT VOOR BELASTING	VENNOOTSCHAPS BELASTING	NETTO OVERIG TOTAAL- RESULTAAT	OVERIG TOTAAL- RESULTAAT VOOR BELASTING	VENNOOTSCHAPS BELASTING	NETTO OVERIG TOTAAL- RESULTAAT
Ongerealiseerde winsten en verliezen bij financiële instrumenten geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop'	-103	29	-74	987	-246	741
Aandeel in overig totaalresultaat van Dochtermaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures	3		3	2		2
Onttrekking uit en toevoeging aan voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van ongerealiseerde beleggingsopbrengsten	241	-60	181	-896	224	-672
Reclassificatie naar de Winst- en verliesrekening als Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van gerealiseerde beleggingsopbrengsten	83	-21	62	458	-114	344
Waardeveranderingen uit financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop	-196	49	-147	-513	128	-385
Bijzondere waardeverminderingen financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop	11	-3	8	12	-3	9
Totaal Overig totaalresultaat voor het boekjaar	39	-6	33	50	-11	39

OVERIGE TOELICHTINGEN

23. HEDGE ACCOUNTING

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. past reële waarde hedge accounting toe voor de portefeuilles die blootgesteld zijn aan valutarisico. Reële waarde hedge accounting houdt in dat de reële waarde mutaties van het hedging instrument en de bewegingen van de reële waarde van de afgedekte positie die toe te schrijven zijn aan de afdekking van de risico's, worden opgenomen in de Winst- en verliesrekening.

Valutaderivaten worden gebruikt als afdekkingsinstrumenten. De reële waarde van de valutaderivaten aangewezen als afdekkingsinstrument voor de toepassing van hedge accounting per 31 december 2017 bedroeg €6 miljoen (31 december 2016: €17 miljoen negatief). De reële waarde van de valutacontracten wijzigt met de veranderingen in de wisselkoers, die correspondeert met de reële waardeveranderingen gerelateerd aan valutakoersverschillen van een belegging in vreemde valuta. Het nettoresultaat op hedge accounting is €1 miljoen (2016: €7 miljoen). Dit nettoresultaat bestaat uit veranderingen in de reële waarde van de afgedekte positie toe te rekenen aan het afgedekte risico van €61 miljoen (2016: €14 miljoen negatief) en veranderingen in de reële waarde van de gerelateerde derivaten van €60 miljoen negatief (2016: €21 miljoen).

WAARDERINGSGRONDSLAG HEDGE ACCOUNTING

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. past 'reële waarde hedge accounting' toe voor bepaalde beleggingsportefeuilles. Wanneer Achmea 'Reële waarde hedge accounting' toepast wordt een reële waardeverandering van de afgedekte positie in de Winst- en verliesrekening verantwoord die samenhangt met het afgedekte risico. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. beoordeelt de effectiviteit van de hedgerelatie op elk rapportagemoment. De hedgerelatie wordt verbroken wanneer de effectiviteit buiten de bandbreedte van 80%-125% valt of wanneer de hedge wordt beëindigd of ingetrokken. Wanneer de hedgerelatie is beëindigd schrijft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de hieraan gerelateerde reële waardeaanpassing af over de resterende looptijd van de afgedekte positie.

24. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Gerechtelijke procedures

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de maatschappijen die deel uitmaken van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn betrokken bij gerechtelijke en arbitrageprocedures. Deze procedures hebben betrekking op claims die ingediend zijn door en tegen deze maatschappijen, voortvloeiend uit reguliere bedrijfsactiviteiten, inclusief de activiteiten die zijn uitgevoerd in de hoedanigheid als verzekeraar, kredietverstrekker, dienstverlener, belegger en belastingbetaler. Alhoewel het niet mogelijk is om de uitkomst van lopende of komende gerechtelijke procedures te voorspellen of te bepalen, is de directie van mening dat het niet waarschijnlijk is dat de uitkomsten van de procedures een materieel negatief effect zullen hebben op de financiële positie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

VOORWAARDELIJKE VERPLICHTINGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Garanties NHT	9	9
Balans per 31 december	9	9

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft aan Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V. garanties verstrekt tot een maximum van €9 miljoen (2016: €9 miljoen). Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V. is een maatschappij waarbinnen de deelnemende verzekeringsmaatschappijen de claims en risico's met betrekking tot terrorisme in een pool hebben gebundeld.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Kredietfaciliteiten bouwdepot overeenkomsten	65	69
Investeringsverplichtingen gerelateerd aan de verstrekte hypotheekoffertes	123	382
Overige investeringsverplichtingen uit hoofde van beleggingen	190	224
	378	675

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. kent ultimo boekjaar 2017 voorwaardelijke verplichtingen vanuit de kredietfaciliteit die een onderdeel zijn van de bouwdepotovereenkomsten. Indien de klanten voldoen aan de voorwaarden, heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de verplichtingen om €65 miljoen (2016: €69 miljoen) aan kredieten te verstrekken.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. verstrekt hypothecaire leningen voor eigen rekening. In deze hoedanigheid kent zij onherroepelijke faciliteiten die voortvloeien uit de verstrekte offertes voor hypothecaire leningen. Indien de klanten de offertes accepteren heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de verplichting om €123 miljoen (2016: €382 miljoen) aan hypothecaire leningen te verstrekken.

FISCALE EENHEID

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt deel uit van de fiscale eenheid voor de omzetbelasting en de fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting van Achmea B.V. en is uit dien hoofde hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel.

25. KREDIETKWALITEIT FINANCIËLE ACTIVA

Onderstaande tabel geeft inzicht in de kredietkwaliteit van de financiële activa door informatie te geven over de hoogte van de (externe) rating. Tevens is aangegeven voor welk deel van de financiële activa geen (externe) rating beschikbaar is.

EXTERNE CREDIT RATING ACTIVA

(€ MILJOEN)

31 DECEMBER 2017	AAA STAATS-OBLIGATIES	AAA	AA	A	BBB	ONDER BBB	GEEN RATING	TOTAAL
Beleggingen								
Vastrentende beleggingen ¹	8.153	2.563	4.076	2.956	3.029	291	7.055	28.123
Derivaten		7	139	2.471	382	7	250	3.256
Overige financiële beleggingen ²	8	3	9.459	1.347	13	4	6	10.840
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen			199	7			1	207
Vorderingen en overlopende activa		1	1		1		270	273
Liquide middelen			110	571			3	684

^{1.} Vastrentende beleggingen zonder rating hebben voor €5.866 miljoen betrekking op hypotheekleningen die met NHG zijn verstrekt.

^{2.} Overige financiële beleggingen met rating AA hebben betrekking op spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten waarvoor de renteopbrengsten zijn gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt over zijn hypotheekleningen. Voor een overzicht van overige financiële beleggingen wordt verwezen naar Toelichting 5 Beleggingen.

EXTERNE CREDIT RATING ACTIVA

(€ MILJOEN)

31 DECEMBER 2016	AAA STAATS-OBLIGATIES	AAA	AA	A	BBB	ONDER BBB	GEEN RATING	TOTAAL
Beleggingen								
Vastrentende beleggingen ¹	9.888	3.196	4.083	2.774	2.656	307	5.714	28.618
Derivaten							3.858	3.858
Overige financiële beleggingen ²			9.608	1.288			249	11.145
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen			264	1			7	272
Vorderingen en overlopende activa		1	1		1		299	302
Liquide middelen			91	504			17	612

^{1.} Vastrentende beleggingen zonder rating hebben voor €4.859 miljoen betrekking op hypotheekleningen die met NHG zijn verstrekt.

^{2.} Overige financiële beleggingen met rating AA hebben betrekking op spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten waarvoor de renteopbrengsten zijn gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt over zijn hypotheekleningen. Voor een overzicht van overige financiële beleggingen wordt verwezen naar Toelichting 5 Beleggingen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de boekwaarde van de financiële activa met betalingsachterstanden of waarop bijzondere waardevermindering is toegepast.

FINANCIËLE ACTIVA MET BETALINGSACHTERSTANDEN OF WAAROP BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING IS TOEGEPAST

31 DECEMBER 2017	BETALINGSACHTERSTANDEN, MAAR NIET AFGEWAARDEERD				BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING ACTIVA
	0 - 3 MAANDEN	3 MAANDEN - 1 JAAR	OUDER DAN EEN JAAR	BEDRAG BETALINGSACHTERSTANDEN	BOEKWAARDE NA BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING
Beleggingen					
Vastrentende beleggingen					6
Vorderingen en overlopende activa	5	1	1	7	

FINANCIËLE ACTIVA MET BETALINGSACHTERSTANDEN OF WAAROP BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING IS TOEGEPAST

31 DECEMBER 2016	BETALINGSACHTERSTANDEN, MAAR NIET AFGEWAARDEERD				BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING ACTIVA
	0 - 3 MAANDEN	3 MAANDEN - 1 JAAR	OUDER DAN EEN JAAR	BEDRAG BETALINGSACHTERSTANDEN	BOEKWAARDE NA BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING
Beleggingen					
Vastrentende beleggingen					5
Vorderingen en overlopende activa	4	3	1	8	

Onderstaande tabel geeft een overzicht van activa en verplichtingen waarop verrekening, afdwingbare Master Netting Agreements (verrekeningsovereenkomsten) en vergelijkbare overeenkomsten van toepassing zijn.

FINANCIËLE ACTIVA WAAR VERREKENING OP VAN TOEPASSING IS, AFDWINGBARE MASTER NETTING OVEREENKOMSTEN EN VERGELIJKBARE OVEREENKOMSTEN

(EMILJOEN)

31 DECEMBER 2017	BRUTO BEDRAGEN VAN OPGENOMEN FINANCIËLE ACTIVA	BRUTO BEDRAGEN VAN OPGENOMEN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	NETTO BEDRAGEN VAN FINANCIËLE ACTIVA/VERPLICHTINGEN, OPGENOMEN IN DE BALANS	SALDO VAN DE IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN	ONTVANGEN ZEKERHEDEN IN DE VORM VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN	ONTVANGEN CONTANTE ZEKERHEDEN (EXCLUSIEF OVERSCHOT AAN ZEKERHEDEN)	NETTO BEDRAG
Derivaten actief	3.177		3.177				
Derivaten verplichting		155	-155	3.022	1.203	1.530	289
Liquide middelen¹	5.075	4.871	204	204			204
31 DECEMBER 2016							
Derivaten actief	3.788		3.788				
Derivaten verplichting		728	-728	3.060	836	1.899	325
Liquide middelen	3.213	3.056	157	157			157

26. OVERDRACHT VAN FINANCIËLE ACTIVA EN ZEKERHEDEN

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. draagt financiële activa over op het moment dat zij de contractuele rechten op de ontvangst van kasstromen uit financiële activa overdraagt. Daarnaast draagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. financiële activa over wanneer ze de genoemde contractuele rechten behoud, maar een contractuele verplichting aangaat om de ontvangen kasstromen aan één of meer derden te betalen. Bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden de volgende transacties in het kader van overdracht van rechten (activa en zekerheden) onderscheiden:

- overgedragen financiële activa die niet in zijn geheel van de balans worden gehaald in geval van securities lending. Bij deze transacties draagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. juridisch (maar niet economisch) activa over en ontvangt

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

- onderpand in de vorm van liquide middelen dan wel andere beleggingen. De overgedragen activa blijven in de balans opgenomen en
- overgedragen financiële activa die in hun geheel van de balans worden gehaald en waarbij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. geen verdere betrokkenheid heeft (normale verkoop).

De volgende toelichtingen geven nadere details omtrent de overgedragen financiële activa die niet (in zijn geheel) van de balans worden gehaald en toelichtingen omtrent onderpand die als zekerheid wordt verkregen c.q. verstrekt.

SECURITIES LENDING ACTIVITEITEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Boekwaarde uitgeleende beleggingen in de balans	4.016	968
Reële waarde ontvangen onderpand niet in de balans opgenomen	4.260	1.045
Netto positie	-244	-77

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. leent obligaties uit en ontvang hiervoor een vergoeding (ook wel securities lending genoemd). Het proces van securities lending wordt gefaciliteerd door een lending agent die tegen een vergoeding bemiddelt tussen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de inlener. Bij securities lending gaat het juridische eigendom over naar de inlener, maar blijft het economisch eigendom bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De uitgeleende effecten blijven daarom opgenomen in de balans.

Tot zekerheid van nakoming van de verplichting tot retournering van de geleende effecten door de inlener stort deze onderpand (collateral) in de vorm van andere hoogwaardige en liquide effecten. De waarde en collateral vaststelling vindt dagelijks plaats. Het onderpand kan bestaan uit obligaties of aandelen. Dit onderpand wordt juridisch eigendom van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., maar de inlener blijft economisch eigenaar. Het onderpand is derhalve niet in de balans opgenomen. De waarde van het onderpand is 2-7% hoger (zogenaamde 'haircut') dan de waarde van de uitgeleende stukken. Bij collateral in de vorm van aandelen vraagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., gezien de hogere volatiliteit van de waarde van de aandelen, een hogere haircut. Op het moment dat een inlener in gebreke blijft bij het retourneren van geleende stukken, zal de lending agent het onderpand liquideren en vervolgens dezelfde stukken aankopen die Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft uitgeleend en aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. leveren. Een eventueel verlies is niet voor rekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Mocht de lending agent niet in staat zijn om dezelfde stukken terug te leveren, dan krijgt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de marktwaarde van de uitgeleende stukken vergoed. Het ontvangen onderpand is niet vrij verkoopbaar en kan niet als onderpand dienen bij andere transacties.

ONTVANGEN C.Q. GESTORT ONDERPAND BELEGGINGEN IN HET KADER VAN DERIVATEN TRANSACTIES

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Netto positie activa en verplichtingen derivaten	3.022	3.060
Waarvan gedekt door effecten	1.530	1.899
In onderpand ontvangen liquide middelen	1.203	836
Netto positie	289	325

Met de verschillende tegenpartijen zijn bilaterale afspraken gemaakt over te ontvangen c.q. te storten onderpand. Daarbij wordt uitgegaan van de activa en verplichtingen-derivaten gezamenlijk bij het bepalen van het te ontvangen c.q. te storten onderpand met de betreffende tegenpartij. Voor alle derivaten uit hoofde van deze bilaterale afspraken geldt dat netto positie van activa en verplichtingen uit hoofde van derivaten per individuele tegenpartij volledig is gedekt door onderpand.

In een aantal gevallen is sprake van centrale clearing van derivatenposities, waarbij naast een initiële margin, het te storten bedrag aan onderpand afhankelijk is van de gezamenlijke positie van activa en verplichtingen-derivaten met de betreffende clearing agent. In de totale waarde van het aangehouden onderpand is mede opgenomen een gestort collateral, initiële marge, van €336 miljoen. Voor alle derivaten waarbij er sprake is van centrale clearing geldt dat netto positie van activa en verplichtingen uit hoofde van derivaten per individuele tegenpartij volledig is gedekt door onderpand.

Asset switch met Achmea Bank N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft in het verleden een 'asset switch' overeenkomst met Achmea Bank N.V. gesloten. Deze overdracht van financiële activa wordt toegelicht onder Toelichting 28 transacties met verbonden partijen.

27. BELANGEN IN DOCHTERMAATSCHAPPIJEN

Onderstaand overzicht toont de dochtermaatschappijen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. per 31 december 2017. Dit zijn de dochtermaatschappijen die direct dan wel indirect in volledig eigendom zijn, tenzij anders aangegeven, en zijn betrokken bij vermogensbeheer of aan deze activiteiten gekoppelde diensten. Het stemrecht van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in deze dochtermaatschappijen is conform het aandelenbezit. In het land van oprichting of vestiging vinden tevens in hoofdzaak de bedrijfsactiviteiten plaats.

	Statutaire vestiging	% deelneming
AP&L Beleggingen B.V.	Zeist (NL)	100%
N.V. Interpolis Onroerend Goed	Tilburg (NL)	66,85%
Achmea Woninghypotheken B.V.	Zeist (NL)	96%
Achmea Woninghypotheken II B.V.	Zeist (NL)	96%
Woonalliantie Woerden C.V.	Apeldoorn (NL)	97%
Residex B.V.	Zeist (NL)	100%
Achmea Vastgoed Beheer B.V.	Apeldoorn (NL)	100%
Achmea Grond C.V.	Apeldoorn (NL)	100%
Achmea Ontwikkeling C.V.	Apeldoorn (NL)	100%

Belangrijke beperkingen met betrekking tot dochtermaatschappijen

N.V. Interpolis Onroerend Goed heeft een wettelijke reserve opgenomen voor alle positieve ongerealiseerde reële waardemutaties voor activa die niet zijn genoteerd op actieve markten (vastgoedbeleggingen). Er zijn geen andere restricties of verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen.

28. TRANSACTIES MET VERBONDEN PARTIJEN

Aard van transacties met verbonden partijen

Partijen worden als verbonden beschouwd wanneer één partij bij de besluitvorming over financiële of operationele kwesties control of invloed van betekenis kan uitoefenen over de andere partij (bijvoorbeeld bij een dochtermaatschappij). Aangezien Achmea B.V. als groepshoofd direct of indirect control uitoefent over alle juridische entiteiten die deel uitmaken van de Achmea Groep worden deze entiteiten door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. als verbonden partijen aangemerkt. Ook Stichting Pensioenfonds Achmea (pensioenregeling voor eigen werknemers) wordt als verbonden partij aangemerkt. De statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., sleutelfunctionarissen en directe familieleden van deze betrokkenen worden ook als verbonden partijen beschouwd van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Als onderdeel van de reguliere activiteiten (met name op gebied van verzekeringen) onderhoudt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zakelijke relaties met verbonden partijen. Dergelijke transacties met verbonden worden zowel individueel als geaggregeerd niet als materieel beschouwd voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

De kosten voor shared service centers en holdingkosten worden toegerekend aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. op basis van vaste bedragen die met name zijn gebaseerd op ervaringen met betrekking tot de tijdsbesteding van personeel, verrichte werkzaamheden en verwerkte transacties. Deze kostendoorbelasting is gepresenteerd als onderdeel van de Bedrijfskosten en Andere lasten.

Voor zover hierna niet anders vermeld zijn er voor de uitstaande saldi met verbonden partijen geen garanties gegeven of ontvangen, voorzieningen voor dubieuze vorderingen met betrekking tot het bedrag van de uitstaande saldi opgenomen en lasten van oninbare of dubieuze vorderingen in de winst en verliesrekening opgenomen.

Transacties met aandeelhouder en uiteindelijke moedermaatschappij

De aandeelhouder van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is Achmea B.V. die per 31 december 2017 100% van de aandelen (100% van het stemrecht) in bezit had.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

TRANSACTIES MET AANDEELHOUDER

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Treasury activiteiten:		
Achmea B.V. (Valutaderivaten)		-18
Vorderingen en schulden:		
- Achmea B.V.	6	4
Bedrijfskosten en personeelskosten:		
- Achmea B.V. (Bedrijfskosten)	16	16
- Achmea B.V. (Andere lasten)	52	52

Bedrijfskosten en personeelskosten

Lasten die betrekking hebben op het kapitaalmanagement van Achmea B.V. worden doorbelast aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. deze zijn niet direct gerelateerd aan de verzekeringsactiviteiten en worden opgenomen onder de Overige lasten.

Beloning van de statutaire directie en de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Sleutelposities: statutaire directie Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

De statutaire directeuren van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. dragen primair verantwoordelijkheid voor hun eigen entiteit. Daarnaast verrichten zij ook activiteiten voor Achmea als groep en hebben zij verantwoordelijkheden in dat verband. Dat heeft te maken met de aard en organisatie van Achmea, een financieel conglomeraat, waarbij bestuurders en leden van de directieraad bij meerdere entiteiten betrokken kunnen zijn.

In deze paragraaf beschouwen we de voorzitter en financieel directeur van de Divisie Pensioen & Leven, die (ook) de kern management taken vervullen voor de entiteit Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., als degenen die de sleutelposities bekleden op grond van IAS 24.

Beloning statutaire directie

De beloning van de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is in overeenstemming met de verantwoordelijkheid van hun respectievelijke posities. De verschillende posities worden gewogen, waarbij wordt gelet op aspecten als omvang en aard van de verantwoordelijkheden, complexiteit van de bestuurlijke context waarin men acteert en de benodigde kennis, ervaring en competenties.

Behalve het vaste salaris maakt ook de variabele beloning deel uit van het reguliere beloningspakket van de statutair directeur. De Raad van Bestuur van Achmea besluit in het jaar volgend op de geleverde prestatie over de toekenning van de variabele beloning. Dat gebeurt waar nodig in afstemming met de Remuneratiecommissie van de RvC. In geval van toekenning van een variabele beloning over het prestatiejaar, wordt de helft ervan uitgesteld voor vijf jaar. De uitgestelde variabele beloning is opgenomen als onderdeel van de Overige lange termijn beloning.

Naast het salaris heeft de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een pensioenregeling. Het gaat om de regeling die geldt voor het (cao) personeel van Achmea Interne Diensten N.V. Deze pensioenregeling wordt uitgevoerd door Stichting Pensioenfonds Achmea.

Op 1 januari 2015 is de fiscale pensioenwetgeving ingrijpend gewijzigd. Zo kan er sindsdien nog maar tot een bepaald grensbedrag (in 2017: €103 duizend) pensioen worden opgebouwd met fiscale ondersteuning.

Voor medewerkers die tot 1 januari 2015 pensioen opbouwden boven het fiscale grensbedrag, wordt die opbouw gecompenseerd. Dit geldt voor iedereen, zowel voor cao medewerkers als statutair bestuurders.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

OVERZICHT BELONING VAN STATUTAIRE DIRECTIE VAN ACHMEA PENSIOEN- EN LEVENSVZERKERINGEN N.V. TEN LASTE VAN HET BOEKJAAR

(X €1.000)

	2017	2016
Korte termijn personeelsbeloning	413	547
Pensioenlasten	173	197
Overige lange termijn beloning		33
Totaal	586	777

Het totaalbedrag aan beloning voor de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. dat ten laste van het boekjaar 2017 is gebracht, bedraagt €586 duizend (in 2016: €777 duizend). Deze totale last heeft betrekking op het prestatiejaar 2017, met uitzondering van variabele beloningen. Bij de variabele beloning gaat het om de bedragen die in enig boekjaar zijn toegekend met betrekking tot het voorafgaande boekjaar ofwel prestatiejaar, omdat ten tijde van het de vaststelling van de jaarrekening over het voorgaande boekjaar nog niet was besloten om variabele beloning over dat prestatiejaar toe te kennen. Ten tijde van de vaststelling van de jaarrekening 2017 is nog niet besloten om variabele beloning over het prestatiejaar 2017 toe te kennen. Over het prestatiejaar 2016 is geen variabele beloning toegekend aan de statutaire directie.

Hieronder staat het overzicht van de reguliere beloning van de leden van de statutaire directie in 2017. Dit overzicht bevat op totaalniveau ook een vergelijking met 2016.

OVERZICHT REGULIERE BELONING VAN DE STATUTAIRE DIRECTIE VAN ACHMEA PENSIOEN- EN LEVENSVZERKERINGEN N.V. MET BETREKKING TOT HET PRESTATIEJAAR

(X €1.000)

NAAM	JAARSALARIS	TOEGEKENDE VARIABELE BELONING (OVERIGE KORTE TERMIJN PERSONEELS-BELONINGEN)	TOEGEKENDE VARIABELE BELONING (OVERIGE LANGE TERMIJN BELONING)	PENSIOEN (TOT GRENSBEDRAG) ¹	BIJDRAGE NETTO PENSIOEN (BOVEN GRENSBEDRAG) ¹	LOONTOESLAG (BOVEN GRENSBEDRAG) ¹	TOTAAL
F.J. (Frans) van der Ent, voorzitter 1.1 t/m 31.12.2017	302	n.n.b.	n.n.b.	43	39	47	431
M. (Martin) Heuvelmans, financieel directeur ² 1.7 t/m 31.12.2017	111	n.n.b.	n.n.b.	22	12	10	155
Totaal 2017	413	n.n.b.	n.n.b.	65	51	57	586
Totaal 2016 ³	513			74	58	65	710

Gemiddeld aantal actieve directeuren 2017: 1,5

Gemiddeld aantal actieve directeuren 2016: 1,92

¹ Grensbedrag in 2017 €103 duizend (2016: €102 duizend)

² De heer Heuvelmans was tot 1/7 op interim-basis werkzaam

³ Het jaarsalaris 2016 is aangepast omdat de eigen bijdrage voor privégebruik bij statutaire directeuren die hun leaseauto privé gebruiken vorig jaar abusievelijk dubbel was afgetrokken. Dit is nu hersteld

Salaris

Het salaris van de statutaire directie is het vaste salaris op jaarbasis inclusief vakantiegeld en de vaste eindejaarsuitkering. Het salaris wordt in 12 gelijke delen uitbetaald. Het salaris bevat voor zover aan de orde ook het voordeel voor privégebruik van de leaseauto. In 2017 is het basissalaris verhoogd met de cao verhoging, op 1 januari 2017 met 1%. Daarnaast was er sprake van een individuele aanpassing van het salaris op 1 januari 2017 op basis van de reguliere beoordelingsronde.

Variabele beloning

Over het prestatiejaar 2017 is op het moment van vaststelling van de jaarrekening 2017 nog geen variabele beloning toegekend.

Over het prestatiejaar 2016 is geen variabele beloning toegekend in verband met het resultaat over 2016.

Pensioen

Voor de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. geldt de pensioenregeling die voor cao personeel en senior management/directie van toepassing is. Op 1 januari 2015 zijn de fiscale regels voor pensioenopbouw ingrijpend gewijzigd. Pensioenopbouw met fiscale ondersteuning is alleen nog mogelijk tot een bepaald grensbedrag (in 2017: €103 duizend).

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Pensioen boven het fiscaal grensbedrag (2017: €103 duizend)

Voor medewerkers met een inkomen boven het fiscaal grensbedrag zijn per 1 januari 2015 (in de CAO) afspraken gemaakt over een andere pensioenopbouw. Deze zijn ook van toepassing voor de statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. In de pensioenregeling van Achmea ligt het renterisico voor de toekomstige pensioenopbouw bij de werkgever. Achmea heeft bij de overgang naar een CDC gefinancierde pensioenregeling in 2014, besloten om dat risico niet eenmalig af te kopen. De hoogte van de werkgeversbijdrage wordt jaarlijks vastgesteld aan de hand van in de cao overeengekomen afspraken voor het alternatief voor pensioen boven het fiscaal grensbedrag.

Afgesproken is dat de bijdrage die de werkgever tot 1 januari 2015 beschikbaar stelde voor de opbouw van pensioen boven het fiscaal grensbedrag kostenneutraal op een andere manier voor die pensioenopbouw wordt ingezet. Dit wordt in de praktijk uitgevoerd door deze werkgeversbijdrage om te zetten in een bijdrage aan de netto pensioenregeling en het restant via een loontoeslag beschikbaar te stellen. De omvang van het restant loontoeslag varieert, want is afhankelijk van de rentestand per 31 december.

De bijdrage voor deelname aan het netto pensioen boven €103 duizend kan worden besteed aan een netto pensioenverzekering. Daarvoor biedt de werkgever een netto pensioenverzekering aan van het label Centraal Beheer. Het restant loontoeslag voor het pensioen boven €103 duizend is bruto loon.

Claw back

In 2017 hebben met betrekking tot de statutaire directie geen aanpassingen of terugvorderingen van beloningen uit eerdere jaren plaatsgevonden. Dit was evenmin het geval in 2016.

Leningen

De statutaire directie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft (hypothecaire) leningen uitstaan bij het bankbedrijf van Achmea. De leningen bedragen ultimo 2017 €145 duizend (ultimo 2016: €145 duizend). De gewogen rente van die leningen is in 2017 2,8 % (in 2016: 2,93%). De aflossing van leningen bedroeg in 2017 nihil (2016: €378 duizend).

Vergoedingen voor bestuurdersdiensten aan adviesentiteit

Gedurende de periode van 1 januari 2017 tot 1 juli 2017 heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik gemaakt van een interim bestuurder vanuit een adviesentiteit. Hiervoor is een vergoeding betaald aan de betreffende adviesentiteit, deze bedroeg in de genoemde periode €216 duizend (incl. BTW).

BEZOLDIGING VAN LEDEN VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

De leden van de Raad van Commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn tevens lid van de Raad van Commissarissen van Achmea B.V. In 2017 ontvangen zij voor deze werkzaamheden een commissarisbeloning. Deze beloning is in overeenstemming met de tijd die aan de werkzaamheden wordt besteed en is in 2017 ten opzichte van 2016 niet verhoogd.

OVERZICHT BELONING VAN DE LEDEN VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN PER JAAR ¹

	(x €1.000)	
	2017	2016
Raad van Commissarissen per 31 december 2017:		
R. Th. Wijmenga (voorzitter)	27	27
M. Lückerath-Rovers	18	18
P.H.M. Hofsté	18	18
Totaal	63	63

¹ Exclusief BTW

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Transacties met de groepsmaatschappijen

TRANSACTIONEN MET GELIEERDE MAATSCHAPPIJEN ACHMEA GROEP

(€MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Beleggingsactiviteiten:		
<i>Beleggingen in groepsmaatschappijen:</i>		
- Achmea Bank N.V. - Asset Backed Securities	919	1.339
- Achmea Bank N.V. - Hypotheekgerelateerde spaardelen (Beleggingen voor eigen rekening)	784	933
- Achmea Bank N.V. - Hypotheekgerelateerde spaardelen (Beleggingen voor rekening en risico polishouders)	151	
- Achmea Interne Diensten N.V. – Hypothecaire leningen	244	254
<i>Vorderingen op en schulden aan groepsmaatschappij:</i>		
- Achmea Bank N.V.	18	-4
- Achmea Investment Management B.V.	-3	-4
<i>Rentebaten obligaties uitgegeven door en vorderingen op groepsmaatschappijen:</i>		
- Achmea Bank N.V.	41	49
- Achmea Interne Diensten N.V.	5	9
<i>Beleggingslasten:</i>		
- Achmea Bank N.V.	5	
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.	5	5
- Achmea Investment Management B.V.	13	12
Operationele activiteiten		
<i>Bedrijfskosten en personeelskosten:</i>		
- Achmea Interne Diensten N.V. (Acquisitiekosten)	11	10
- Achmea Interne Diensten N.V. (Overige bedrijfskosten)	145	191
- Achmea Interne Diensten N.V. (Overige lasten)	9	2
<i>Vorderingen op en schulden aan groepsmaatschappijen:</i>		
- Achmea Interne Diensten N.V.	-112	-115
- Achmea Schadeverzekeringen N.V.	-1	-2
- Achmea Zorgverzekeringen N.V.		-1
- Avéro Achmea Zorgverzekeringen N.V.	-1	-1
<i>Herverzekeringsactiviteiten:</i>		
Achmea Reinsurance Company N.V.		
- Aandeel in de technische voorzieningen	4	6
- Uitgaande herverzekeringspremies	27	38
- Inkomende herverzekeringsuitkeringen	9	13
- Bedrijfskosten - Commissie ontvangen van herverzekeraar	18	25
- Vorderingen uit herverzekeringen		2
- Overlopende passiva		1

Vastrentende beleggingen in groepsmaatschappijen

Achmea Bank N.V.

De vordering op Achmea Bank NV. bestaat uit hypotheekgerelateerde spaardelen en belangen in gesecuritiseerde entiteiten (Asset Backed Securities). Het rentepercentage van de hypotheekgerelateerde spaardelen is afhankelijk van de bijbehorende hypotheek. Contractueel zullen deze leningen vervallen tussen 2022 en 2049 (31-12-2016: 2022-2049).

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

De Asset Backed Securities betreffen obligatieleningen die uitgegeven zijn door een aantal Special Purpose Vehicle's (SPV), die behoren tot de consolidatiekring van Achmea Bank N.V. Deze SPV's worden DMPL (Dutch Mortgage Portfolio Loans) genoemd en hebben AAA rating. Deze beleggingen kennen rentepercentage van tussen de 0,29% en 0,57% (31-12-2016: 0,07%-1,18%) en zullen contractueel vervallen op 2051 en 2055 (31-12-2016: 2051 en 2055).

Achmea Interne Diensten N.V.

De vorderingen op Achmea Interne Diensten N.V. betreft een tweetal leningen ter financiering van vastgoed in eigen gebruik en vastgoed voor eigen gebruik in ontwikkeling. De leningen hebben een rentepercentage van 0,75% en 4,49% (2016:1,42% tot 4,49%) en zullen contractueel vervallen op 2018 resp. 2035 (31-12-2016: 2017 resp. 2035). Voor deze leningen heeft Achmea Interne Diensten N.V. hypotheekrechten verstrekt aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Asset switch

In 2015 heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een 'asset switch' overeenkomst met Achmea Bank N.V. gesloten. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft de juridische rechten (niet economisch) van bepaalde staatsobligaties uitgewisseld tegen de juridische rechten van bepaalde hypothecaire leningen. Voor de uitwisseling is sprake van een marktwaarde ratio van 100:110. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ontvangt voor de uitwisseling een vergoeding, die getoetst is op marktconformiteit. Op 31 december 2017 is de boekwaarde van de uitgewisselde staatsobligaties €934 miljoen (31-12-2016: €968 miljoen).

Herverzekeringsactiviteiten

Achmea Reinsurance Company N.V. is de interne herverzekeraar binnen de Achmea Groep. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft (een groot deel van) haar herverzekeringen bij deze vennootschap ondergebracht.

Bedrijfskosten en personeelskosten

Alle personeelsleden zijn in dienst van Achmea Interne Diensten N.V., een entiteit van Achmea B.V. De pensioenverplichtingen van de Achmea Groep zijn ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds Achmea. De met de activiteiten verband houdende personeelskosten en overige bedrijfskosten worden doorbelast aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De toerekening van daarmee samenhangende pensioenlasten vindt plaats op basis van het pensioengevend salaris van actieve medewerkers.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft als onderdeel van de Achmea Groep veel transacties met andere groepsmaatschappijen, onder meer op het gebied van interne dienstverlening, zoals facilitaire zaken en IT. De met de activiteiten verband houdende bedrijfskosten worden zoveel mogelijk doorbelast aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De vorderingen en schulden voortvloeiend uit deze transacties betreffen rekening-courantsaldi.

Andere verbonden partijen

TRANSACTIES, VORDERINGEN EN SCHULDEN MET ANDERE VERBONDEN PARTIJEN

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Rabobank Groep		
Spaardelen (Overige financiële beleggingen voor eigen rekening)	2.068	2.228
Rentebaten Spaardelen (Overige financiële beleggingen voor eigen rekening)	90	102
Spaarrekeningen hypotheek (Overige financiële beleggingen voor rekening en risico polishouders)	7.323	7.380
Rentebaten Spaarrekeningen hypotheek (Overige financiële beleggingen voor rekening en risico polishouders)	251	267

Rabobank

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt voor haar activiteiten gebruik van diverse reguliere bankdiensten van de Rabobank Groep. Alle diensten en transacties met de Rabobank zijn reguliere transacties en gebaseerd op reguliere markttarieven.

Distributiekanaal

Lokale Rabobankkantoren vormen een belangrijk distributiekanaal voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Voor de distributie van verzekeringsproducten heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. over 2017 €10,6 miljoen aan commissie betaald aan lokale Rabobanken (2016: €9,7 miljoen).

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Stichting Pensioenfonds Achmea

De pensioentoezeggingen aan medewerkers die werkzaam zijn ten dienste van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn door Achmea Interne Diensten N.V. ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds Achmea (SPA).

De pensioenregeling is een zogenaamde collectief beschikbare premieregeling. De financiële en actuariële risico's zijn hiermee overgedragen aan de werknemers, wat onder andere betekent dat de toekomstige stijging van verworven rechten afhankelijk is van de financiële situatie van het fonds. Toerekening van daarmee samenhangende pensioenlasten door Achmea Interne Diensten N.V. aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. vindt plaats op basis van het pensioengevend salaris van de actieve medewerkers. De voorziening wordt bepaald op basis van het aantal actieve dienstjaren tot aan de balansdatum, het geraamde salariscategorie op het moment van de verwachte pensioneringsdatum en de marktrente op de door de ondernemingen uitgegeven obligaties van hoge kwaliteit. Deze verplichtingen worden verminderd met eventuele activa met betrekking tot de regeling.

IAS 19 Personeelsbeloningen is van toepassing op Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. aangezien de toegezegde pensioenregelingen de risico's spreiden over entiteiten die onder gemeenschappelijke zeggenschap vallen. Voor de toelichting op de IAS 19 Personeelsbeloningen (gebaseerd op IAS 19.150) wordt verwezen naar Toelichting 20 Overige voorzieningen van de jaarrekening 2017 van Achmea B.V.

De in 2017 aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. doorbelaste pensioenkosten bedragen €30 miljoen (2016: €37 miljoen).

ONDERTEKENING VAN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

Zeist, 10 april 2018

Raad van Commissarissen

R.Th. (Roel) Wijmenga, Voorzitter
P.H.M. (Petri) Hofsté
M. (Mijntje) Lückcrath-Rovers
B.E.M. (Bianca) Tetteroo

Statutaire directie

F.J. (Frans) van der Ent
A.M.P.J. (Martin) Heuvelmans

ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN DE FINANCIËLE POSITIE (VOOR BESTEMMING VAN HET RESULTAAT)

(€MILJOEN)

	TOELICHTING	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016	1 JANUARI 2016
Activa				
Dochtermaatschappijen, Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	4	848	815	602
Vastgoedbeleggingen	5	788	767	741
Beleggingen	6	48.166	49.864	48.394
Latente belastingvorderingen	12	916	995	873
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen	7	207	272	356
Vorderingen en overlopende activa	13	234	261	276
Liquide middelen	14	613	570	535
Totaal activa		51.772	53.544	51.777
Eigen vermogen				
Eigen vermogen toekomend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap	15	3.961	3.899	3.674
Totaal eigen vermogen		3.961	3.899	3.674
Verplichtingen				
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	7	45.487	46.839	45.783
Overige voorzieningen	16	4	8	9
Financiële verplichtingen	17	2.087	1.897	1.245
Derivaten	6	149	699	809
Te betalen vennootschapsbelasting		84	202	257
Totaal verplichtingen		47.811	49.645	48.103
Totaal eigen vermogen en verplichtingen		51.772	53.544	51.777

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

		(€MILJOEN)	
	TOELICHTING	2017	2016
Bruto verdiende premies		1.569	1.794
Herverzekeringspremies		-32	-43
Netto verdiende premies	9	1.537	1.751
Opbrengsten uit Dochtermaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures		108	68
Beleggingsopbrengsten	10	1.347	3.158
Overige opbrengsten	18	15	18
Totale baten		3.007	4.995
Netto lasten uit verzekeringscontracten	11	2.508	4.495
Rente en vergelijkbare lasten		8	3
Bedrijfskosten	19	172	212
Overige lasten	20	65	67
Totale lasten		2.753	4.777
Resultaat voor belasting		254	218
Vennootschapsbelasting	21	38	32
Nettoresultaat		216	186

ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT

		(€MILJOEN)	
	TOELICHTING	2017	2016
Posten die niet worden gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening			
Posten die kunnen worden gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening			
Ongerealiseerde waardeveranderingen op financiële instrumenten geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop' ¹		-87	582
Aandeel in overig totaal resultaat van Geassocieerde deelnemingen en joint ventures ¹		16	161
Ottrekking uit en toevoeging aan voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van ongerealiseerde beleggingsopbrengsten ¹		181	-672
Reclassificatie naar de Winst- en verliesrekening als Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van gerealiseerde beleggingsopbrengsten ¹		62	344
Waardeveranderingen op financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop ¹		-147	-385
Bijzondere waardeverminderingen op financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop ¹		8	9
		33	39
Netto overig totaalresultaat	22	33	39
Nettoresultaat		216	186
Totaalresultaat		249	225

¹ Verantwoord als onderdeel van de Herwaarderingsreserve

ENKELVOUDIG MUTATIEOVERZICHT VAN HET TOTAAL EIGEN VERMOGEN

	(EMILJOEN)				
	AANDELEN KAPITAAL / AGIO	HERWAAR- DERINGS-RESERVE	OVERIGE RESERVES	RESULTAAT OVER HET BOEKJAAR	TOTAAL EIGEN VERMOGEN
Balans per 1 januari 2016	1.836	436	1.298	104	3.674
Impact eerste toepassing IFRS					
Aangepaste balans per 1 januari 2016	1.836	436	1.298	104	3.674
Netto overig totaalresultaat		39			39
Nettoresultaat				186	186
Totaalresultaat		39		186	225
Bestemming van reserves		17	87	-104	
Dividend- en couponbetalingen					
Balans per 31 december 2016	1.836	492	1.385	186	3.899
Netto overig totaalresultaat		33			33
Nettoresultaat				216	216
Totaalresultaat		33		216	249
Bestemming van reserves		26	160	-186	
Dividend- en couponbetalingen			-187		-187
Balans per 31 december 2017	1.836	551	1.358	216	3.961

De verdeling van het aandelenkapitaal/agio is opgenomen in Toelichting 15 Eigen vermogen.

In december 2017 heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ten laste van de overige reserves een bedrag van €187 miljoen uitgekeerd aan de aandeelhouder van de vennootschap.

De resultaatbestemming is opgenomen in de enkelvoudige jaarrekening 2017 van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., Toelichting 29 Voorstel inzake bestemming van het resultaat.

ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT

	(EMILJOEN)	
	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat voor belasting	254	218
<i>Aanpassingen voor items zonder kasstromen en herrubriceringen:</i>		
Ongerealiseerde waardeveranderingen op Beleggingen, inclusief resultaten vreemde valuta en mutatie voorziening voor oninbaarheid ¹	-1.325	-1.023
Afschrijving van Overlopende acquisitiekosten opgenomen onder Vorderingen en overlopende activa, inclusief resultaten vreemde valuta	15	16
Opbrengsten uit Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	-108	-68
(Opgelopen) Rentelasten	9	9
Doorbelaste financieringslasten	52	52
	-1.103	-796
<i>Mutaties in operationele activa en verplichtingen:</i>		
Mutaties in Vorderingen en overlopende activa (exclusief overlopende acquisitiekosten) en Overige schulden opgenomen onder Financiële verplichtingen	270	964
Mutaties in Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten na aftrek aandeel herverzekeraars	-442	-847
Mutaties in Overige voorzieningen	-4	-1
	-176	116
<i>Operationele kasstromen niet begrepen in het resultaat voor belasting:</i>		
Aankopen van Vastgoedbeleggingen	-2	-7
Aankopen van Beleggingen ¹	-15.169	-16.607
Desinvesteringen van Vastgoedbeleggingen	33	16
Desinvesteringen van Beleggingen	16.615	17.709
Betaalde vennootschapsbelasting	-79	-181
Overige mutaties	140	48
	1.538	978
Totaal Kasstroom uit operationele activiteiten	259	298

Enkelvoudige jaarrekening

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT (VERVOLG)

(EMILJOEN)

	2017	2016
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Desinvesteringen van Geassocieerde deelnemingen en joint ventures	91	12
	91	12
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Financieringslasten van eigen vermogen	-52	-52
Dividenden en couponbetalingen	-187	
Betaalde rente	-9	-9
Mutaties in Financiële verplichtingen	-4	-4
	-252	-65
Netto kasstroom	98	245
Netto liquide middelen per 1 januari	515	270
Netto liquide middelen per 31 december	613	515
Liquide middelen omvatten de volgende posten:		
Kas- en banksaldi	14	613
Schulden aan kredietinstellingen	17	-55
Liquide middelen per 31 december	613	515

In de kasstromen uit operationele activiteiten over 2017 zijn ontvangen rente van €475 miljoen (2016: €510 miljoen), ontvangen dividenden van €56 miljoen (2016: €63 miljoen) en betaalde rente van €9 miljoen (2016: €9 miljoen) inbegrepen.

ALGEMEEN

1. WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Voor een beschrijving van de toegepaste waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar Toelichting 1 Waarderingsgrondslagen in de Geconsolideerde jaarrekening en de specifieke waarderingsgrondslagen onder de Toelichtingen in de Geconsolideerde jaarrekening.

Alle bedragen in de enkelvoudige jaarrekening zijn in miljoenen euro's, tenzij anders is vermeld.

Eerste toepassing IFRS

Tot en met 2016 paste Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de zogenaamde optie 3 toe waarbij de enkelvoudige jaarrekening werd opgesteld overeenkomstig Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Met ingang van 1 januari 2017 past Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. volledig de International Financial Reporting Standards (IFRS), inclusief International Accounting Standards (IAS) en interpretaties, goedgekeurd door de Europese Unie, voor het opstellen van de enkelvoudige jaarrekening toe. Door aanpassing van IAS 27, effectief vanaf 2016, is het mogelijk om deelnemingen op nettovermogenswaarde te waarderen, waardoor het mogelijk is om het Totaal eigen vermogen en het Nettoresultaat in de enkelvoudige en geconsolideerde jaarrekening gelijk aan elkaar te houden.

Aangezien in de enkelvoudige jaarrekening de nettovermogenswaarde per 1 januari 2016 en per 31 december 2016 al werd toegepast, heeft de eerste toepassing van IFRS geen impact op het Enkelvoudig overzicht van de financiële positie, Enkelvoudig totaal eigen vermogen en Enkelvoudig nettoresultaat van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Op grond van IAS1 is in het Overzicht van de financiële positie ook de positie per 1 januari 2016 gepresenteerd.

2. KAPITAAL- EN RISICOMANAGEMENT

Voor een beschrijving van het kapitaal- en risicomanagement van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. wordt verwezen naar Toelichting 2 van de Geconsolideerde jaarrekening.

3. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum bekend die tot vermelding in de jaarrekening moeten leiden.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

TOELICHTING SIGNIFICANTE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

4. DOCHTERMAATSCHAPPIJEN, GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES

							(€ MILJOEN)	
NAAM VAN DE MAATSCHAPPIJ	LAND	BESCHRIJVING VAN BEDRIJFS- ACTIVITEITEN	DATUM VAN OVERNAME	% EIGENDOM 2016	NETTO VERMOGENS- WAARDE 2016	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2017	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	
AP&L Beleggingen B.V.	NL	Beleggen in financiële activa	10-01-2005	100%	304	304	312	
N.V. Interpolis Onroerend Goed	NL	Beleggen in vastgoedbeleggingen	19-06-1990	66,85%	217	145	160	
Achmea Woninghypotheek B.V.	NL	Beleggen in hypothecaire leningen	07-05-2015	96%	306	294	210	
Achmea Woninghypotheek II B.V.	NL	Beleggen in hypothecaire leningen	16-12-2015	96%	72	69	42	
Woonalliantie Woerden C.V. ¹	NL	Beleggen in terreinen en gebouwen	29-10-1998	97%	25	24	22	
Residex B.V.	NL	Beleggen in financiële activa	19-12-2015	100%	7	7	8	
Achmea Vastgoed Beheer B.V.	NL	Vastgoedmanagement	29-12-1976	100%	1	1	1	
Achmea Grond C.V. ¹	NL	Beleggen in vastgoedbeleggingen	04-07-1995	100%	3	3	3	
Achmea Ontwikkeling C.V. ¹	NL	Beleggen in vastgoedbeleggingen	15-02-1998	100%	1	1	1	
Sprint Invest B.V.	NL	Beleggen	1996	50%			56	
						848	815	

¹ Het opgenomen percentage betreft het (economisch) belang van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in haar hoedanigheid van commanditair vennoot.

Bovenstaand overzicht toont de dochtermaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. per 31 december 2017. Alle deelnemingen zijn betrokken bij verzekeringsactiviteiten, vermogensbeheer of aan deze activiteiten gekoppelde diensten. Het stemrecht van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in deze deelnemingen is conform het aandelenbezit.

Het overige belang in N.V. Interpolis Onroerend Goed wordt gehouden door Achmea Schadeverzekeringen N.V. Het overige 4% belang in Achmea Woninghypotheek B.V. en Achmea Woninghypotheek II B.V. wordt gehouden door AP&L Beleggingen B.V. Achmea Vastgoed Beheer B.V. houdt nog een belang van 1% in Woonalliantie Woerden C.V.

De boekwaarde van de Dochtermaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures wordt vastgesteld op basis van de (IFRS-) jaarrekeningen van hetzelfde boekjaar van die entiteiten (met grondslag voor waardering van de betreffende entiteit) voor zover beschikbaar. Indien die niet beschikbaar is, baseert Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de boekwaarde op voorlopige, niet-gecontroleerde cijfers, afkomstig van de geassocieerde deelneming of joint venture. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft vastgesteld dat er in het verleden geen materiële verschillen waren tussen die voorlopige, niet-gecontroleerde cijfers en de (IFRS-)jaarrekening van de betreffende geassocieerde deelneming of joint venture.

In het land van oprichting of vestiging vinden tevens in hoofdzaak de bedrijfsactiviteiten plaats.

VERLOOPOVERZICHT DEELNEMINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

		(€ MILJOEN)	
		2017	2016
Balans per 1 januari		815	602
Ontvangen dividend		-91	-12
Resultaat boekjaar		108	68
Reële waardeveranderingen		16	161
Wijzigingen als gevolg van herrubricering			-4
Balans per 31 december		848	815

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

5. VASTGOEDBELEGGINGEN

	(EMILJOEN)	
	2017	2016
Balans per 1 januari	767	741
Aankopen	2	7
Verkopen	-33	-16
Reële waardeveranderingen opgenomen in de Winst- en verliesrekening	52	22
Mutaties als gevolg van herrubricering ¹		13
Balans per 31 december	788	767

¹ De herrubricering in 2016 heeft betrekking op de huurincentives die vanaf dat moment worden gepresenteerd als onderdeel van Vastgoedbeleggingen in plaats van Vorderingen en overlopende activa.

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Woningen	338	316
Retail	213	208
Kantoren	212	215
Overige	25	28
Totaal	788	767

Vastgoedbeleggingen worden verhuurd aan huurders (uitzondering leegstand) onder operationele leasecontracten met maandelijkse vaste huurbetalingen. De minimale leasebetalingen onder niet-opzegbare operationele leasecontracten van dit beleggingsvastgoed zijn als volgt:

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Minder dan 1 jaar	3	5
1- 5 jaar	15	19
Langer dan 5 jaar	15	11
Totaal	33	35

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

6. BELEGGINGEN

BELEGGINGEN NAAR CLASSIFICATIE

(€ MILJOEN)

	BELEGGINGEN - MET WAARDE VERANDERINGEN DOOR DE WINST-EN-VERLIESREKENING		BELEGGINGEN AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP		BELEGGINGEN LENINGEN EN VORDERINGEN		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Beleggingen voor eigen rekening								
Aandelen en soortgelijke beleggingen	38	274	1.755	1.836			1.793	2.110
Vastrentende beleggingen ¹	2.762	2.804	21.305	22.024			24.067	24.828
Derivaten	3.050	3.637					3.050	3.637
Overige financiële beleggingen ¹			755	898	2.068	2.228	2.823	3.126
Beleggingen voor rekening en risico polishouders								
Aandelen en soortgelijke beleggingen	7.714	7.372					7.714	7.372
Vastrentende beleggingen	891	850					891	850
Derivaten	79	70					79	70
Overige financiële beleggingen ^{1 & 2}	7.749	7.871					7.749	7.871
Totaal per 31 december	22.283	22.878	23.815	24.758	2.068	2.228	48.166	49.864

¹ Bevat beleggingen in groepsmaatschappijen.

² Onder Overige financiële beleggingen zijn mede opgenomen liquide middelen die betrekking hebben op beleggingen (in fondsen/depots) voor rekening en risico polishouders.

Beleggingen in aandelen en soortgelijke beleggingen voor eigen rekening van in totaal €1.793 miljoen (31 december 2016: €2.110 miljoen) betreffen genoteerde gewone aandelen €596 miljoen (31 december 2016: €545 miljoen), alternatieve beleggingen €657 miljoen (31 december 2016: €985 miljoen), beleggingen in vastgoedfondsen van €207 miljoen (31 december 2016: €239 miljoen), beleggingen in vastrentende waarde fondsen van €281 miljoen (31 december 2016: €281 miljoen) en overige beleggingen van €52 miljoen (31 december 2016: €59 miljoen).

Beleggingen voor eigen rekening gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs betreffen met name aan kapitaalpolissen gekoppelde tegoeden gehouden bij de Rabobank Groep, waarvoor de renteopbrengst is gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt op zijn spaarhypotheken.

VERLOOPOVERZICHT BELEGGINGEN

(€ MILJOEN)

	BELEGGINGEN VOOR EIGEN REKENING		BELEGGINGEN VOOR REKENING EN RISICO POLISHOUDERS		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Balans per 1 januari	33.701	32.212	16.163	16.182	49.864	48.394
Investerings en verstrekte leningen ¹	11.708	14.726	3.461	1.881	15.169	16.607
Desinvesteringen en verkopen	-12.326	-15.016	-4.289	-2.655	-16.615	-17.671
Mutaties in de reële waarde	-1.127	1.802	943	502	-184	2.304
Valutakoersverschillen	-225	-10	-98	14	-323	4
Mutatie te ontvangen rente ¹	148	128	247	284	395	412
Mutaties liquide middelen			-3	-38	-3	-38
Herrubricering	-6	-8	6	2		-6
Overige mutaties	-140	-133	3	-9	-137	-142
Balans per 31 december	31.733	33.701	16.433	16.163	48.166	49.864

¹ Rentebijdragen bij spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten worden gepresenteerd onder Mutatie te ontvangen rente. Om deze reden zijn bij de vergelijkende cijfers €102 miljoen bij de Beleggingen voor eigen rekening en €265 Beleggingen voor rekening en risicopolishouders gereclassificeerd van Investerings en verstrekte leningen naar Mutatie te ontvangen rente.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Beleggingen voor eigen rekening

Beleggingen voor eigen rekening waarvoor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gebruik heeft gemaakt van de optie deze te classificeren als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' per 31 december 2017 bedroegen €2.800 miljoen (31 december 2016: €3.078 miljoen). Derivaten worden voor hedging-doeleinden gebruikt. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. houdt geen financiële instrumenten aan voor handelsdoeleinden.

Op basis van de contractuele looptijd zal naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum een bedrag van €2.617 miljoen (31 december 2016: €26.330 miljoen) aan vastrentende beleggingen en overige financiële beleggingen worden gerealiseerd. Voor alle activa zonder contractuele vervaldatum wordt verondersteld dat deze naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum zullen worden gerealiseerd.

VASTRENTENDE BELEGGINGEN VOOR EIGEN REKENING NAAR SOORT

	(€MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Staatsobligaties en door de overheid gegarandeerde obligaties	9.945	11.106
Gesecuritiseerde obligaties ^{1&2}	935	1.397
Bedrijfsobligaties ²	5.151	5.082
Converteerbare obligaties	232	227
Leningen gedekt door hypotheek ²	699	716
Leningen, deposito's en voorschotten aan kredietinstellingen ²	7.105	6.300
	24.067	24.828

^{1.} Gesecuritiseerde obligaties en Leningen aan groepsmaatschappijen bestaan voor €883 miljoen (31-12-2016: €1.370 miljoen) aan 'asset backed' (met onderpand) obligaties.

^{2.} Bevat beleggingen in groepsmaatschappijen

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s belangen in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten, zoals obligaties met als onderpand hypotheek, worden opgenomen onder Beleggingen - gesecuritiseerde obligaties. De samenstelling van de portefeuilles van de belangen in gestructureerde entiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is, bekeken vanuit de individuele waarde per entiteit, zeer divers. Voor het grootste deel belegt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. in effecten met een senior rating, op onderpand van activa, waardoor zij potentiële kredietverliezen beperkt. Voor de belangrijkste gestructureerde entiteiten toont onderstaande tabel de maximale blootstelling aan verlies voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. per 31 december 2017, die gelijk is aan de boekwaarde van de effecten per die datum. Bovendien toont de tabel een vergelijking van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.'s belang met het totaalbedrag aan uitgegeven Notes (effecten) door de gestructureerde entiteit. Het getoonde bedrag Totaalwaarde van uitgegeven effecten op uitgiftedatum is gebaseerd op de omvang van de transactie bij uitgifte van de effecten.

BELEGGINGEN IN NIET-GECONSOLIDEERDE GESTRUCTUREERDE ENTITEITEN

	31 DECEMBER 2017		31 DECEMBER 2016	
	MAXIMALE BLOOTSTELLING AAN VERLIES	TOTAAL WAARDE VAN UITGEGEVEN EFFECTEN OP UITGIFTEDATUM	MAXIMALE BLOOTSTELLING AAN VERLIES	TOTAAL WAARDE VAN UITGEGEVEN EFFECTEN OP UITGIFTEDATUM
Effecten op onderpand van hypotheek	883	1.336	1.326	8.820
Effecten op onderpand van vorderingen inzake autoleasing			44	4.984
Boekwaarde van belang in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten	883	1.336	1.370	13.804

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft geen financiële of andere steun gegeven aan niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is ook niet voornemens om financiële of andere steun te geven aan niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten, waarin Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een belang heeft of een belang had.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

BELEGGINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Gesecuritiseerde obligaties		
- Achmea Bank N.V. (Asset backed)	883	1.285
Overige leningen		
- Achmea Interne Diensten N.V. (Hypothecaire leningen)	244	254
- AP&L Beleggingen B.V. - Financiering beleggingsactiviteiten	807	835
- Achmea Woninghypotheken B.V. - Financiering beleggingsactiviteiten lening	3.902	3.458
- Achmea Woninghypotheken II B.V. - Financiering beleggingsactiviteiten lening	1.643	1.107
Overige financiële beleggingen		
- Achmea Bank N.V. - Hypotheekgerelateerde spaardelen	752	895
	8.231	7.834

AP&L Beleggingen B.V.

De vordering op AP&L Beleggingen B.V. bestaat uit tegoeden inzake een rekeningcourantverhouding met een maximum van €1,2 miljard (2016: €1,2 miljard). Over het uitstaande bedrag ontvangt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. rente van 12 maands-Euribor plus 1,15% (2016: 1,15%). Deze overeenkomst eindigt per 1-10-2024.

Achmea Woninghypotheken B.V.

De vordering op Achmea Woninghypotheken B.V. bestaat uit tegoeden inzake een rekeningcourantverhouding met een maximum van €4,5 miljard (2016: €4,5 miljard). Over het uitstaande bedrag ontvangt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. rente van 12 maands-Euribor plus 1,15% (2016: 1,15%). Deze overeenkomst eindigt per 31-12-2024.

Achmea Woninghypotheken II B.V.

De vordering op Achmea Woninghypotheken II B.V. bestaat uit tegoeden inzake een rekeningcourantverhouding met een maximum van €2,2 miljard (2016: €2,2 miljard). Over het uitstaande bedrag ontvangt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. rente van 12 maands Euribor plus 1,15% (2016: 1,15%). Deze overeenkomst eindigt per 31-12-2024.

Achmea Bank N.V.

De vordering op Achmea Bank N.V. bestaat uit hypotheekgerelateerde spaardelen en belangen in gesecuritiseerde entiteiten (Asset Backed Securities). Het rentepercentage van de hypotheekgerelateerde spaardelen is afhankelijk van de bijbehorende hypotheek. Contractueel zullen deze leningen vervallen tussen 2022 en 2049 (31-12-2016: 2022-2049).

De Asset Backed Securities betreffen obligatieleningen die uitgegeven zijn door een aantal Special Purpose Vehicle's (SPV), die behoren tot de consolidatiekring van Achmea Bank N.V. Deze SPV's worden DMPL (Dutch Mortgage Portfolio Loans) genoemd en hebben AAA rating. Deze beleggingen kennen rentepercentage van tussen de 0,29% en 0,57% (31-12-2016: 0,07%-1,18%) en zullen contractueel vervallen tussen 2051 en 2055 (31-12-2016: 2051-2055).

Achmea Interne Diensten N.V.

De vorderingen op Achmea Interne Diensten N.V. betreft een tweetal leningen ter financiering van vastgoed in eigen gebruik en vastgoed voor eigen gebruik in ontwikkeling. De leningen hebben een rentepercentage van 0,75% en 4,49% (2016:1,42% en 4,49%) en zullen contractueel vervallen tussen 2022 resp. 2035 (31-12-2016: 2017 resp. 2035). Voor deze leningen heeft Achmea Interne Diensten N.V. hypotheekrechten toegezegd aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

DERIVATEN NAAR SOORT

(EMILJOEN)

	ACTIVA	VERPLICHTINGEN	31 DECEMBER 2017
Rentederivaten	2.983	144	2.839
Valutaderivaten	23	4	19
Aandelenderivaten	36		36
Overige derivaten	8	1	7
	3.050	149	2.901
	ACTIVA	VERPLICHTINGEN	31 DECEMBER 2016
Rentederivaten	3.594	640	2.954
Valutaderivaten	4	54	-50
Aandelenderivaten	36		36
Overige derivaten	3	5	-2
	3.637	699	2.938

ANALYSE OP BASIS VAN VERWACHTE TIJD TOT VERVALDATUM VAN NIET-GEDISCONTEERDE KASSTROMEN VAN DERIVATEN (VERPLICHTINGEN)

(EMILJOEN)

31 DECEMBER 2017	BINNEN 1 JAAR	1-3 JAAR	3-5 JAAR	→ 5 JAAR	TOTAAL
Rentederivaten	-21	-35	-22	257	179
Valutaderivaten	4				4
Overige derivaten	2	1			3
	-15	-34	-22	257	186
31 DECEMBER 2016	BINNEN 1 JAAR	1-3 JAAR	3-5 JAAR	→ 5 JAAR	TOTAAL
Rentederivaten	81	138	102	388	709
Valutaderivaten	53				53
Overige derivaten	4	2	1		7
	138	140	103	388	769

ANALYSE RENTE- EN VALUTADERIVATEN BELEGGINGEN EIGEN REKENING NAAR NOMINAAL BEDRAG VAN ONDERLIGGENDE WAARDE EN DE REËLE WAARDE

	31 DECEMBER 2017			31 DECEMBER 2016		
	NOMINAAL	REËLE WAARDE ACTIVA	REËLE WAARDE VERPLICHTING	NOMINAAL	REËLE WAARDE ACTIVA	REËLE WAARDE VERPLICHTING
Rentederivaten	28.034	2.983	144	28.954	3.594	640
Valutatermijncontracten	2.296	23	4	2.057	4	54
	30.330	3.006	148	31.011	3.598	694

Beleggingen voor rekening en risico polishouders

Beleggingen voor rekening en risico van polishouders omvatten activa voor verzekeringscontracten met gesepareerde beleggingen, deposito's voor collectieve levensverzekeringscontracten met volledige winstdeling, beleggingsverzekeringspolissen, beleggingscontracten en beleggingen die verplichtingen afdekken uit hoofde van verzekeringen waarbij de opbrengsten aan een indexcijfer zijn gekoppeld. Beleggingen voor rekening en risico van polishouders worden gesepareerd van andere beleggingen en belegd in overeenstemming met contractuele bepalingen. Polishouders en houders van beleggingscontracten zijn gerechtigd tot alle geboekte winsten en op de totaalwaarde van de beleggingen die onder dit kopje worden getoond, maar ze dragen ook de eventuele verliezen. Om deze reden zijn Verzekeringsverplichtingen waarbij polishouders het beleggingsrisico dragen gekoppeld aan deze rekening. Beleggingen voor rekening en risico van polishouders worden namens polishouders beheerd op een reële waardebasis. Alhoewel individuele instrumenten (al dan niet) een vervaldatum kunnen hebben afhankelijk van het soort instrument, heeft dit geen effect op de liquiditeitspositie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Voor de schattingen bij het beoordelen van de waardering en de waarderinggrondslagen van Beleggingen wordt verwezen naar Toelichting 5 'Beleggingen' in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

7. VERPLICHTINGEN GERELATEERD AAN VERZEKERINGSCONTRACTEN EN AANDEEL HERVERZEKERAARS IN VERZEKERINGSVERPLICHTINGEN

Voor een toelichting van de post Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten wordt verwezen naar Toelichting 6 Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten' van de geconsolideerde jaarrekening.

8. REËLE WAARDE HIËRARCHIE

Voor een beschrijving van de Reële waardehiërarchie wordt verwezen naar Toelichting 7 Reële waarde hiërarchie in de geconsolideerde jaarrekening.

ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP TERUGKERENDE EN INCIDENTELE BASIS PER 31 DECEMBER 2017

(EMILJOEN)

	CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL 31 DECEMBER 2017
Activa				
Terugkerende reële waardebeoordeling				
Vastgoedbeleggingen			788	788
Beleggingen				
Aandelen en soortgelijke beleggingen	1.502	7.392	613	9.507
Vastrentende beleggingen	15.532	8.969	457	24.958
Derivaten	7	3.122		3.129
Overige financiële beleggingen	274	8.230		8.504
Liquide middelen	613			613
Totaal activa gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	17.928	27.713	1.858	47.499
Incidentele reële waardebeoordeling				
Verplichtingen				
Financiële verplichtingen				
Leningen en opgenomen gelden		4		4
Derivaten		149		149
Totaal verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis		153		153

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP TERUGKERENDE EN INCIDENTELE BASIS PER 31 DECEMBER 2016

(€MILJOEN)

	CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL 31 DECEMBER 2016
Activa				
Terugkerende reële waardebeoordeling				
Vastgoedbeleggingen			767	767
Beleggingen				
Aandelen en soortgelijke beleggingen ¹	1.465	7.257	760	9.482
Vastrentende beleggingen	16.431	8.786	461	25.678
Derivaten	1	3.706		3.707
Overige financiële beleggingen	295	8.474		8.769
Liquide middelen	570			570
Totaal activa gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	18.762	28.223	1.988	48.973
Incidentele reële waardebeoordeling				
Verplichtingen				
Financiële verplichtingen				
Leningen en opgenomen gelden		9		9
Schulden aan kredietinstellingen	55			55
Derivaten ¹		699		699
Totaal verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde op een terugkerende basis	55	708		763

¹ In 2017 heeft voor aandelen en soortgelijke beleggingen en derivaten een herbeoordeling van de classificatie plaatsgevonden van categorie 2 naar categorie 3 (€268 miljoen). Om beter inzicht te geven in de ontwikkelingen in deze posten zijn de vergelijkende cijfers overeenkomstig aangepast.

VERLOOPOVERZICHT VAN CATEGORIE 3 FINANCIËLE INSTRUMENTEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP EEN TERUGKERENDE BASIS

(€MILJOEN)

	VASTGOED- BELEGGINGEN	AANDELEN EN SOORTGELIJKE BELEGGINGEN	VASTRENTENDE BELEGGINGEN	TOTAAL 2017
Balans per 1 januari	767	760	461	1.988
Investerings- en verstrekte leningen	2	25	2	29
Desinvesteringen en verkopen	-33	-202	-11	-246
Mutaties in de reële waarde opgenomen in de Winst- en verliesrekening	52	-1	1	52
Mutaties in de reële waarde opgenomen in Overig totaalresultaat		31	2	33
Mutaties in de reële waarde hiërarchie (naar categorie 3)			2	2
Balans per 31 december	788	613	457	1.858

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

VERLOOPOVERZICHT VAN CATEGORIE 3 FINANCIËLE INSTRUMENTEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE OP EEN TERUGKERENDE BASIS

(€ MILJOEN)

	VASTGOED-BELEGGINGEN	AANDELEN EN SOORTGELIJKE BELEGGINGEN ¹	VASTRENTENDE BELEGGINGEN	TOTAAL 2016
Balans per 1 januari	741	724	308	1.773
Investerings en verstrekte leningen	7	41	158	206
Desinvesteringen en verkopen	-16	-42	-20	-78
Mutaties in de reële waarde opgenomen in de Winst- en verliesrekening	35	-9		26
Mutaties in de reële waarde opgenomen in Overig totaalresultaat		30	15	45
Mutaties in de reële waarde hiërarchie (naar categorie 3)		16		16
Balans per 31 december	767	760	461	1.988

¹ In 2017 heeft voor aandelen en soortgelijke beleggingen en derivaten een herbeoordeling van de classificatie plaatsgevonden van categorie 2 naar categorie 3 (€268 miljoen). Om beter inzicht te geven in de ontwikkelingen in deze posten zijn de vergelijkende cijfers overeenkomstig aangepast.

BELANGRIJKE NIET-WAARNEEMBARE INPUTS VOOR ALS CATEGORIE 3 GECLASSIFICEERDE ACTIVA EN VERPLICHTINGEN GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE

BESCHRIJVING	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2017 IN MILJOENEN	GEBRUIKTE WAARDERINGS-TECHNIEK	NIET WAARNEEMBARE INPUTS	RANGE (GEWOGEN GEMIDDELDE)	RELATIE VAN NIET-WAARNEEMBARE INPUTS MET REËLE WAARDE
Vastgoedbeleggingen	788	Huurwaarde-kapitalisatie-methode	Bruto aanvangsrendement	3.4 - 21.7 (7.5) (%)	Toename leidt tot waardedaling
Beleggingen					
Aandelen en soortgelijke beleggingen	613	Netto Vermogenswaarde ¹	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vastrentende beleggingen Voor eigen rekening	457	Contant gemaakte kasstromen	Totale spread	135 - 345 (bp)	Een toename heeft geen direct effect op de Winst- en verliesrekening of het Totaal eigen vermogen, maar wordt overgeboekt naar het Fonds voor toekomstige winstdeling middels een rechtstreekse vermogensboeking.

BESCHRIJVING	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2016 IN MILJOENEN	GEBRUIKTE WAARDERINGS-TECHNIEK	NIET WAARNEEMBARE INPUTS	RANGE (GEWOGEN GEMIDDELDE)	RELATIE VAN NIET-WAARNEEMBARE INPUTS MET REËLE WAARDE
Vastgoedbeleggingen	767	Huurwaarde-kapitalisatie-methode	Bruto aanvangsrendement	3.6 - 25.9 (7.9) (%)	Toename leidt tot waardedaling
Beleggingen					
Aandelen en soortgelijke beleggingen	760	Netto Vermogenswaarde ¹	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vastrentende beleggingen Voor eigen rekening	461	Contant gemaakte kasstromen	Totale spread	143 - 403 (bp)	Een toename heeft geen direct effect op de Winst- en verliesrekening of het Totaal eigen vermogen, maar wordt overgeboekt naar het Fonds voor toekomstige winstdeling middels een rechtstreekse vermogensboeking ('shadow accounting').

¹ Waar bij de hantering van modellen gebruik wordt gemaakt van de netto vermogenswaarde wordt deze netto vermogenswaarde bepaald op basis van een reële waarde waardering van de onderliggende activa en passiva.

Aandelen en soortgelijke beleggingen bestaan voornamelijk uit beleggingen in private equity, ter waarde van €227 miljoen (31 december 2016: €241 miljoen), vastgoedfondsen ter hoogte van €192 miljoen (31 december 2016: €2 miljoen) en Infrastructuur fondsen ter hoogte van €147 miljoen (31 december 2016: €244 miljoen). De private equity beleggingen hebben een hoge diversificatie wat betreft sector, geografische regio en type belegging. Omdat voor het grootste deel van deze investeringen de reële waarde van deze beleggingen wordt bepaald met behulp van de intrinsieke waarde (netto vermogenswaarde) zoals gerapporteerd door de fondsbeheerder of de beherend vennoot, is er geen belangrijke niet-waarneembare input of combinatie van inputs die kan worden gebruikt om een gevoeligheidsanalyse uit te voeren voor deze portefeuille.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Onderstaande tabellen geven een overzicht van alle activa en verplichtingen die niet zijn gewaardeerd tegen de reële waarde, maar waarvan de reële waarde wordt toegelicht.

(€ MILJOEN)					
	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2017	GENOTEERDE PRIJZEN OP ACTIEVE MARKTEN VOOR VERGELIJKBARE INSTRUMENTEN	BELANGRIJKE OVERIGE WAARNEEMBARE INPUTS	BELANGRIJKE NIET- WAARNEEMBARE INPUTS	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2017
		CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL
Activa					
Beleggingen					
Overige financiële beleggingen	2.068		2.364		2.364
Vorderingen en overlopende activa	234		234		234
Verplichtingen					
Financiële verplichtingen					
Overige schulden	2.083		2.083		2.083

(€ MILJOEN)					
	BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2016	GENOTEERDE PRIJZEN OP ACTIEVE MARKTEN VOOR VERGELIJKBARE INSTRUMENTEN	BELANGRIJKE OVERIGE WAARNEEMBARE INPUTS	BELANGRIJKE NIET- WAARNEEMBARE INPUTS	REËLE WAARDE PER 31 DECEMBER 2016
		CATEGORIE 1	CATEGORIE 2	CATEGORIE 3	TOTAAL
Activa					
Beleggingen					
Overige financiële beleggingen	2.228		2.519		2.519
Vorderingen en overlopende activa	261		261		261
Verplichtingen					
Financiële Verplichtingen					
Overige schulden	1.888		1.888		1.888

9. NETTO VERDIENDE PREMIES

Voor de toelichting op de Netto verdiende premies wordt verwezen naar Toelichting 8 Netto verdiende premies in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

10. BELEGGINGSOPBRENGSTEN

(EMILJOEN)

	BELEGGINGEN MET WAARDE- VERANDERINGEN IN DE WINST- EN VERLIES REKENING		BELEGGINGEN AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP		BELEGGINGEN LENINGEN EN VORDERINGEN		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Directe beleggingsopbrengsten								
Beleggingen voor eigen rekening ¹	283	234	315	398	93	104	691	736
Beleggingen voor rekening en risico polishouders	286	301					286	301
Beleggingskosten								
Directe bedrijfskosten vastgoedbeleggingen	-1	11	-12	-26			-13	-15
	-14	-15					-14	-15
Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen op financiële activa en derivaten								
Beleggingen voor eigen rekening ¹	-475	1.172	182	505			-293	1.677
Beleggingen voor rekening en risico polishouders	943	529					943	529
Bijzondere waardeverminderingen								
Beleggingen voor eigen rekening			-10	-12			-10	-12
Valutakoersverschillen								
	-231	53	-12	-96			-243	-43
Totaal beleggingsopbrengsten	791	2.285	463	769	93	104	1.347	3.158

¹ In de Beleggingen - met waardeveranderingen door de Winst- en verliesrekening zijn tevens de beleggingsopbrengsten uit vastgoedbeleggingen opgenomen.

Een totaal van €0,7 miljoen (2016: €0,3 miljoen) van de Directe bedrijfskosten vastgoedbeleggingen heeft betrekking op vastgoed dat geen huuropbrengsten heeft gegenereerd in 2017.

(EMILJOEN)

	BELEGGINGEN EIGEN REKENING		BELEGGINGEN REKENING EN RISICO POLISHOUDERS		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Dividenden	36	38	20	25	56	63
Huuropbrengsten	51	52			51	52
Rente	604	646	266	276	870	922
Totaal	691	736	286	301	977	1.037

Onder directe renteopbrengsten uit hoofde van beleggingen geïnclassificeerd als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' is mede begrepen opbrengsten uit hoofde van derivaten van €194 miljoen (2016: €133 miljoen).

Gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen die voortvloeien uit financiële activa die bij eerste opname zijn aangemerkt als 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' bedroegen voor de beleggingen eigen rekening €42 miljoen negatief (2016: €196 miljoen), beleggingen voor rekening en risico polishouders €915 miljoen (2016: €549 miljoen).

Een totaal van €101 miljoen (2016: €722 miljoen) van de ongerealiseerde resultaten uit wijzigingen in de reële waarde heeft betrekking op beleggingen die zijn gewaardeerd gebruikmakend van een waarderingstechniek. Deze hebben hoofdzakelijk betrekking op vastgoedbeleggingen, niet-genoteerde derivaten en aandelen.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

De toename van gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen gewaardeerd 'Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de Winst- en verliesrekening' is hoofdzakelijk toe te schrijven aan een lager rentetarief en daardoor een hogere waarde van derivaten.

Bijzondere waardeverminderingen op beleggingen geclassificeerd als 'Aangehouden voor verkoop' bedroegen in 2017 €10 miljoen (2016: €12 miljoen). In 2017 zijn geen bijzondere waardeverminderingen op beleggingen geclassificeerd als 'Leningen en vorderingen' opgetreden (2016: nihil).

Onder de beleggingsopbrengsten zijn opbrengsten opgenomen dat behaald met groepsmaatschappijen van Achmea. Deze opbrengsten zijn als volgt te specificeren:

OPBRENGSTEN UIT GROEPSMAATSCHAPPIJEN EN DEELNEMINGEN

(€ MILJOEN)

	RESULTAAT UIT DOCHTERMAATSCHAPPIJEN, GEASSOCIEERDE DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES		DIRECTE BELEGGINGSOPBRENGSTEN VAN GROEPSMAATSCHAPPIJEN EN DEELNEMINGEN		TOTAAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
AP&L Beleggingen B.V.	16	13	3	8	19	21
N.V. Interpolis Onroerend Goed	12	8			12	8
Achmea Woninghypotheken B.V.	59	34	22	35	81	69
Achmea Woninghypotheken II B.V.	14	6	8	12	22	18
Woonalliantie Woerden C.V.	3	3			3	3
Residex B.V.		4				4
Achmea Vastgoed Beheer B.V.						
Achmea Grond C.V.		-1				-1
Achmea Ontwikkeling C.V.						
Sprint Invest B.V.	4	1			4	1
Achmea Bank N.V.			41	49	41	49
Achmea Interne Diensten N.V.			5	8	5	8
	108	68	79	112	187	180

11. NETTO LASTEN UIT VERZEKERINGSCONTRACTEN

Voor de toelichting op de Netto lasten uit verzekeringscontracten wordt verwezen naar Toelichting 10 Netto lasten uit verzekeringscontracten in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

OVERIGE ONDERDELEN BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

12. LATENTE BELASTINGVORDERINGEN EN -VERPLICHTINGEN

De mutaties in latente belastingvorderingen en -verplichtingen gedurende het boekjaar kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	(€ MILJOEN)			
	BALANS PER 1 JANUARI 2017	OPGENOMEN IN RESULTAAT	OPGENOMEN IN EIGEN VERMOGEN	BALANS PER 31 DECEMBER 2017
Immateriële activa	1			1
Beleggingen	-1.139	184	-6	-961
Vorderingen en overlopende activa	2	-1		1
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	2.131	-256		1.875
	995	-73	-6	916
Omvat:				
Latente belastingvorderingen				1.877
Latente belastingverplichtingen				961

	(€ MILJOEN)			
	BALANS PER 1 JANUARI 2016	OPGENOMEN IN RESULTAAT	OPGENOMEN IN EIGEN VERMOGEN	BALANS PER 31 DECEMBER 2016
Immateriële activa	1			1
Beleggingen	-860	-268	-11	-1.139
Vorderingen en overlopende activa	3	-1		2
Verplichtingen gerelateerd aan verzekeringscontracten	1.729	402		2.131
	873	133	-11	995
Omvat:				
Latente belastingvorderingen				2.135
Latente belastingverplichtingen				1.140

Het gebruikte belastingtarief voor het berekenen van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen bedraagt voor zowel 2017 als 2016 25%.

De overige mutaties in 2016 hebben hoofdzakelijk betrekking op de overboeking tussen latente- en acute belasting als gevolg van een wijziging in de fiscale waardering van verzekeringsverplichtingen en beleggingen.

Een bedrag van €1.877 miljoen (2016: €2.134 miljoen) binnen Latente belastingvorderingen en -verplichtingen wordt naar verwachting groten over meer dan twaalf maanden na balansdatum afgewikkeld.

De Latente belastingvorderingen en – verplichtingen betreffen vorderingen op respectievelijk schulden aan Achmea B.V., aangezien Achmea B.V. aan het hoofd van de fiscale eenheid staat.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

13. VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Overlopende acquisitiekosten	10	16
Vorderingen uit directe verzekeringen	10	72
Vorderingen uit herverzekeringen	1	2
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	39	32
Belastingen en premies sociale verzekeringen	136	112
Vorderingen op groepsmaatschappijen	18	10
Te ontvangen inkomsten en vooruitbetalingen	20	5
Overig		12
Balans per 31 december	234	261

Een bedrag van €1 miljoen (31 december 2016: €1 miljoen) van de Vorderingen en overlopende activa zal naar verwachting na twaalf maanden na balansdatum worden gerealiseerd. Voor vorderingen die naar verwachting binnen twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, is de boekwaarde een redelijke schatting van de reële waarde. De reële waarde van vorderingen die naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, bedraagt €1 miljoen per 31 december 2017 (31 december 2016: €1 miljoen). Bijzondere waardeverminderingen die in 2017 zijn opgenomen met betrekking tot Vorderingen en overlopende activa bedroegen €1 miljoen (31 december 2016: nihil) en zijn opgenomen onder Overige lasten.

VORDERINGEN OP GROEPSMAATSCHAPPIJEN

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Achmea B.V.	6	4
Achmea Grond C.V.		1
Achmea Bank N.V.	12	5
Balans per 31 december	18	10

14. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Hieronder worden banktegoeden opgenomen. Het liquiditeitenbeheer vindt plaats op groepsniveau van Achmea B.V. Rekening-courantposities in de cashpool van Achmea B.V. die direct opeisbaar zijn vormen een integraal onderdeel van dit liquiditeitenbeheer, en maken derhalve onderdeel uit van de liquide middelen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

15. EIGEN VERMOGEN

Voor de toelichting op het Eigen vermogen wordt verwezen naar Toelichting 15 Eigen vermogen toekomstend aan houders van eigen vermogensinstrumenten in de vennootschap in de geconsolideerde jaarrekening.

16. OVERIGE VOORZIENINGEN

Voor de toelichting op de Overige voorzieningen wordt verwezen naar Toelichting 16 Overige voorzieningen in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

17. FINANCIËLE VERPLICHTINGEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Leningen en opgenomen gelden	4	9
Overige schulden	2.083	1.888
Totaal financiële verplichtingen	2.087	1.897

Voor de toelichting op de Leningen en opgenomen gelden wordt verwezen naar Toelichting 17 Financiële verplichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

OVERIGE SCHULDEN

	(€ MILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Verplichtingen uit directe verzekering		
Polishouders	351	386
Tussenpersonen	1	2
Overwaarde in gesepareerde beleggingsdepots	336	338
Terugbetalingsverplichting van ontvangen onderpand in de vorm van liquide middelen ¹	1.139	805
Belastingen en sociale verzekeringspremies	24	26
Schulden aan kredietinstellingen		55
Schulden aan groepsmaatschappijen	118	123
Overlopende verplichtingen	11	63
Overige	103	90
	2.083	1.888

¹ Met het operationeel worden van de EMIR regelgeving zijn in 2016 ontvangen onderpanden voor bepaalde OTC derivaten op de balans verwerkt. Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. ontvangt een bedrag aan cash collateral afhankelijk van de actuele marktwaarde van het derivaat. De ontvangst van het collateral mag niet worden gesaldeerd met het derivaat. Het ontvangen cash wordt door Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. aangewend voor beleggingen.

Een bedrag van €492 miljoen (31 december 2016: €438 miljoen) opgenomen onder Overige schulden wordt naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum afgewikkeld. Voor Overige schulden die naar verwachting binnen twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, is de boekwaarde een redelijke benadering van de reële waarde. De reële waarde van schulden die naar verwachting over meer dan twaalf maanden na balansdatum worden afgewikkeld, bedraagt €492 miljoen per 31 december 2017 (31 december 2016: €438 miljoen).

Voor de schattingen bij het beoordelen van de waardering en de waarderingsgrondslagen van Financiële verplichtingen wordt verwezen naar Toelichting 17 Financiële verplichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

SCHULDEN AAN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Achmea Grond C.V.	1	
Achmea Investment Management B.V.	3	4
Achmea Interne Diensten N.V.	112	115
Achmea Schadeverzekeringen N.V.	1	2
Achmea Zorgverzekeringen N.V.		1
Avéro Achmea Zorgverzekeringen N.V.	1	1
Balans per 31 december	118	123

18. OVERIGE OPBRENGSTEN

De Overige opbrengsten bestaan uit diverse posten, zoals afwikkeling van contracten en administratieve rekeningen. Ontvangen provisies van herverzekeraars worden met ingang van 2017 gepresenteerd onder de Bedrijfskosten in lijn met de groepsrapportages.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

19. BEDRIJFSKOSTEN

Voor de toelichting op de bedrijfskosten wordt verwezen naar Toelichting 19 Bedrijfskosten in de geconsolideerde jaarrekening.

20. OVERIGE LASTEN

In de Overige lasten zijn de doorbelaste holdingkosten ad €62 miljoen (2016: €54 miljoen) opgenomen. De restende Overige lasten bestaan uit diverse posten, zoals dotatie Overige voorzieningen en mutatie voorziening dubieuze debiteuren.

Zowel reorganisatielasten (2017: €9 miljoen; 2016: €2 miljoen) als lasten met betrekking tot het kapitaalmanagement van Achmea B.V. (2017: €52 miljoen; 2016: €52 miljoen) worden toegerekend aan de Overige lasten. Voor meer informatie wordt verwezen naar Toelichting 28 Transacties met verbonden partijen in de geconsolideerde jaarrekening.

21. VENNOOTSCHAPSBELASTING

RECONCILIATIE EFFECTIEF BELASTINGTARIEF

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Resultaat voor belasting	254	218
Tarief vennootschapsbelasting	25,0%	25,0%
Vennootschapsbelasting	64	55
Belastingeffect op:		
Deelnemingsvrijstelling	-27	-17
Overige	1	-7
Over/(onder)voorzien in voorgaande boekjaren		1
Effectieve belastingdruk	38	32

De effectieve belastingdruk in 2017 bedroeg 15,0% (2016: 14,7%).

VENNOOTSCHAPSBELASTING IN DE WINST- EN VERLIESREKENING

	(€ MILJOEN)	
	2017	2016
Acute belastinglasten		
Huidig jaar	-41	130
Correctie voorgaande jaren	1	-8
	-40	122
Latente belastinglasten		
Huidig jaar	77	-99
Correctie voorgaande jaren	1	9
	78	-90
Totale vennootschapsbelasting in de Winst- en verliesrekening	38	32

22. NETTO OVERIG TOTAALRESULTAAT

(EMILJOEN)

	2017			2016		
	OVERIG TOTAAL- RESULTAAT VOOR BELASTING	VENNOOTSCHAPS BELASTING	NETTO OVERIG TOTAAL- RESULTAAT	OVERIG TOTAAL- RESULTAAT VOOR BELASTING	VENNOOTSCHAPS BELASTING	NETTO OVERIG TOTAAL- RESULTAAT
Ongerealiseerde winsten en verliezen bij financiële instrumenten geassocieerd als 'Beschikbaar voor verkoop'	-116	29	-87	828	-246	582
Aandeel in overig totaalresultaat van Dochtermaatschappijen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures	16		16	161		161
Onttrekking uit en toevoeging aan voorziening voor Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van ongerealiseerde beleggingsopbrengsten	241	-60	181	-896	224	-672
Reclassificatie naar de Winst- en verliesrekening als Winstdeling en kortingen voor polishouders uit hoofde van gerealiseerde beleggingsopbrengsten	83	-21	62	458	-114	344
Waardeveranderingen uit financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop	-196	49	-147	-513	128	-385
Bijzondere waardeverminderingen financiële instrumenten 'Beschikbaar voor verkoop' gereclassificeerd naar de Winst- en verliesrekening bij verkoop	11	-3	8	12	-3	9
Totaal Overig totaalresultaat voor het boekjaar	39	-6	33	50	-11	39

OVERIGE TOELICHTINGEN

23. HEDGE ACCOUNTING

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. past reële waarde hedge accounting toe voor de portefeuilles die blootgesteld zijn aan valutarisico. Reële waarde hedge accounting houdt in dat de reële waarde mutaties van het hedging instrument en de bewegingen van de reële waarde van de afgedekte positie die toe te schrijven zijn aan de afdekking van de risico's, worden opgenomen in de Winst- en verliesrekening.

Valutaderivaten worden gebruikt als afdekkingsinstrumenten. De reële waarde van de valutaderivaten aangewezen als afdekkingsinstrument voor de toepassing van hedge accounting per 31 december 2017 bedroeg €6 miljoen (31 december 2016: €16 miljoen negatief). De reële waarde van de valutacontracten wijzigt met de veranderingen in de wisselkoers, die correspondeert met de reële waardeveranderingen gerelateerd aan valutakoersverschillen van een belegging in vreemde valuta. Het nettoresultaat op hedge accounting is €1 miljoen (2016: €6 miljoen). Dit nettoresultaat bestaat uit veranderingen in de reële waarde van de afgedekte positie toe te rekenen aan het afgedekte risico van €59 miljoen (2016: €13 miljoen negatief) en veranderingen in de reële waarde van de gerelateerde derivaten van €58 miljoen negatief (2016: €20 miljoen).

24. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Gerechtelijke procedures

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de maatschappijen die deel uitmaken van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zijn betrokken in gerechtelijke en arbitrageprocedures. Deze procedures hebben betrekking op claims die ingediend zijn door en tegen deze maatschappijen, voortvloeiend uit reguliere bedrijfsactiviteiten, inclusief de activiteiten die zijn uitgevoerd in de hoedanigheid als verzekeraar, kredietverstrekker, dienstverlener, belegger en belastingbetaler. Alhoewel het niet mogelijk is om de uitkomst van lopende of komende gerechtelijke procedures te voorspellen of te bepalen, is de directie van mening dat het niet waarschijnlijk is dat de uitkomst van de procedures een materieel negatief effect zullen hebben op de financiële positie van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

VOORWAARDELIJKE VERPLICHTINGEN

	2017	2016
Garanties NHT	9	9
Balans per 31 december	9	9

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft aan Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V. garanties verstrekt tot een maximum van €9 miljoen (2016: €9 miljoen). Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V. is een maatschappij waarbinnen de deelnemende verzekeringsmaatschappijen de claims en risico's met betrekking tot terrorisme in een pool hebben gebundeld.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN

	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Kredietfaciliteiten bouwdepot overeenkomsten	3	10
Investeringsverplichtingen gerelateerd aan de verstrekte hypotheekoffertes		4
Overige investeringsverplichtingen uit hoofde van beleggingen	179	207
	182	221

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. kent ultimo boekjaar 2017 voorwaardelijke verplichtingen vanuit de kredietfaciliteit die een onderdeel zijn van de bouwdepotovereenkomsten. Indien de klanten voldoen aan de voorwaarden, heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de verplichtingen om €3 miljoen (2016: €10 miljoen) aan kredieten te verstrekken.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. verstrekt hypothecaire leningen voor eigen rekening. In deze hoedanigheid kent zij onherroepelijke faciliteiten die voortvloeien uit de verstrekte offertes voor hypothecaire leningen. Indien de klanten de offertes accepteren heeft Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de verplichting om €nihil (2016: €4 miljoen) aan hypothecaire leningen te verstrekken.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

FISCALE EENHEID

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. maakt deel uit van de fiscale eenheid voor de omzetbelasting en de fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting van Achmea B.V. en is uit dien hoofde hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel.

25. KREDIETKWALITEIT FINANCIËLE ACTIVA

Onderstaande tabel geeft inzicht in de kredietkwaliteit van de financiële activa door informatie te geven over de hoogte van de (externe) rating. Tevens is aangegeven voor welk deel van de financiële activa geen (externe) rating beschikbaar is.

EXTERNE CREDIT RATING ACTIVA

(€ MILJOEN)

31 DECEMBER 2017	AAA STAATS-OBLIGATIES	AAA	AA	A	BBB	ONDER BBB	GEEN RATING	TOTAAL
Beleggingen								
Vastrentende beleggingen ¹	7.566	2.354	2.958	2.310	8.866	136	768	24.958
Derivaten		6	134	2.372	370	7	240	3.129
Overige financiële beleggingen ²			9.433	1.134			5	10.572
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen			199	7			1	207
Vorderingen en overlopende activa		1	1		2		230	234
Liquide middelen			106	503			4	613

^{1.} Vastrentende beleggingen zonder rating hebben voor €386 miljoen betrekking op hypotheekleningen die met NHG zijn verstrekt.

^{2.} Overige financiële beleggingen rating AA hebben betrekking op spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten waarvoor de renteopbrengsten zijn gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt over zijn hypotheekleningen. Voor een overzicht van overige financiële beleggingen wordt verwezen naar Toelichting 6 Beleggingen.

EXTERNE CREDIT RATING ACTIVA

(€ MILJOEN)

31 DECEMBER 2016	AAA STAATS-OBLIGATIES	AAA	AA	A	BBB	ONDER BBB	GEEN RATING	TOTAAL
Beleggingen								
Vastrentende beleggingen ¹	9.526	2.648	2.980	2.089	7.685	146	604	25.678
Derivaten							3.707	3.707
Overige financiële beleggingen ²			9.609	1.189			199	10.997
Aandeel herverzekeraars in verzekeringsverplichtingen			264	7			1	272
Vorderingen en overlopende activa		1	1		2		257	261
Liquide middelen			90	428			52	570

^{1.} Vastrentende beleggingen zonder rating hebben voor €389 miljoen betrekking op hypotheekleningen die met NHG zijn verstrekt.

^{2.} Overige financiële beleggingen met rating AA hebben betrekking op spaarrekeningen gekoppeld aan levensverzekeringcontracten waarvoor de renteopbrengsten zijn gebaseerd op de rente die de polishouder betaalt over zijn hypotheekleningen. Voor een overzicht van overige financiële beleggingen wordt verwezen naar Toelichting 6 Beleggingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de boekwaarde van de financiële activa met betalingsachterstanden of waarop bijzondere waardevermindering is toegepast.

FINANCIËLE ACTIVA MET BETALINGSACHTERSTANDEN OF WAAROP BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING IS TOEGEPAST

31 DECEMBER 2017	BETALINGSACHTERSTANDEN, MAAR NIET AFGEWAARDEERD				BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING ACTIVA
	0 - 3 MAANDEN	3 MAANDEN - 1 JAAR	OUDER DAN EEN JAAR	BEDRAG BETALINGSACHTERSTANDEN	
Beleggingen					
Vastrentende beleggingen					3
Vorderingen en overlopende activa	5	1	1	7	

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

FINANCIËLE ACTIVA MET BETALINGSACHTERSTANDEN OF WAAROP BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING IS TOEGEPAST

31 DECEMBER 2016	BETALINGSACHTERSTANDEN, MAAR NIET AFGEWAAARDEERD				BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING ACTIVA
	0 - 3 MAANDEN	3 MAANDEN - 1 JAAR	OUDER DAN EEN JAAR	BEDRAG BETALINGSACHTERSTANDEN	BOEKWAARDE NA BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING
Beleggingen					
Vastrentende beleggingen					4
Vorderingen en overlopende activa	5	2	1	8	

Onderstaande tabel geeft een overzicht van activa en verplichtingen waarop verrekening, afdwingbare Master Netting Agreements (verrekeningsovereenkomsten) en vergelijkbare overeenkomsten van toepassing zijn.

FINANCIËLE ACTIVA WAAR VERREKENING OP VAN TOEPASSING IS, AFDWINGBARE MASTER NETTING OVEREENKOMSTEN EN VERGELIJKBARE OVEREENKOMSTEN

(€ MILJOEN)

31 DECEMBER 2017	BRUTO-BEDRAGEN VAN OPGENOMEN FINANCIËLE ACTIVA	BRUTO-BEDRAGEN VAN OPGE-NOMEN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	NETTO-BEDRAGEN VAN FINANCIËLE ACTIVA/PASSIVA, OPGENO-MEN IN DE BALANS	SALDO VAN DE IN DE BALANS OPGENO-MEN ACTIVA EN PASSIVA	ONTVANGEN ZEKERHE-DEN IN DE VORM VAN FINANCIËLE INSTRUMEN-TEN	ONTVANGEN CONTANTE ZEKERHEDEN (EXCLU-SIEF OVER-SCHOT AAN ZEKERHEDEN)	NETTO-BEDRAG
Derivaten actief	3.050		3.050				
Derivaten verplichting		149	-149				
			2.901	2.901	1.155	1.468	278
Liquide middelen	5.022	4.868	154	154			154
31 DECEMBER 2016							
Derivaten actief	3.637		3.637				
Derivaten verplichting		699	-699				
			2.938	2.938	802	1.823	313
Liquide middelen	3.174	3.057	117	117			117

26. OVERDRACHT VAN FINANCIËLE ACTIVA EN ZEKERHEDEN

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. draagt financiële activa over op het moment dat zij de contractuele rechten op de ontvangst van kasstromen uit financiële activa overdraagt. Daarnaast draagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. financiële activa over wanneer ze de genoemde contractuele rechten behoudt, maar een contractuele verplichting aangaat om de ontvangen kasstromen aan één of meer derden te betalen. Bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. worden de volgende transacties in het kader van overdracht van rechten (activa en zekerheden) onderscheiden:

- overgedragen financiële activa die niet in zijn geheel van de balans worden gehaald in geval van securities lending. Bij deze transacties draagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. juridisch (maar niet economisch) activa over en ontvangt onderpand in de vorm van liquide middelen dan wel andere beleggingen. De overgedragen activa blijven in de balans opgenomen en
- overgedragen financiële activa die in hun geheel van de balans worden gehaald en waarbij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. geen verdere betrokkenheid heeft (normale verkoop).

De volgende toelichtingen geven nadere details omtrent de overgedragen financiële activa die niet (in zijn geheel) van de balans worden gehaald en toelichtingen omtrent onderpand die als zekerheid wordt verkregen c.q. verstrekt.

SECURITIES LENDING ACTIVITEITEN

(€ MILJOEN)

	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Boekwaarde uitgeleende beleggingen in de balans	4.016	968
Reële waarde ontvangen onderpand in niet de balans opgenomen	4.260	1.045
Netto positie	-244	-77

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. leent obligaties uit en ontvang hiervoor een vergoeding (ook wel securities lending genoemd). Het proces van securities lending wordt gefaciliteerd door een lending agent die tegen een vergoeding bemiddelt tussen Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en de inlener. Bij securities lending gaat het juridische eigendom over naar de inlener, maar blijft het economisch eigendom bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. De uitgeleende effecten blijven daarom opgenomen in de balans.

Tot zekerheid van nakoming van de verplichting tot retournering van de geleende effecten door de inlener stort deze onderpand (collateral) in de vorm van andere hoogwaardige en liquide effecten. De waarde en collateral vaststelling vindt dagelijks plaats. Het onderpand kan bestaan uit obligaties of aandelen. Dit onderpand wordt juridisch eigendom van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., maar de inlener blijft economisch eigenaar. Het onderpand is derhalve niet in de balans opgenomen. De waarde van het onderpand is 2-7% hoger (zogenaamde 'haircut') dan de waarde van de uitgeleende stukken. Bij collateral in de vorm van aandelen vraagt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V., gezien de hogere volatiliteit van de waarde van de aandelen, een hogere haircut. Op het moment dat een inlener in gebreke blijft bij het retourneren van geleende stukken, zal de Lending Agent het onderpand liquideren en vervolgens dezelfde stukken aankopen die Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft uitgeleend en aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. leveren. Een eventueel verlies is niet voor rekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Mocht de Agent Lender niet in staat zijn om dezelfde stukken terug te leveren, dan krijgt Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. de marktwaarde van de uitgeleende stukken vergoed.

Het ontvangen onderpand is vrij verkoopbaar en kan als onderpand dienen bij andere transacties. Bij retourneren van de geleende effecten is Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. gehouden dezelfde stukken als in onderpand verkregen terug te leveren.

ONTVANGEN C.Q. GESTORT ONDERPAND BELEGGINGEN IN HET KADER VAN DERIVATEN TRANSACTIES

	(EMILJOEN)	
	31 DECEMBER 2017	31 DECEMBER 2016
Netto positie activa en verplichtingen derivaten	2.901	2.938
Waarvan gedekt door effecten	1.468	1.823
In onderpand ontvangen liquide middelen	1.155	802
Netto positie	278	313

In geval van onderpand zijn afspraken vastgelegd in de vorm van zogenaamde ISDA Credit Support Annex overeenkomsten. Hierin is tevens vastgelegd onder welke omstandigheden – de zogenoemde 'default events' – de tegenpartij het gestorte onderpand kan aanwenden voor het beperken van eventuele verliezen. Overdracht van het onderpand geschiedt op basis van "transfer of title" waarbij het juridisch eigendom aan Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. wordt overgedragen. De economische voordelen zoals bijvoorbeeld rente-inkomsten, gaan niet over naar de ontvanger van het onderpand.

In het merendeel van de gevallen bestaat het ontvangen onderpand uit liquide beleggingen, voornamelijk liquide activa zoals staatsobligaties en liquide middelen.

Met de verschillende tegenpartijen zijn bilaterale afspraken gemaakt over te ontvangen c.q. te storten onderpand. Daarbij wordt uitgegaan van de activa en verplichtingen-derivaten gezamenlijk bij het bepalen van het te ontvangen c.q. te storten onderpand met de betreffende tegenpartij. Voor alle derivaten uit hoofde van deze bilaterale afspraken geldt dat netto positie van activa en verplichtingen uit hoofde van derivaten per individuele tegenpartij volledig is gedekt door onderpand.

In een aantal gevallen is sprake van centrale clearing van derivatenposities, waarbij naast een initiële margin, het te storten bedrag aan onderpand afhankelijk is van de gezamenlijke positie van activa en verplichtingen-derivaten met de betreffende clearing agent. In de totale waarde van het aangehouden onderpand is mede opgenomen een gestort collateral, initiële marge, van €322 miljoen. Voor alle derivaten waarbij er sprake is van centrale clearing geldt dat netto positie van activa en verplichtingen uit hoofde van derivaten per individuele tegenpartij volledig is gedekt door onderpand.

Asset switch met Achmea Bank N.V.

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. heeft in het verleden een 'asset switch' overeenkomst met Achmea Bank N.V. gesloten. Deze overdracht van financiële activa wordt toegelicht onder Toelichting 28 Transacties met verbonden partijen in geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

---

27. TRANSACTIES MET VERBONDEN PARTIJEN

Voor een toelichting over de transacties met verbonden partijen wordt verwezen naar Toelichting 28 Transactie met verbonden partijen in de geconsolideerde jaarrekening en naar de toelichting 6 Beleggingen in de enkelvoudige jaarrekening.

28. STATUTAIRE VESTIGING

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. is statutair gevestigd te Apeldoorn (Nederland). De vennootschap houdt kantoor aan de Laan van Malkenschoten 20 te Apeldoorn en is ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 08077009.

29. VOORSTEL INZAKE BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

Resultaatbestemming over het boekjaar 2016

De jaarrekening 2016 is op 22 mei 2017 vastgesteld door de Algemene Vergadering. De Algemene Vergadering heeft, conform het voorstel van de statutaire directie, het resultaat over het boekjaar 2016 van €186 miljoen geheel toegevoegd aan de overige reserves.

Voorstel tot resultaatbestemming over het boekjaar 2017

De statutaire directie stelt aan de Algemene Vergadering voor het resultaat over het boekjaar 2017 ten bedrage van €216 miljoen geheel aan de overige reserves toe te voegen. Dit voorstel is nog niet in de jaarrekening verwerkt.

ONDERTEKENING VAN DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

Zeist, 10 april 2018

Raad van Commissarissen

R.Th. (Roel) Wijmenga, Voorzitter
P.H.M. (Petri) Hofsté
M. (Mijntje) Lückcrath-Rovers
B.E.M. (Bianca) Tetteroo

Statutaire directie

F.J. (Frans) van der Ent
A.M.P.J. (Martin) Heuvelmans

OVERIGE INFORMATIE

STATUTAIRE REGELING INZAKE BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

De statuten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. bevatten de volgende bepalingen met betrekking tot de bestemming van het resultaat.

- 30.1 Uitkering van winst ingevolge het in dit artikel bepaalde geschiedt na vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
- 30.2 De winst staat ter vrije beschikking van de algemene vergadering. Bij staking van stemmen over de uitkering of reservering van winst wordt de winst, waarop het voorstel betrekking heeft, gereserveerd.
- 30.3 De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het geplaatste kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.
- 30.4 Ten laste van de door de wet voorgeschreven reserves mag een tekort slechts worden gedelgd voor zover de wet toestaat.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de algemene vergadering en de raad van commissarissen van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de vennootschap en de groep op 31 december 2017 en van het resultaat en de kasstromen over 2017 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarrapport opgenomen jaarrekening 2017 Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. te Apeldoorn ('de vennootschap') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. en haar dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening.

De jaarrekening bestaat uit:

- het geconsolideerde en enkelvoudige overzicht van de financiële positie per 31 december 2017;
- de volgende overzichten over 2017: de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde en enkelvoudige overzicht van het totaal resultaat, het geconsolideerde en enkelvoudige mutatieoverzicht van het totaal eigen vermogen en het geconsolideerde en enkelvoudige kasstroomoverzicht; en
- de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is EU-IFRS en de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (VIO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze controle-aanpak

Samenvatting en context

De activiteiten van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. bestaan voornamelijk uit de uitoefening van het levensverzekeringsbedrijf. De groep bestaat uit verschillende onderdelen en daarom hebben wij de reikwijdte en aanpak van de groepscontrole overwogen zoals uiteengezet in de sectie 'De reikwijdte van onze groepscontrole'. We hebben in het bijzonder aandacht besteed aan de gebieden die gerelateerd zijn aan de specifieke bedrijfsactiviteiten van de groep.

Als onderdeel van het ontwerpen van onze controle-aanpak hebben wij de materialiteit bepaald en het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening geïdentificeerd en ingeschat. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar de directie belangrijke schattingen heeft gemaakt aangezien hierbij sprake is van veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen en andere uitgangspunten die inherent onzeker zijn. In de toelichting per post van de jaarrekening heeft de groep de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattingsonzekerheid en het gerelateerde hogere inherente risico verbonden aan de waardering van de activa en verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten en de waardering van activa en passiva tegen reële waarde waar niet sprake is van een beurswaarde die tot stand gekomen is in een actieve markt, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten, zoals uiteengezet in de paragraaf 'De kernpunten van onze controle'. Vervolgens hebben wij de toelichtingen over de kapitaalspositie op basis van Solvency II aangemerkt als kernpunt vanwege een aantal belangrijke schattingselementen bij de bepaling van de aanwezig en de vereiste kapitaalspositie en de daarbij gehanteerde complexe waarderingsmodellen.

Omdat de bedrijfs- en financiële processen van de groep een hoge mate van automatisering kennen, is de juiste werking van de automatisering een aandachtspunt in onze controle maar niet als kernpunt aangemerkt. Daarom hebben wij in onze controle aandacht besteed aan het op een juiste wijze opereren van de beheersmaatregelen ten aanzien van de automatiseringsactiviteiten voor zover relevant voor onze controle.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door de directie waaronder het evalueren van risico's op materiële afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van de directie.

Wij hebben ervoor gezorgd dat de controleteams, zowel op groepsniveau als op het niveau van de groepsonderdelen, over voldoende specialistische kennis en expertise beschikten die nodig zijn voor de controle van de verzekeringsactiviteiten. Wij hebben daarom specialisten op het gebied van waarderingen (waaronder onroerend goed, financiële instrumenten, verzekeringsverplichtingen), IT en belastingen in ons team opgenomen.

De hoofdlijnen van onze aanpak waren als volgt:

Materialiteit

- Materialiteit: €30 miljoen.

Reikwijdte van de controle

- Wij hebben werkzaamheden verricht op alle significante posten van de groep;
- De activiteiten rondom de beleggingen, belastingen en de bedrijfskosten worden door onderdelen binnen de Achmea groep centraal uitgevoerd en geadmineistreerd. De controle hiervan wordt uitgevoerd door separate controleteams. We hebben de werkzaamheden van deze accountants beoordeeld. We hebben vastgesteld dat deze uitgevoerde werkzaamheden toereikend zijn ten behoeve van onze groepscontrole.

Kernpunten

- Toelichtingen over de kapitaalspositie op basis van Solvency II regelgeving.
- Activa en passiva gewaardeerd tegen reële waarde waar niet sprake is van een beurswaarde die tot stand gekomen is in een actieve markt.
- Onzekerheden in de waardering van de activa en verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip ‘materieel’ wordt toegelicht in de paragraaf ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij bepalen, op basis van ons professionele oordeel, kwantitatieve grenzen voor materialiteit waaronder de materialiteit voor de jaarrekening als geheel, zoals uiteengezet in onderstaande tabel. Deze grenzen, als ook de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen, zowel individueel als gezamenlijk, op de jaarrekening als geheel alsmede op ons oordeel, te evalueren.

Materialiteit voor de groep	€30 miljoen (2016: €30 miljoen).
Hoe is de materialiteit bepaald	Wij bepalen de materialiteit op basis van ons professionele oordeel. Als basis voor deze oordeelsvorming gebruikten we de laagste van 2% van het eigen vermogen en de door de groepsaccountant van Achmea B.V. gealloceerde materialiteit zoals bepaald tijdens onze planning van de controle. Het toegepaste materialiteitsniveau is gebaseerd op de toegewezen groepsmaterialiteit aangezien deze lager is dan de voor Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. berekende materialiteit van €79 miljoen.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	We hebben deze, algemeen geaccepteerde, benchmark (percentage van het eigen vermogen) toegepast op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Op basis daarvan zijn wij van mening dat het eigen vermogen een belangrijk kengetal is voor de financiële positie en prestaties van de groep. Bij de bepaling van het percentage hebben wij in aanmerking genomen dat wij de controle van de Solvency II informatie zo inrichten dat een afwijking van maximaal 5% punten van de Solvency Capital Requirement (SCR) ratio ongedetecteerd zou kunnen blijven. Het resultaat voor belasting is als minder relevante benchmark beoordeeld gelet op het relatieve niveau ten opzichte van de omvang van de bedrijfsactiviteiten en de balans.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad van commissarissen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €1,5 miljoen (2016: €1,5 miljoen) rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De reikwijdte van onze groepscontrole

Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

Wij hebben de reikwijdte van onze controle zodanig bepaald dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Daarbij hebben wij, onder meer, in aanmerking genomen de managementstructuur van de groep, de aard van de activiteiten van de groepsonderdelen, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de groep opereert. Op grond hiervan hebben wij de aard en omvang van de werkzaamheden bepaald op het niveau van de bedrijfsprocessen inclusief de groepsonderdelen die noodzakelijk waren om door het groepsteam en door andere accountants te worden uitgevoerd.

De activiteiten rondom de beleggingen, belastingen en de bedrijfskosten worden door onderdelen binnen de Achmea groep centraal uitgevoerd en geadmistreerd. De controle hiervan wordt uitgevoerd door separate controleteams. De controle van de beleggingen vindt plaats vanuit een geconsolideerd perspectief, waarbij alle beleggingen, inclusief die van de beleggingsdochtermaatschappijen, als één totale populatie worden getoetst en aan ons zijn gerapporteerd.

Waar controlewerkzaamheden zijn uitgevoerd door andere accountants, hebben we de mate waarin onze betrokkenheid noodzakelijk was bepaald om in staat te zijn een conclusie te trekken of voldoende en geschikte controle-informatie betreffende deze onderdelen is verkregen als basis voor ons oordeel bij de jaarrekening als geheel. Er zijn instructies verstuurd naar de afzonderlijke controleteams ten behoeve van de controle van de statutaire jaarrekening van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Wij hebben vanwege de significantie van de beleggingen voor de balans een review uitgevoerd op de werkzaamheden van het controle team dat verantwoordelijk is voor de controle van deze beleggingen.

De consolidatie van de groep, de toelichtingen in de (geconsolideerde) jaarrekening en een aantal complexe aspecten zijn door ons gecontroleerd zoals bijvoorbeeld toelichtingen over de kapitaalspositie op basis van Solvency II regelgeving.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen en activiteiten, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, zijn wij in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep te verkrijgen als basis voor ons oordeel over de jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd. De kernpunten vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben in deze paragraaf de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen en observaties ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

De onderwerpen waarop de kernpunten in onze controleverklaring bij de jaarrekening 2016 betrekking hebben zijn gegeven de aard en omvang van de groepsactiviteiten en marktomstandigheden ook voor onze controle 2017 van belang gebleven.

Kernpunten

Toelichtingen over de kapitaalspositie op basis van Solvency II regelgeving

Wij verwijzen naar toelichting 2 van de jaarrekening.

De vennootschap bepaalt op basis van de Solvency II regelgeving, het ter dekking van de aangegeven risico's aan te houden kapitaal. De vennootschap maakt gebruik van de standaard formule.

Bij de bepaling van de aanwezige kapitaalspositie (€3.194 miljoen) en de vereiste kapitaalpositie (€2.255 miljoen) worden een aantal belangrijke schattingselementen en waarderingmodellen gehanteerd waarbij niet in de markt waarneembare input wordt gebruikt

De belangrijkste schattingselementen zijn:

- Kasstromen gehanteerd bij de bepaling van de marktwaarde van de technische voorzieningen en aanspraak op herverzekeraars.
- Verwachte premie-inkomsten in het volgende jaar
- Geprojecteerde fiscale resultaten en analyse van toekomstige realisaties.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Wij hebben vastgesteld of de aanpassingen om te komen van de IFRS balans tot de bij de bepaling van het aanwezige kapitaal gehanteerde economische balans juist en volledig zijn en in overeenstemming met de Solvency II regelgeving. Hierbij hebben wij de schattingselementen (parameters en veronderstellingen ten aanzien van sterfte, verval en toekomstige kosten) die zijn gebruikt om de kasstromen te bepalen getoetst aan de hand van de historisch waargenomen ontwikkelingen in de verzekeringsportefeuille. Daar waar bij veronderstellingen rekening is gehouden met acties van de directie hebben wij de directie gechallenged op de haalbaarheid en verbonden impact. We hebben geconstateerd dat de schattingselementen zoals gehanteerd door de directie onderbouwd zijn en vinden dat de schattingen redelijk zijn.

Wij hebben vastgesteld dat de kapitaalvereisten per risico-onderdeel zijn berekend in overeenstemming met de Solvency II regelgeving. Hiertoe hebben wij onder andere de interne beheersingsmaatregelen rondom de data(stromen), het modellenbeheer en het calculatieproces getoetst. Tevens hebben wij deelwaarnemingen uitgevoerd op de gehanteerde

Kernpunten

- De compensatiemogelijkheden van uitgestelde belastingen bij het optreden van een schok in het solvabiliteitskapitaal.

In verband met genoemde managementschattingen en complexe waardingsmodellen is het risico op afwijkingen verhoogd. Aangezien de solvabiliteitsratio een belangrijk kengetal is en de Solvency II informatie wordt gehanteerd in het kapitaal- en dividendbeleid van de vennootschap hebben wij de controle van deze informatie als belangrijk beschouwd.

Activa en passiva gewaardeerd tegen reële waarde waar niet sprake is van een beurswaarde die tot stand gekomen is in een actieve markt

Wij verwijzen naar toelichting 7 van de jaarrekening.

De groep bezit activa (€24.397 miljoen) en heeft verplichtingen (€158 miljoen) die op terugkerende basis tegen reële waarde gewaardeerd die niet in een actieve markt genoteerd zijn. Bij de waardering van deze activa en verplichtingen (vastgoedbeleggingen, financiële instrumenten en hypothecaire leningen) is gebruik gemaakt van waarderingstechnieken gebaseerd op inputs die direct of indirect waarneembaar zijn vanuit marktgegevens en niet in de markt waarneembare inputs.

De waardering van deze activa en verplichtingen is belangrijk voor onze controle, aangezien de waardebepaling in aanzienlijke mate afhankelijk is van schattingen (hiervoor worden verschillende aannames en technieken gebruikt) die gebruik maken van (niet) in de markt waarneembare inputs. Als gevolg van de belangrijke mate van schattingen door de directie gecombineerd met de omvang van de posten, is het risico op afwijkingen verhoogd. Er is sprake van een inherente onzekerheid in de waardering van vastgoed omdat het aantal representatieve transacties in de markt beperkt is.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

data en calculaties.

Wij hebben het in aanmerking genomen compensatievermogen van uitgestelde belastingen getoetst. Hierbij hebben we de projecties van de toekomstige (fiscale) resultaten geëvalueerd. Deze kennen als basis goedgekeurde budgetten en meerjarenprognoses die aansluiten bij de kasstroomprojecties voor de bepaling van de technische voorzieningen. Wij hebben een backtest uitgevoerd op de budgetten en prognoses van voorgaand jaar. Vervolgens hebben we vastgesteld dat de waardingsverschillen tussen de fiscale en Solvency II waardering in het juiste jaar van de projectie zijn betrokken. Daarnaast hebben wij aandacht besteed aan de juistheid van de mutatie in verwachte resultaten als gevolg van herstelmaatregelen, de op het juiste moment in de fiscale winstprognose betrekken van de verliezen die samenhangen met de schok en de juiste toepassing van de regelgeving ten aanzien van verliescompensatie. We hebben geconstateerd dat de door de directie gehanteerde schattingselementen voldoende waren onderbouwd door controle-informatie.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.

We hebben de opzet en effectieve werking van de interne beheersingsmaatregelen gerelateerd aan brondata van de betreffende activa en verplichtingen getest en geconcludeerd dat we hier, voor zover relevant voor onze controle, gebruik van kunnen maken.

Voor financiële instrumenten (activa en passiva) die gewaardeerd worden met behulp van waardingsmodellen en in de markt waarneembare inputs hebben wij de waardingsmodellen getest en op basis van deelwaarneming de gehanteerde marktgegevens getoetst. Uit deze deelwaarneming bleek dat de gehanteerde marktgegevens overeenkomen met de gegevens voor genoteerde vergelijkbare instrumenten.

In onze controle van de waardering van vastgoedbeleggingen hebben we onder andere vastgesteld dat de door de groep ingeschakelde externe taxateur objectief, onafhankelijk en vakbekwaam is. Verder hebben we de data die ten grondslag liggen aan de taxatie getoetst op aansluiting met bestaande contracten en marktgegevens. Verder hebben we op basis van een deelwaarneming een eigen inschatting van de waardering van terreinen en gebouwen eigen gebruik en vastgoedbeleggingen gemaakt en de door ons acceptabele geachte bandbreedte vergeleken met de opgenomen waarderingen. Daarbij hebben we geconstateerd dat de waardering binnen de door ons bepaalde bandbreedte van acceptabele waarderingen valt.

Met betrekking tot de hypothecaire leningen gewaardeerd op actuele waarde, hebben we ons gericht op het testen van de

Kernpunten

Onzekerheden in de waardering van de activa en verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten

Wij verwijzen naar toelichting 6 van de jaarrekening voor de gerelateerde toelichtingen.

De berekening van activa en verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten is complex en bevat significante schattingen, gebaseerd op aannames over de toekomstige economische situatie.

De gebruikte aannames voor de verplichtingen gerelateerd aan levensverzekeringscontracten van €45.487 miljoen hebben betrekking op overlevings- en sterftekansen, verloop in de portefeuille, toekomstige kosten en aannames gebruikt in de toereikendheidstoets. Bij deze verplichtingen wordt ook rekening gehouden met marktontwikkelingen ten aanzien van de transparantie rondom kosten in beleggingsverzekeringen. Door de onderneming worden (gerechtelijke) uitspraken met betrekking tot klachten over transparantie beleggingsverzekeringen in de Nederlandse markt geanalyseerd. Vervolgens wordt vastgesteld of de uitspraak zou moeten leiden tot compensatiemaatregelen in de eigen portefeuille.

De aannames en onzekerheden hebben ook betrekking op de verbonden aanspraak uit hoofde van herverzekeringscontracten (€207 miljoen).

De aannames berusten voor een groot deel op de oordeelsvorming van de directie. De groep heeft uitvoerige procedures en beheersingsmaatregelen om de waardering van de activa en passiva uit verzekeringscontracten te bepalen, alsmede om de toereikendheid hiervan te toetsen. In verband met significante schattingen door management in combinatie met de omvang van de betreffende verplichtingen en activa is het risico op afwijkingen verhoogd. Daarom hebben wij het aangemerkt als een kernpunt van onze controle.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

betrouwbaarheid van de gehanteerde disconteringsvoet. Wij hebben vastgesteld dat de gebruikte interestdata zijn ontleend aan in de markt beschikbare informatie en dat de gehanteerde disconteringsvoet binnen de door ons acceptabel geachte bandbreedte van disconteringsvoeten valt. Voor de basisgegevens per individuele lening die ten grondslag liggen aan de waardering hebben we de werking van de interne beheersingsmaatregelen gericht op de juiste en volledige vastlegging van deze gegevens getest.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen, en dan met name de juistheid en volledigheid van de actuele waarde hiërarchie toelichtingen en de verbonden gevoeligheden, toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.

We hebben de opzet en effectieve werking van de interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot (het gebruik van) de juiste en volledige basisgegevens bij de waardering van de verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten getest en geconcludeerd dat we hier, voor zover relevant voor onze controle, gebruik van kunnen maken. De beheersmaatregelen omvatten input-controles, data-analyses op basis van dataregels en opvolgingsprocedures voor bevindingen.

Onze controlewerkzaamheden bestonden onder andere uit het testen van de procedures gehanteerd bij de totstandkoming van de aannames. Deze aannames hebben wij ook getoetst aan in de markt aanwezige gegevens. De kwaliteit van eerdere inschattingen hebben wij getoetst door een analyse van de technische resultaten van de vennootschap gedurende het jaar ten opzichte van de verwachte uitkomst op basis van eerder gebruikte aannames. De uitkomsten van de actuariële analyse zijn besproken met de interne actuarissen en de actuariële functiehouder. Bij de toetsing hebben we specifieke aandacht besteed aan sterfte en toekomstige kosten. Wij hebben daarbij vastgesteld dat de aannames van de directie onderbouwd zijn en dat, op basis van beschikbare controle-informatie, de gebruikte aannames redelijk zijn.

Met betrekking tot de kostentransparantie beleggingsverzekeringen zijn wij nagegaan of overeenkomsten met consumentenpartijen zijn bereikt, bij de waardering van de voorziening zijn betrokken en of producten aangepast zijn. We hebben de procedures rondom het vaststellen en bepalen van de voorziening getoetst door vast te stellen dat gepubliceerde uitspraken die in procedures zijn gedaan in de analyse zijn betrokken en er een evaluatie heeft plaatsgevonden van de eventuele impact voor de eigen portefeuille. De directie is gechallenged op bij de waardering van het risico toegepaste inschattingen. Daarbij hebben we vastgesteld dat de directie de beschikbare (markt)informatie afdoende in aanmerking heeft genomen bij de bepaling van de voorziening.

Kernpunten

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Daarnaast hebben we vastgesteld dat de toelichtingen en specifiek de gevoeligheden toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarrapport andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- het verslag van de raad van commissarissen;
- de overige informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde vereisten

Onze benoeming

Wij zijn op 29 april 2011 benoemd als externe accountant van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. door de raad van commissarissen volgend een besluit van de algemene vergadering op 6 april 2011 dat jaarlijks is herbevestigd door de aandeelhouders. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van 7 jaar accountant van de vennootschap.

Geen verboden diensten

Wij hebben, naar ons beste weten en overtuiging, geen verboden diensten, als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, geleverd.

Geleverde diensten

De diensten die wij, in aanvulling tot de controle van de jaarrekening, hebben geleverd aan de vennootschap en haar dochtermaatschappijen, in de periode waarop onze wettelijke controle betrekking heeft, zijn toegelicht in punt 19 van de toelichting van de jaarrekening.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Groningen, 10 april 2018

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. H.D.M. Plomp RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2017 van Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V.

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan het auditcomité op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van

Overige informatie

---

financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.